

Årsredovisning 2018

KPA Pensionsförsäkring AB (publ)

KPA
PENSION

Tre fördelar med KPA Pension

Vi är det förvalda alternativet

KPA Pension är det förvalda alternativet inom de kommunala pensionsavtalen AKAP-KL, KAP-KL och PA-KFS. Arbetsgivarna och fackförbunden har bestämt att vi ska förvalta tjänstepensionen om den anställda inte gör ett annat val.

Vi har riktigt låga avgifter

Vi har marknadens lägsta avgift på traditionell pensionsförsäkring för anställda i kommuner och regioner. Det betyder att varje kund får mer pengar i pension. Avgifterna spelar en stor roll för hur stor den framtida pensionen blir.

Vi investerar enbart etiskt

Vi förvaltar tryggt och etiskt våra kunders pensionspengar. Det är viktigt med en god pension men inte på bekostnad av andra. Genom goda investeringar kan vi förändra framtiden och verka för en hållbar utveckling. Dessutom har vi fått utmärkelsen Sustainable Brand Index sju år i rad, Skandinavians största undersökning av hållbara varumärken.

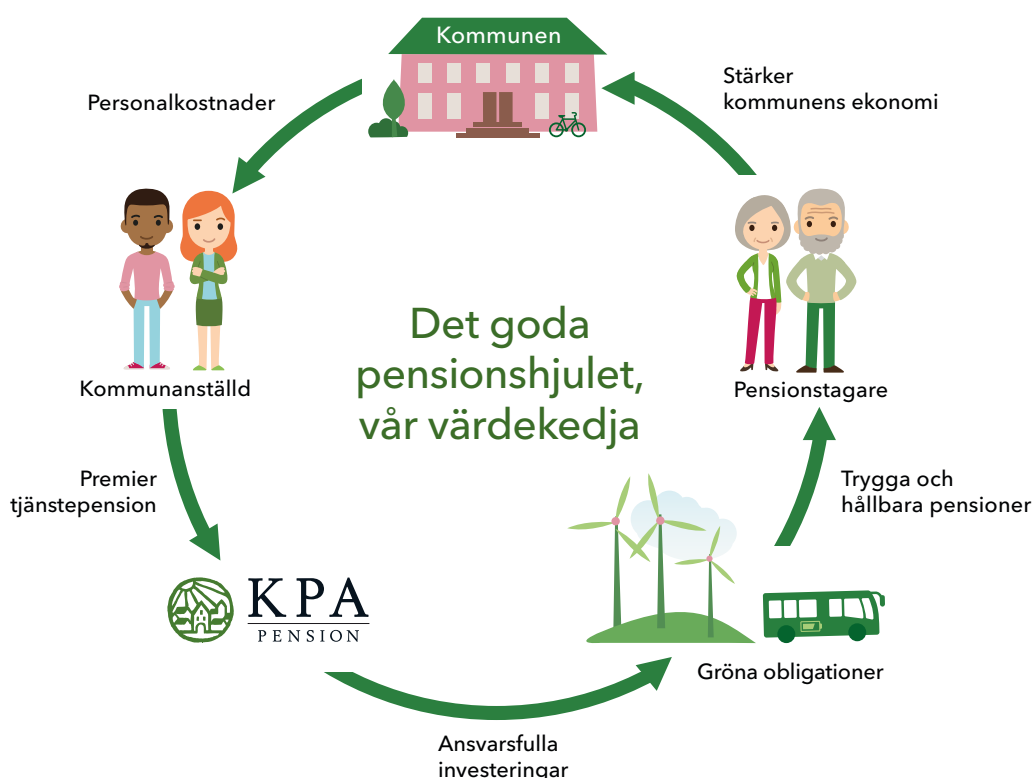
Innehåll

Sidan

Pensionsbolaget för kommuner och regioner	4
Året som gått i siffror	7
Förvaltningsberättelse	9
Finansiella rapporter moderföretaget och koncernen	30
Noter	40
Underskrifter	134
Definitioner och begrepp	135

Pensionsbolaget för kommuner och regioner

KPA Pension är pensionsbolaget för kommun- och regionanställda. Vår historia sträcker sig ända tillbaka till 1922 då vi startade som en gemensam pensionskassa för elva städer. Idag är vi ett modernt pensionsbolag som förenar god avkastning, låga avgifter med ett aktivt hållbarhetsarbete i alla delar i värdekedjan.

De anställdas pensionsbolag

Idag sparar cirka 1,8 miljoner anställda i kommuner och regioner till sin tjänstepension hos oss. Vi förvaltar mer än 185 miljarder kronor, pengar som ska ge trygga och hållbara pensioner till bland annat lärare, sjuksköterskor, förskollärare, renhållningsarbetare och många andra som är anställda i kommuner, regioner och kommunala bolag.

Arbetsgivarnas pensionsbolag

Vi hjälper merparten av Sveriges kommuner, regioner samt ett stort antal kommunala bolag med pensionsadministration, försäkring och rådgivning. I vårt utbud finns förmedlingstjänst, beräkning och utbetalning av olika pensionsförmåner, förmånsbestämd försäkring samt beräkning och prognos av pensions-skuld. Den kollektivavtalade tjänstegrupplivförsäkringen på det kommunala området omfattar drygt en miljon arbetstagare. Dessutom kan vi erbjuda en mängd tilläggstjänster inom vår konsult- och kurs-verksamhet.

Samhälle

KPA Pension har en viktig roll i samhället. Dels för att vi förvaltar och betalar ut pensioner, dels genom att vi kan påverka med våra investeringar. Vi har de senaste tre åren satsat 10 miljarder kronor i gröna obligationer. Det är pengar som direkt går tillbaka till samhället genom gröna projekt som till exempel cykelbanor, grön infrastruktur, förnyelsebar energi och hållbart byggande.

KPA Pension anser också att kunskap kring arbetsmarknad och pension behöver göras tillgänglig för alla. Även för dem som saknar erfarenhet från den svenska arbetsmarknaden. Vi ser det som vårt ansvar att utbilda och informera anställda i kommuner och regioner i frågor som handlar om pension.

Klimat och miljö

Vår egen verksamhet ska ha så liten påverkan som möjligt. Vi vill uppnå klimatneutralitet och därför kompenserar vi dubbelt för alla de utsläpp vi själva orsakar. Ett viktigt bidrag är vår digitaliseringsprocess där minskad pappersförbrukning står i fokus. Digitaliseringen möjliggör också resfria möten. Men den största skillnaden kan vi skapa genom våra investeringar. Det är viktigt med en god pension men aldrig på bekostnad av andra. Genom bra och hållbara investeringar kan vi bidra till den nödvändiga omställningen.

Det förvalda alternativet

KPA Pension är det förvalda alternativet inom pensionsavtalen AKAP-KL, KAP-KL och PA-KFS. Fackförbund och arbetsgivare har bestämt att vi ska förvalta tjänstepensionen om den anställda inte gör ett annat val, och att pengarna investeras i en traditionell pensionsförsäkring med garanterat belopp och återbetalningsskydd.

Riktigt låga avgifter

Vi har marknadens lägsta avgift på traditionell pensionsförsäkring för anställda i kommuner och regioner. Det betyder att varje kund får mer pengar i pension eftersom avgifterna spelar en stor roll för hur stor den framtida pensionen blir. Under året genomförde vi en avgiftssänkning för traditionell försäkring i avtalsområdena AKAP-KL och KAP-KL. Den rörliga avgiften sänktes från 0,15 procent till 0,11 procent.

Organisationsförändringar 2018

Under 2018 genomförde KPA Pension en omorganisation av hållbarhetsarbetet, där vårt strategiska hållbarhetsarbete läggs under Folksamgruppens koncerngemensamma avdelning Kapitalförvaltning och hållbarhet. Hållbarhetsfrågorna är en av KPA Pensions viktigaste utmaningar inför framtiden. För att förstärka arbetet ytterligare ligger nu alla avdelningar som arbetar med hållbarhetsfrågor samlade organisatoriskt.

Vår vision

Våra kunder ska känna sig trygga i en hållbar värld.

Vår affärsidé

KPA Pension erbjuder kollektivavtalad tjänstepension till kommunsektorn. Vi kombinerar trygga pensioner med etiska placeringar.

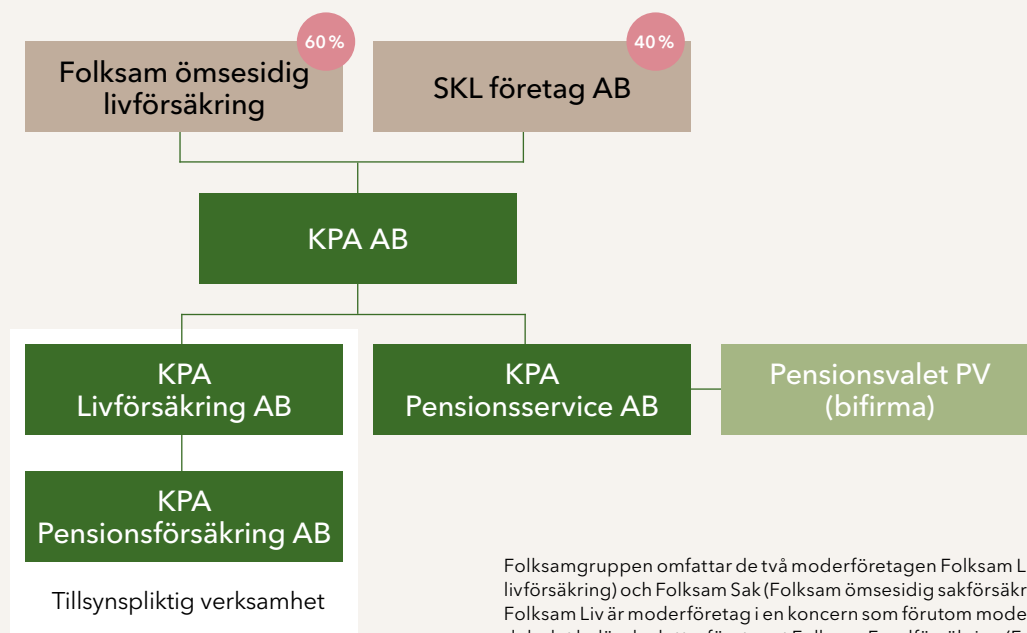
Vårt övergripande mål

Varumärket ska vara det mest kända i målgrupperna kommun- och regionanställda samt arbetsgivare inom kommunal sektor.

Våra ägare

KPA Pension är ett företag inom Folksamgruppen. Vi ägs till 60 procent av Folksam och till 40 procent av SKL, Sveriges Kommuner och Landsting. Vårt huvudkontor ligger i Stockholm, men vi har också verksamhet i Sundsvall. Vi har ingen verksamhet utanför landets gränser.

Folksamgruppen omfattar de två moderföretagen Folksam Liv (Folksam ömsesidig livförsäkring) och Folksam Sak (Folksam ömsesidig sakförsäkring) med dotterföretag. Folksam Liv är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels det helägda dotterföretaget Folksam Fondförsäkring (Folksam Fondförsäkringsaktiebolag), dels delägda företag som bolagen inom KPA Pension, som ägs till 60 procent, och Folksam LO Pension (Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag), som ägs till 51 procent.

KPA Pension omfattar KPA AB, KPA Livförsäkring AB, KPA Pensionsförsäkring AB och KPA Pensionservice AB. KPA Pensionsförsäkring drivs, liksom sitt moderföretag KPA Livförsäkring, enligt ömsesidiga principer. Företagen får inte dela ut vinst och konsolideras inte. Allt överskott återförs till försäkringstagarna. Samtliga KPA-företag bedriver verksamhet under det gemensamma varumärket KPA Pension.

Våra kunder ska känna sig trygga
i en hållbar värld

Året som gått i siffror

200 %

Vi kompenserar våra koldioxidutsläpp med det dubbla genom Vi-skogen.

Tar hand om tjänstepensionen åt närmare

2 miljoner kunder

7:e året i rad

utses vi till pensionsbranschens mest hållbara varumärke i Sustainable Brand Index.

Solvens 165 %

Avser KPA Pensionsförsäkring AB

10 miljarder

kronor i gröna obligationer, sedan starten 2016.

Vi har röstat på

34 bolagsstämmor

Vi investerar inte i bolag vars intäkter från kol överstiger

30 %

Investerar

200 miljoner kronor

i grönt äldreboende i Vellinge.

92 %

nöjda arbetsgivare inom
kommuner och regioner.

Kvinnor har **29 %**
lägre pension än män, därför
jobbar vi för ett jämställt arbetsliv.

185 miljarder

kronor i förvaltad kapital.

20 000 ex

av nya boken "Välkommen till jobbet!"
av Annika Creutzer.

0,11 %

i rörlig avgift för traditionell försäkring
AKAP-KL och KAP-KL, lägst bland jämförbara bolag.

Förvaltningsberättelse

Styrelsen och verkställande direktören (vd) för KPA Pensionsförsäkring AB (publ) (KPA Pensionsförsäkring), med organisationsnummer 516401-6544, avger härmed årsredovisning för 2018 vilket är företagets 22:a verksamhetsår. Styrelsen har sitt säte i Stockholm.

Ägarförhållanden och koncernstruktur

KPA Pensionsförsäkring ägs till 100 procent av KPA Livförsäkring AB (publ) (502010-3502), nedan KPA Livförsäkring. KPA Livförsäkring är ett helägt dotterföretag till KPA AB (556527-7182). KPA AB ägs till 60 procent av Folksam ömsesidig livförsäkring (502006-1585) och till 40 procent av Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, genom SKL Företag AB (556117-7535). KPA-gruppen består också av KPA Pensions-service AB (556569-1077) med bifirma Pensionsvalet PV. Samtliga KPA-företag har säte i Stockholm.

KPA Pensionsförsäkring drivs, liksom sitt moderföretag KPA Livförsäkring, enligt ömsesidiga principer. Företagen får inte dela ut vinst och konsolideras inte. Allt överskott återförs till försäkringstagarna. Samverkan med närstående företag sker inom bland annat distribution, administration och kapitalförvaltning för att nå stordriftsfördelar till nytta för kunderna. För information om företagets dotterföretag och intresseföretag hänvisas till not 17 Aktier och andelar i koncernföretag och not 18 Aktier och andelar i intresseföretag. En översikt finns även i not 44 Upplysningar om närstående.

Verksamhet

Samtliga KPA-företag bedriver verksamhet under det gemensamma varumärket KPA Pension och erbjuder traditionell pensionsförsäkring, fondförsäkring, livförsäkring, pensionsadministration, valcentral och kapitalförvaltning med hållbar inriktning. KPA Pensionsförsäkring erbjuder traditionell försäkring och fondförsäkring för anställda i kommunal sektor (KAP-KL, AKAP-KL), där företaget också är förvaltsalternativ. Även för anställda inom avtalsområdet PA-KFS är företaget sedan 2013 förvaltsalternativ.

KPA Pensionsförsäkring förvaltar kollektivavtalad förmånsbestämd försäkring inom avtalsområdena KAP-KL, AKAP-KL och PA-KFS. Företaget tillhandahåller även kompletta försäkringslösningar för arbetsgivarnas pensionsåtaganden.

Väsentliga händelser under året

Erbjudande

I januari 2018 sänkte KPA Pensionsförsäkring avgifterna med 25 procent för den premiebestämda traditionella försäkringen för tjänstepensionsavtalen AKAP-KL och KAP-KL för förvaltning av tjänstepensioner. De rörliga avgifterna sänktes från 0,15 till 0,11 procent, medan den fasta avgiften på 48 kronor kvarstår. Sedan 2001 har avgifterna sänkts med över 70 procent.

I januari 2018 sänkte KPA Pensionsförsäkring priset från tre till två procent i en produkt kopplad till den kollektivavtalade tjänstepensionen, den så kallade premiefrielseförsäkringen. Premiesänkningen berörde 900 arbetsgivare i kommuner och kommunala bolag.

Från januari 2018 är KPA Pensionsförsäkring ensam försäkringsgivare för det obligatoriska familjeskyddet i den kollektivavtalade tjänstepensionen. Detta innebär att alla anställda i kommuner, regioner (tidigare landsting) och kommunala bolag som omfattas av pensionsavtalet AKAP-KL, får ett obligatoriskt familjeskydd i KPA Pensionsförsäkring. Familjeskydd är en försäkring som arbetsgivaren tecknar och som ger den anställdes familj ersättning vid dödsfall.

KPA Pensionsförsäkring anpassade från och med den 29 mars 2018 den garanterade räntan för premiebestämd traditionell försäkring från 0,75 procent till 0,50 procent före skatt och avgifter. Garantin beräk-

nas på 85 procent av det belopp som betalas in. Förändringen bidrar till ökat riskutrymme och möjlighet till fortsatt god avkastning.

Kapitalförvaltning

KPA Pensionsförsäkring fortsatte under året att tillsammans med Folksam Liv och Folksam Sak förvärva gröna obligationer. Gemensamt med Folksam Liv och Folksam Sak förvärvades per den 1 februari 2018 obligationer som Världsbanken (IBRD) gav ut till ett värde av 350 miljoner amerikanska dollar eller knappt 2 700 miljoner kronor. Investeringen i KPA Pensionsförsäkring motsvarade cirka 145 miljoner dollar eller drygt 1 100 miljoner kronor.

KPA Pensionsförsäkring investerade även under året 200 miljoner kronor i Vellinge kommuns första gröna obligation. Obligationen ska finansiera nollenergihusets "Omtankens hus" i Höllviken – kommunens nya omsorgsboende och mötesplats för äldre. Vidare investerade KPA Pensionsförsäkring en miljard kronor i en obligation för att bidra till byggandet av ett hållbart Stockholm.

Folksamgruppen, där KPA Pension ingår, investerade drygt tre miljarder kronor (400 miljoner amerikanska dollar) genom köp av gröna obligationer som Europeiska investeringsbanken gav ut. KPA Pensions del i investeringen var 166 miljoner amerikanska dollar eller drygt 1 300 miljoner kronor. Under året passerades målet att äga mer än 10 miljarder kronor i gröna obligationer.

Folksam Liv, Folksam Sak och KPA Pensionsförsäkring investerade i slutet på året ytterligare i Volvo Cars genom förvärv av preferensaktier till ett nominellt belopp om 750 miljoner kronor. Förvärvet skedde i samband med att Första AP-fonden sålde sitt innehav. Därmed har Folksamgruppen investerat totalt 1 760 miljoner kronor i preferensaktier utgivna av Volvo Cars. Folksamgruppens investering fördelade sig enligt följande: Folksam Liv 375 miljoner kronor, Folksam Sak 75 miljoner kronor och KPA Pensionsförsäkring 300 miljoner kronor.

Regelverk

EU:s dataskyddsförordning (GDPR) ersatte den 25 maj 2018 Personuppgiftslagen (PUL). Den nya förordningen syftar till ökat fokus på varje individs rättigheter och ägarskap över sina personuppgifter.

KPA Pensionsförsäkring har ställt om verksamheter som hanterar personuppgifter.

Lagen om försäkringsdistribution, IDD, trädde i kraft den 1 oktober 2018. Lagen syftar till att öka skyddet för kunder och skapa mer likartade konkurrensvillkor på marknaden. De svenska reglerna går på vissa områden längre än EU-reglernas minimikrav. Affärsmodeller, avtal, dokumentations- och informationsmaterial, utbildning samt ersättningar till anställda påverkas. De ytterligare bestämmelserna i lagen som avser distribution av tjänstepensionsförsäkringar som är exponerade mot marknadsvolatilitet börjar tillämpas den 1 oktober 2019.

Den 15 oktober 2018 lämnade KPA Pensionsförsäkring, som ett av företagen inom Folksamgruppen, ett yttrande till Finansdepartementet angående den nya lagen om tjänstepensionsföretag.

Förändring ledande befattningshavare

Under våren 2018 lämnade Mats Hägglund KPA Pensions ledningsgrupp och Daniel Ejderberg, chef IT KPA Liv och Pension, ersatte från och med den 15 juni 2018 Camilla Ankelstam.

Ekonomisk översikt

Koncernens finansiella resultat och ställning avser i huvudsak verksamheten i KPA Pensionsförsäkring. I koncernen ingår även KPA Pensionsförsäkrings dotterföretag som i huvudsak utgörs av fastighetsföretag. Följande kommentarer gäller moderföretaget om inte annat anges.

KPA Pensionsförsäkring fungerar som inköpsföretag för övriga företag i KPA-gruppen. Företaget tillhandahåller också koncernledande funktioner, verksamhetsfunktioner samt stabsfunktioner. Driftskostnaderna faktureras de övriga KPA-företagen månadsvis utifrån fastställda kostnadsfördelningsprinciper.

Resultat

Premieinkomsten för KPA Pensionsförsäkring ökade med drygt 3 000 miljoner kronor jämfört med föregående år och uppgick 2018 till 16 475 (13 378) miljoner kronor. Ökningen berodde dels på ökat premieflöde från årets KAP-KL/AKAP-KL förmedling där premiedragande individer ökade till 953 000 (850 000), samt tillkommande kvartalsförmedling inom AKAP-KL.

Utbetalda försäkringsersättningar blev något högre jämfört med föregående år och uppgick till 3 884 (3 738) miljoner kronor. Ökningen berodde framförallt på fler förmånstagare. Utbetalat flyttkapital blev lägre än föregående år och uppgick till 758 (814) miljoner kronor. Dessutom har 2 004 (1 690) miljoner kronor utbetalats i återbäring. Denna post redovisas dock inte i resultaträkningen utan direkt mot eget kapital.

Livförsäkringsavsättningar motsvarar det förväntade kapitalvärdet av företagets garanterade förpliktelser enligt försäkringsavtal efter avdrag för det förväntade kapitalvärdet av framtida premiebetalningar. Kapitalvärdena beräknas med beaktande av antaganden om framtida ränta, dödlighet och sjuklighet, driftskostnader, utnyttjade optioner och skatter. Avsättningarna är beräknade utifrån aktsamma antaganden. Livförsäkringsavsättningar uppgick till drygt 105 564 miljoner kronor i slutet av 2018 (97 408 miljoner kronor 2017). Ökningen under året om 8 156 miljoner kronor berodde främst på nya premier vilka har ökat avsättningen med cirka 8 100 miljoner kronor. Vidare ökar livförsäkringsavsättningar med cirka 3 800 miljoner kronor på grund av årets ränteuppräknings, medan utbetalningar (pensionsförmåner och flytt) minskar med cirka 3 600 miljoner kronor. Under 2017 ökade livförsäkringsavsättningarna med 6 501 miljoner kronor. Skillnaderna mellan åren beror främst på förändrade marknadsräntor som påverkar beräkning av livförsäkringsavsättningarna.

Driftskostnaderna uppgick till 368 (296) miljoner kronor exklusive skadebehandling. Förändringen mot föregående år beror främst på högre kostnader för systemutveckling samt implementering av nya regelverk.

Sammanfattningsvis uppgick företagets tekniska resultat till 4 375 (9 172) miljoner kronor och årets resultat efter skatt blev 4 290 (9 062) miljoner kronor.

Ekonomisk ställning

KPA Pensionsförsäkring har en stark finansiell ställning. Solvensgraden, som visar förhållandet mellan marknadsvärdet på företagets tillgångar och värdet på åtaganden till försäkringstagarna, uppgick per 31 december 2018 till 165 (168) procent.

Kapitalförvaltning och -avkastning

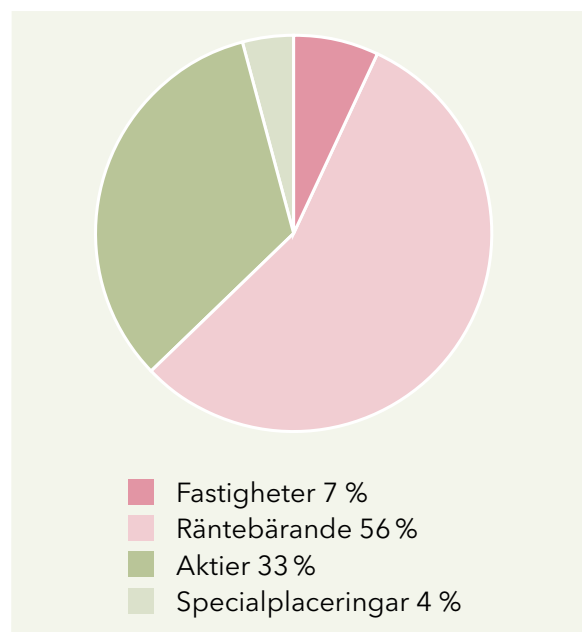
KPA Pensionsförsäkrings investeringar sprids på flera olika tillgångsslag och marknader i syfte att uppnå en god riskspridning och en bra avkastning. Investeringar görs i räntebärande värdepapper, aktier, fastigheter och specialplaceringar (onoterade tillgångar). Alla tillgångar förvaltas utifrån ett ansvarsfullt perspektiv med såväl etisk som miljömässig hänsyn, utan att göra avkall på avkastningskrav och lämplig risknivå.

Året inleddes med fortsatt positiva konjunktursignaler och förväntningar om fortsatt svagt stigande inflation, både i Sverige, Europa och USA, vilket ledde till stigande räntor. Senare under vintern noterades fortsatt stark utveckling i USA, men i Europa och Sverige ville inflationen inte riktigt ta fart upp mot ECBs och Riksbankens mål och de svenska räntorna inledde en längre period av sjunkande räntor, som höll i sig året ut. Annars har året dominerats av rubriker om handelskonflikten mellan Kina och USA, budgetproblem i Italien och på höstkanten uppgifter om att den långa svenska konjunkturuppgången var på väg att toppa. Därtill kom problemen kring den svenska regeringsbildningen och inte minst Brexit. Årets börsutveckling kan i sin helhet betecknas som volatil. Efter börsuppgångar fram till och med sommaren förbyttes detta under hösten till relativt kraftiga nedgångar. Detta resulterade i att världens börser generellt slutade på lägre nivåer än vid årets ingång. Den svenska kommersiella fastighetsmarknaden var stark under år 2018. Detta var främst drivet av låga räntor, en stark efterfrågan på fastigheter, en god tillgång på finansiering och stigande kontors- och butikshyror.

Företagets förvaltrade kapital uppgick vid utgången av 2018 till 172 553 (163 182) miljoner kronor. Av detta utgjorde cirka 56 (54) procent, räntebärande värdepapper utgivna av stater och kommuner och bostadsinstitut, eller motsvarande. Räntebärande placeringar uppgick till 96 952 (87 852) miljoner kronor och durationen i den räntebärande portföljen var under året cirka 5 (5) år. Aktieportföljen, bestående av noterade svenska och utländska aktier, stod vid utgången av året för 33 (36) procent av det förvaltrade kapitalet och uppgick till 57 511 (59 492) miljoner kronor. KPA Pensionsförsäkring äger också en större post aktier i Swedbank. Värdet på dessa aktier var vid årsskiftet cirka 2,3 (2,3) miljarder kronor.

Fastigheter stod för 7 (7) procent av kapitalet och uppgick till 11 940 (11 199) miljoner kronor. Värdet på specialplaceringarna, bland annat onoterade aktier, var vid årsskiftet 6 151 (4 639) miljoner kronor vilket motsvarade 4 (3) procent. Valutaexponeringen har under stor del av året varit cirka 16 procent, men minskades under hösten till cirka 14 procent.

Placeringsstillgångarnas fördelning, marknadsvärde

Totalavkastningen för år 2018 på företagets tillgångar var 0,5 (4,6) procent, motsvarande 790 (7 119) miljoner kronor. Det som i huvudsak förklarar totalavkastningen är företagets strategiska tillgångsfördelning, vilken bland annat styrs av försäkringsåtagandenas art och företagets risktolerans. Mot bakgrund av vald tillgångsfördelning förklaras årets avkastning

främst av en mycket god avkastning för fastigheter och specialplaceringar i kombination med en svag avkastning för främst aktier, men också för räntebärande tillgångar. Avkastningen för fastigheter blev 7,4 (7,2) procent, för specialplaceringar 15,1 (7,9), för aktier -2,0 (9,1) procent och för räntebärande tillgångar -0,1 (1,1) procent.

Totalavkastningstabell, moderföretaget								
Mkr	Ingående marknads- värde 2018-01-01	Utgående marknads- värde 2018-12-31	Total- avkastning 2018	Total- avkastning 2018 %	Total- avkastning 2017	Total- avkastning 2017 %	Total- avkastning 2016	Total- avkastning 2015
Räntebärande placeringar	87 852	96 952	-23	-0,1	978	1,1	2,3	0,9
Aktier	59 492	57 511	-783	-2,0	5 094	9,1	11,9	6,0
Special- placeringar	4 639	6 151	745	15,1	348	7,9	11,3	11,1
Fastigheter	11 199	11 940	851	7,4	700	7,2	11,8	6,8
Summa	163 182	172 553	790	0,5	7 119	4,6	6,6	3,3

Totalavkastningstabellen är uppställd enligt rekommendation från Svensk Försäkring och företagets riktlinjer för mätning och rapportering av totalavkastning. I not 46 redovisas hur totalavkastningstabellen är kopplad till resultat- och balansräkningen.

Hållbarhet

KPA Pension förvaltar kundernas pensionspengar tryggt och etiskt. Sedan 1998 arbetar KPA Pension för en hållbar framtid genom att ta ett aktivt ansvar för människa och miljö. Hållbarhetsarbetet utgår ifrån KPA Pensions vision att kunderna ska känna sig trygga i en hållbar värld och i deras önskemål om en trygg och hållbar pension. För att leva upp till visionen, arbetar KPA Pension med etiska placeringar, ställer krav på leverantörer och försöker leva som man lär i den egna verksamheten.

KPA Pensions etiska placeringskriterier utgör grunden för alla investeringar. Det innebär att KPA Pension påverkar de bolag som de investerar i att ta ett större ansvar för mänskliga rättigheter, antikorrup-tion och miljö. KPA Pension utesluter också verksamheter som inte stödjer visionen. Därför investerar KPA Pension inte i bolag som framställer vapen, tobak, alkohol, kommersiellt spel eller pornografi. KPA Pension gör också i allt större utsträckning investeringar som tydligt styr mot en hållbar utveckling. Investeringar i gröna obligationer, där medel utlånas till projekt som är öronmärkta till miljö- och klimat-anpassade projekt, är ett tydligt exempel på det.

Hållbarhetsarbetet ställer också krav på företagets egen verksamhet. KPA Pension är miljöcertifierat enligt ISO 14001 sedan 1998 och arbetar medvetet med att minimera den egna miljöpåverkan, att skapa en bra arbetsmiljö för alla anställda och att stödja olika sociala engagemang i samhället. Det systematis-ka miljöarbetet har gjort att koldioxidavtrycket är på väg att halveras jämfört med 1998 och sedan 2003 är verksamheten koldioxidneutral.

KPA Pension har några utvalda samarbetspartners inom ramen för hållbarhetsarbetet. KPA Pension stödjer vissa projekt och organisationer med pengar och engagemang. Sedan fler år tillbaka koldioxid-kompenserar KPA Pension genom att plantera träd med hjälp av Vi-skogen som har sina planteringar i länderna kring Victoriasjön i Afrika.

KPA Pension är också ansluten till ett antal samar-betsorganisationer och det innebär att KPA Pension väljer att följa deras riktlinjer när kundernas pengar placeras. KPA Pension är anslutet till Global Com-pact, Principles for Responsible Investments (PRI), Carbon Disclosure Project, Diversity Charter, Sweden Green Building Council samt Task Force on Clima-te-related Financial Disclosures (TCFD).

2017 beslutade KPA Pension att implementera TCFD:s ramverk. Ramverket ska stödja företagens strävan efter att ge kvalitativ hållbarhetsinformation till exempelvis finanssektorn, tillsynsmyndigheter och andra intressenter. Kärnan i ramverket är att klimatrelaterade risker och möjligheter ska hanteras som andra finansiella och strategiska frågor. Dessut-om syftar ramverket till att bidra till en mer transpa-rent rapportering. Ramverket tydliggör även styrelse-och ledningsansvar för dessa frågor och att det ingår i företagets strategiska planering.

Viktiga händelser 2018 avseende hållbarhet

Under 2018 har KPA Pension påbörjat ett arbete med att implementera TCFD. I ett första skede har arbetet fokuserat på att få en bättre förståelse för klimatre-laterade risker och möjligheter för två tillgångsslag, aktier och specialplaceringar. Arbetet med att imple-mentera TCFD kan man läsa mer om i KPA Pensions separata TCFD-rapport. TCFD är ett bra verktyg för företag att få upp ögonen för klimatfrågan och att det kan bidra till mer hållbara affärsmodeller. På årets bo-lagsstämmor valde därför KPA Pension att ha klimat-förändringarna som fokusområde. Klimatförändring-arna kommer att påverka företagen, och det är därför viktigt med initiativ som TCFD eftersom de tydliggör att företagen måste titta på hur ett förändrat klimat kan komma att påverka deras verksamhet. Årets fråga till företagen handlade just om de planerade att följa och implementera ramverket för TCFD. Alla frågor och svar kan återfinnas i bolagsstämmorrapporten för KPA Pension.

Under året har KPA Pension fortsatt att minska klimatexponeringen i investeringarna. Mätning och publicering av KPA Pensions koldioxidavtryck sker årligen sedan 2014. KPA Pension har under 2018 inves-terat 4,2 miljarder kronor i gröna obligationer. Sedan första investeringen 2016 har KPA Pension investerat totalt 10,6 miljarder kronor i gröna obligationer.

2018 följde KPA Pension upp fjolårets kommunt-urné genom att göra strategiska och hållbara place-ringar i kommunerna. Att återinvestera kundernas pensionspengar i gröna projekt hos kommunerna ger KPA Pension möjlighet att vara med i omställningen till ett hållbart samhälle och samtidigt ge en trygg pension till kunderna. Omställningen till ett hållbart samhälle, driver också till mål 11, Hållbara städer och samhällen, som är ett av KPA Pensions fokusmål i Agenda 2030.

För sjunde året i rad blev KPA Pension 2018 det mest hållbara varumärket i pensionsbranschen, enligt Sustainable Brand Index.

KPA Pension beslutade under 2018 att flytta tjänsten som hållbarhetschef till funktionen Kapitalförvaltning, som är koncerngemensam med Folksam. Att samla alla resurser för hållbarhetsarbetet ger KPA Pension goda förutsättningar att skapa en ännu effektivare organisation som gynnar affären och varumärket.

För närmare upplysningar om KPA Pensions hållbarhetsarbete hänvisas till KPA Pensions Hållbarhetsredovisning 2018 (www.kpa.se). På webbplatsen finns också bolagsstämomorporten som redovisar de frågor som KPA Pension har lyft på bolagsstämmor under året.

Medarbetare

KPA-företagen ingår i Folksamgruppen som tillämpar tillikaanställning vilket innebär att personalen är anställd i flera företag inom gruppen. I Folksam med dotterföretag arbetar cirka 4 000 medarbetare på olika företag och orter i Sverige. Varje medarbetare är organisatoriskt placerad på ett kostnadsställe. På kostnadsställen som tillhör KPA Pension finns det cirka 100 medarbetare. Folksamgruppen har en gemensam HR-funktion som ger stöd i kompetensförsörjningen för samtliga företag inom gruppen.

KPA Pension ska vara en attraktiv arbetsplats med kända och konkurrenskraftiga erbjudanden till nuvarande och framtida medarbetare. I 2018 års medarbetarundersökning låg totalindex på en fortsatt hög nivå, 79 (81) procent positiva svar i genomsnitt och 81 (84) procent svarar att de gärna eller mycket gärna vill arbeta kvar i KPA Pension framöver.

KPA Pension ska ha miljöer med processer, informationsstöd och teknik som stödjer effektivitet och legala krav och som dessutom främjar god hälsa och motivation. I samband med KPA Pensions flytt till aktivitetsbaserat kontor har chefer och medarbetare fått stöd i att utveckla arbetssätt och arbetsmiljö samt förebygga arbetsmiljörisker. För att minska stress och främja effektivt samarbete har medarbetarna utbildats i workflow. Ett arbete för att HBTQ-certifiera KPA Pension har startat och beräknas bli klart under 2019.

Under året har stödet till chefer för att göra tydligare riskbedömningar av arbetsmiljörisker förstärkts och tydligare rutiner och stöd för dokumentation av det systematiska arbetsmiljöarbetet har införts. Dessutom infördes att samtliga medarbetare ska ha mål och aktiviteter i sin individuella målplan som särskilt ska stödja minskade sjuktal och ökat välmående.

KPA Pensions sjuktal för helåret 2018 uppgår till 4,1 procent, vilket är något högre jämfört med föregående års utfall på 3,9 procent (rullande 12 månader).

Kompetensutveckling

För att ha pensionsbranschens mest nöjda kunder ska KPA Pension ha chefer och ledare som genom ett strategiskt och coachande förhållningssätt tar ansvar för kompetensförsörjning och rätt prestation. KPA Pensions medarbetare ska bidra till en kultur där gemensamt ansvar tas för kontinuerlig utveckling, samarbete och lärande. KPA Pension arbetar löpande med kompetensutveckling för att säkerställa regulatoriska kunskaps- och kompetenskrav. Inom kollektivavtalad tjänstepension har ett antal utbildningar tagits fram och implementerats.

Löner, ersättningar och övriga villkor

KPA Pension är genom medlemskapet i Arbetsgivarföreningen KFO bundet av kollektivavtal om löner och allmänna anställningsvillkor. Enligt KPA Pensions ersättningspolicy ska lönerna vara individuella och differentierade, motivera goda prestationer och önskvärda beteenden samt bidra till ett sunt risktagande som ligger i linje med ägarnas och kundernas förväntningar. KPA Pension har, med undantag för Folksamgruppens belöningsprogram, inga rörliga ersättningar eftersom de kan medföra ett överdrivet risktagande. Vad gäller jämställda löner inom KPA-företagen låg skillnaden i medellön mellan kvinnliga och manliga medarbetare på cirka 20 (14) procent för 2018. Vid en nedbrytning på likvärdiga arbeten låg löneskillnaden på cirka 5 (6) procent.

Medarbetare inom KPA Pension omfattas av Folksamgruppens belöningsprogram, som syftar till att synliggöra och sätta fokus på de övergripande affärsstrategierna och målen. Belöningsprogrammet omfattar samtliga medarbetare inom Folksamgruppens verksamhet utom Folsams vd, koncernledning, vd och vice vd i dotterföretagen samt chefen för internrevision i Folksam Sak respektive Folksam Liv.

Utfall från belöningsprogrammet betalas inte ut som kontant ersättning utan avsätts i en pensionsförsäkring. Belöningsprogrammet kan falla ut med 0 kronor upp till maximalt 20 000 kronor per medarbetare, beroende på grad av måluppfyllelse.

Medelantal anställda samt löner och ersättningar, med särskild specifikation på ersättningar till ledande befattningshavare, redovisas i not 45.

Väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer

Resultatutvecklingen påverkas i hög grad av börs- och valutakursers utveckling liksom av förändringar i det allmänna ränteläget. Dessa påverkas i sin tur av förändringar av makroekonomiska faktorer såsom tillväxt, inflation och arbetslöshet. Riskerna och de beslut som fattas för att hantera dessa påverkar företagets ekonomiska ställning och förmåga att nå dess mål. Genom aktiva, kontrollerade och affärsmässiga beslut med beaktande av risker skapas förutsättningar att erbjuda kunderna trygga försäkringslösningar. Därför är det viktigt att risker hanteras och kontrolleras på ett strukturerat sätt, både i ett kort och i ett långt tidsperspektiv. En beskrivning av KPA Pensionsförsäkrings samlade risker och hur de styrs samt hanteras återfinns i not 2.

Framtida utveckling

Förändringar i den finansiella marknaden, digitalisering, hållbarhet och genomgripande regelverksförändringar påverkar KPA Pensionsförsäkrings verksamhet och framtida utveckling. Omvärlden förändras i allt snabbare takt och med den förändras även KPA Pensionsförsäkring. KPA Pensionsförsäkring påverkas i stor utsträckning av de beslut kring regelverk som fattas inom EU och nationellt, rörande tjänstepensioner, pensionssystemet samt frågor som rör hållbarhet och klimat.

Kapitalmarknaden

En rädsla för att den globala konjunkturuppgången är över för den här gången i kombination med minskad penningpolitisk stimulans från centralbankerna samt en större geopolitisk oro i världen har fått de globala börserna att vända ner under året. Den höga volatiliteten på finansmarknaderna ser ut att hålla i sig även en bit in i nästa år i väntan på att en tydligare bild av marknadssituationen framträder. Även om tillväxt-

utsikterna har justerats ner under året ser den globala tillväxten ut att kunna bli relativt stark under kommande år även om samma goda avkastning som varit under de senaste åren sannolikt inte kommer nås. För att bibehålla KPA Pensionsförsäkrings goda förutsättningar att leverera på sina åtaganden till kunderna fortsätter strategin att diversifiera portföljens sammansättning av tillgångar.

Digitalisering

Digitalisering och automatisering påverkar försäkrings- och pensionssparande på många sätt. Behov av nya sätt att kommunicera med kunderna, nya försäkringsbehov och affärsmodeller samt hantering av konkurrenter är några exempel. För att kunna erbjuda kostnadseffektiva och kvalitativa tjänster fortsätter satsningarna på digitala lösningar. Digitalisering innebär en möjlighet att förenkla för kunderna. Företaget kommer i större utsträckning än tidigare vidareutveckla digitala tjänster i nära samverkan med användarna av tjänsterna. Detta för att skapa ännu större värde för kunderna i form av att få en tydligare överblick, tillgänglighet och enkelhet. Tjänsterna ska vara enkla att använda och bidra till att kunderna sparar tid men det är också viktigt att de administrativa processerna hos KPA Pensionsförsäkring fortsätter att förenklas och effektiviseras. Företaget fortsätter att implementera robotlösningar för att möjliggöra automatisering av monotona och repetitiva arbetsuppgifter i syfte att frigöra tid för medarbetarna till mer värdeskapande aktiviteter.

Hållbarhet

Hållbarhet är en viktig fråga för KPA Pensions kunder, kommuner, regioner, privat- och arbetsgivar-kunder. Med utgångspunkt i FN:s hållbarhetsmål vill KPA Pension finnas med som en finansiell partner och visa den nytta pensionskapital kan göra samt att hållbarhet och bra avkastning går hand i hand. Den globala uppvärmningen är en ödesfråga och innebär en stor utmaning som påverkar hela samhället. Enligt Parisavtalet ska den globala temperaturökningen hållas långt under två grader men målet är att den ska stanna på 1,5 grader. Kraven på finanssektorn kommer därmed att öka för att bidra till Parisavtalets målsättningar. Att KPA Pension lyckas med ett långsiktigt hållbarhetsarbete är avgörande för företagets framtida utveckling då kraven på mätbarhet, transparens och standardiserad redovisning och rapportering

ökar. Det ställs också högre krav på finansiella aktörer att redovisa vilka resultat företagen uppnår i sitt hållbarhetsarbete. Därför genomförs återkommande utbildningsinsatser och andra aktiviteter i syfte att stärka kunskapen inom hållbarhetsområdet för styrelser och medarbetare.

Kommande regelverksförändringar

Inom regelverksområdet pågår ett antal större förändringar vilka väsentligt kommer att prägla KPA Pensionsförsäkrings verksamhet. Kommande regelverksförändringar kan komma att påverka företagets risker och riskhantering. KPA Pensionsförsäkring bevakar löpande utvecklingen och analyserar eventuella konsekvenser av förändrade regelverk.

IASB har i maj 2017 publicerat standarden IFRS 17 Insurance contracts som ska tillämpas från den 1 januari 2022. Standarden är ännu inte antagen i EU. IFRS 17 innebär stora förändringar i värdering, en förändrad presentation av resultaträkningens poster och en ny intäktsredovisning. I vilken utsträckning standarden blir tillämplig på onoterade försäkringsföretag i Sverige är oklart och Finansinspektionen utreder för närvarande hur implementationen ska ske i Sverige. Inom KPA Pension pågår ett projekt för att analysera effekterna av standarden.

IFRS 9 Finansiella instrument omfattar nya utgångspunkter för klassificering och värdering av finansiella instrument, standarden ersätter IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering. IFRS 9 trädde i kraft den 1 januari 2018 men KPA Pensionsförsäkring kommer att använda möjligheten att samordna tillämpning med IFRS 17 Försäkringsavtal, detta möjliggörs av ett tillägg till nuvarande tillämpad standard IFRS 4 Försäkringsavtal, som medger tillfälligt undantag från IFRS 9 för perioden 2018-2020. IASB har under hösten 2018 beslutat om en förlängd tillämpningsperiod för detta tillägg till den 1 januari 2022. KPA Pensionsförsäkring fortsätter att tillämpa IAS 39 vilket innebär att under övergångsperioden får

IFRS 9 ingen påverkan på resultat, balansräkningar och solvens, däremot påverkas upplysningar om kreditkvalitet och klassificeringar. Analys pågår för att bedöma effekterna av IFRS 9.

Sedan Solvens II trädde ikraft den 1 januari 2016 tillämpar företaget de övergångsbestämmelser som gäller fram till den 31 december 2019 för företag som endast eller till övervägande del bedriver tjänstepensionsverksamhet. Sverige har möjlighet att förlänga tidpunkten till den 31 december 2022 men har ännu inte fattat beslut i frågan. Därefter måste företaget välja vilket regelverk som det ska verka under. Under juli skickade Finansdepartementet ut en promemoria på remiss med de lagändringar som krävs för att implementera det andra tjänstepensionsdirektivet (IOP II) i svensk rätt och förslag till införandet av en ny lag, lag om tjänstepensionsföretag. Promemorians förslag innebär bland annat införande av en ny institutstyp, tjänstepensionsföretag. Beträffande kapitalkrav föreslås en förstärkt reglering i förhållande till direktivet genom införande av ett riskbaserat kapitalkrav. Förslaget innebär bland annat att konfidensnivån 98 procent ska beaktas vid beräkning av kapitalkravet för var och en av de risker som ingår i det riskkänsliga kapitalkravet. Försäkringsföretag föreslås kunna ombildas till tjänstepensionsföretag under en obegränsad tid. Under hösten har företaget yttrat sig beträffande förslaget till ny reglering för tjänstepensionsföretag. Tjänstepensionsdirektivet ska vara införlivat i svensk rätt den 13 januari 2019, men eftersom den nya regleringen är omfattande och innefattar flera komplexa frågor planeras lagrådsremissen till tidig vår 2019. Beslut om proposition planeras till senare under våren 2019. Regeringen har meddelat att de nya lagändringarna beräknas kunna träda i kraft tidigast vid halvårsskiftet 2019. Den nya tjänstepensionsregleringen kommer att få stor betydelse för hela tjänstepensionsbranschen. Företaget kommer att fortsätta att följa och analysera effekterna av den nya tjänstepensionsregleringen.

Femårsöversikt koncernen¹⁾

Mkr	2018	2017	2016	2015	2014
Resultat					
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	16 475	13 378	12 138	11 726	10 172
Kapitalavkastning netto i försäkringsrörelsen	687	7 309	9 495	3 983	14 499
Försäkringssättningar	-3 900	-3 735	-3 616	-3 782	-2 793
Försäkringsrörelsens tekniska resultat	4 760	10 148	8 305	4 533	7 400
Årets resultat	4 611	9 892	8 018	4 179	7 038
Ekonomisk ställning					
Placeringstillgångar till verkligt värde	177 838	168 670	154 312	138 083	128 778
Försäkringstekniska avsättningar	114 066	106 262	99 252	89 431	82 142
Konsolideringskapital ²⁾	70 182	67 486	59 157	52 659	49 750
varav uppskjuten skatt	547	512	363	225	109
Solvens I³⁾					
Kapitalbas				63 923	56 354
Erforderlig solvensmarginal				4 782	4 693
Solvens II³⁾					
Kapitalbas	74 071	73 999	73 198		
Solvenskapitalkrav	22 649	23 384	21 712		

¹⁾ Uppgift om totalavkastning, direktavkastning samt förvaltningskostnadsprocent lämnas ej för koncern då förändringen från motsvarande nyckeltal i moderföretaget bedöms som marginell.

²⁾ Från och med 2018 har beräkningen avseende konsolideringskapitalet ändrats. Även jämförelsetalen har räknats om.

³⁾ Solvensrelaterade beloppsuppgifter visas för Folksam ömsesidig livförsäkring vilket är den försäkringsgrupp KPA Pensionsförsäkring ingår i.

Femårsöversikt Moderföretaget

	2018	2017	2016	2015	2014
Resultat, Mkr					
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	16 475	13 378	12 138	11 726	10 172
Kapitalavkastning netto i försäkringsrörelsen	134	7 065	9 007	3 993	15 270
Försäkringssättningar	-3 900	-3 735	-3 617	-3 778	-2 799
Försäkringsrörelsens tekniska resultat	4 375	9 172	7 281	4 099	6 923
Årets resultat	4 290	9 062	7 175	3 828	6 627
Ekonomisk ställning, Mkr					
Placeringstillgångar till verkligt värde	174 906	166 000	152 260	136 734	127 691
Försäkringstekniska avsättningar	114 067	106 262	99 252	89 431	82 141
Konsolideringskapital ¹⁾	69 113	66 464	58 457	52 193	49 492
varav övervärde i placeringar i koncern- och intresseföretag	2 600	2 231	1 601	864	578
varav uppskjuten skatt	6	13	13	10	11
Solvens I					
Kapitalbas	69 106	66 444	58 430	52 163	49 453
Erforderlig solvensmarginal	4 396	4 072	3 806	3 422	3 138
Nyckeltal, procent ²⁾					
Livförsäkringsrörelsen					
Förvaltningskostnadsprocent	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Kapitalförvaltning					
Direktavkastning	1,8	1,5	1,8	2,2	2,1
Totalavkastning	0,5	4,6	6,6	3,3	13,3

¹⁾ Från och med 2018 har beräkningen avseende konsolideringskapitalet ändrats. Även jämförelsetalen har räknats om.

²⁾ Beräkning av nyckeltalen framgår i Definitioner och begrepp.

Förslag till vinstdisposition

Till årsstämmans förfogande står enligt balansräkningen

Konsolideringsfond	61 859 279 966
Årets resultat	4 289 995 386
Totalt, kronor	66 149 275 352

Styrelsen och vd föreslår stämman att 66 149 275 352 kronor balanseras i ny räkning.

Bolagsstyrningsrapport

God bolagsstyrning handlar om att säkerställa att företag sköts hållbart, ansvarsfullt och så effektivt som möjligt. Bolagsstyrning inom KPA Pensionsförsäkring utgår från lagstiftning, främst försäkringsrörelselagen samt Finansinspektionens författningssamling i form av föreskrifter och allmänna råd. Solvens II-direktivet är ett europeiskt regelverk för försäkringsföretag som syftar till att skapa en enhetlig europeisk försäkringsmarknad med ökat skydd för försäkringstagare.

KPA Pensionsförsäkring är ett försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet som, i avvaktan på den kommande regleringen av tjänstepensionsverksamhet, valt att tillämpa övergångsregler istället för Solvens II-reglering. Övergångsreglerna innebär huvudsakligen att de försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet ska, som huvudregel, fortsätta att tillämpa de äldre bestämmelserna om rörelse, tillsyn och ingripande, som gällde under 2015 och de nya Solvens II-bestämmelserna om företagsstyrning.

För verksamheten gäller också interna regelverk som, i tillämpliga delar, omfattar såväl styrelseledamöter som anställda. Exempel på interna regelverk är bolagsordningen som anger verksamhetens ramar och ger en beskrivning av företaget samt arbetsordning för styrelsen, vilken bland annat tydliggör styrelsens respektive styrelseordförandens ansvar. Beslut om ändring av bolagsordningen sker på stämman. Ett beslut att ändra bolagsordningen är giltigt om två tredjedelar av samtliga röstande förenat sig om det. Ändring av § 6 andra och tredje stycke i bolagsordningen (bestämmelser om utseende av styrelseledamöter i företaget) är däremot giltigt endast om Sveriges Kommuner och Landsting lämnat samtycke till ändringen.

Den av styrelsen fastställda företagsstyrningspolicyn omfattar områden som företagsstyrningssystem, organisation, affärsstyrning, riskhanteringssystem, internkontrollsystem med mera. Bland de viktigare interna reglerna kan även nämnas företagets etiska riktlinjer som reglerar hur företrädare för KPA Pensionsförsäkring uppträder i olika situationer.

Det är styrelsen som ytterst ansvarar för företagets organisation och för förvaltningen av dess angelägenheter. Det är styrelsen som ansvarar för företagets interna styrning och kontroll, och som ansvarar för att det finns policyer och en organisation för det operativa arbetet kring detta.

Svensk kod för bolagsstyrning

Svensk kod för bolagsstyrning (Koden), senast reviderad den 1 december 2016, vänder sig i första hand till företag noterade på en reglerad marknad i Sverige. Koden bygger på principen ”följ eller förklara”. De företag som tillämpar koden kan avvika från enskilda regler, men ska då lämna förklaringar till avvikelserna.

KPA Pensionsförsäkring har 1,7 miljoner kunder (försäkrade). Hos dessa finns självklart ett stort och berättigat intresse att veta hur företaget sköts. Det ligger också i företagets intresse och affärsidé att vara så öppna som möjligt mot kunder och andra intressenter i gruppens företag. KPA Pensionsförsäkring har därför valt att tillämpa koden främst för att tillgodose dessa intressen. Koden tillämpas (se avvikelser nedan) för KPA AB och för KPA Pensionsförsäkring.

Avvikelser från bolagskoden och skäl för dessa

- Eftersom KPA Pensionsförsäkring endast har en ägare har kallelse till årsstämman inte offentliggjorts på hemsidan.
- Företagets revisorer granskar inte företagets halvårs- eller niomånadersrapport. Avvikelse från Kodens bestämmelser sker med hänsyn till att företaget inte är ett aktiemarknadsföretag och med syftet att begränsa kostnaderna för försäkringstagarna.

Bolagsstämma

KPA Pensionsförsäkrings högsta beslutande organ är bolagsstämman vilken senast hölls den 29 maj 2018. På stämman utsågs styrelsens tio ordinarie ledamöter. Ledamöterna tillsätts enligt bestämmelser i bolagsordningen. Anders Knappe omvaldes till styrelseordförande för tiden fram till och med

årsstämman 2019. Bolagsstämman utser även revisionsbolag och lekmannarevisorer.

Ernst & Young och KPMG valdes till revisionsbolag fram till årsstämman 2019.

Valberedning

Valberedningens uppgift är att bereda tillsättning av styrelse och revisor i företaget. Valberedningen ska, med beaktande av bolagsordningens bestämmelser och av stämman fastställd process för lämplighetsprovning, föreslå stämman val av styrelseledamöter och revisorer. Vidare ska valberedningen lämna stämman förslag på arvoden som ska utgå till styrelseledamöter och revisor. Valberedningens ledamöter fram till och med stämman 2019 är Ann-Karin Laurell och Lena Dahl.

Styrelse

Styrelsen ansvarar för företagets övergripande organisation och förvaltningen av företagets angelägenheter inom de ramar som bolagsstämman och externa regelverk ger. Styrelsen fastställer årligen sin egen arbetsordning. En av ledamöterna utses med stöd av bolagsordningen och 11 kapitel 7 § andra stycket försäkringsrörelselagen till ledamot av företagets styrelse med särskilt uppdrag att tillvarata försäkringstagarnas intressen. Ledamoten utses av Svenska Kommunalarbetareförbundet. På stämman omvaldes tio av styrelsens ledamöter.

Enligt Svensk kod för bolagsstyrning ska majoriteten av de stämmovalda styrelseledamöterna vara oberoende i förhållande till företaget och företagsledningen. De stämmovalda styrelseledamöterna som anses vara oberoende är Anders Knape, Lena Dahl, Eva Fagerberg, Anders Henriksson, Sture Nordh, Helene Odenjung, Annika Wallenskog och Lenita Granlund. Enligt valberedningen uppfylls därför detta krav av företaget.

Styrelsens arbete 2018

För styrelsen gäller en strategisk dagordning som fastställs varje år i styrelsens arbetsordning. Enligt arbetsordningen som fastställdes vid konstituerande sammanträde den 29 maj 2018 ska styrelsen sammanträda minst fyra gånger per år. Vid varje sammanträde ska genomgång av föregående protokoll ske, öppna frågor från tidigare sammanträden följas upp och vd:n

lämnar information om vad som skett i verksamheten sedan förra sammanträdet.

Följande ärenden ska behandlas årligen: fastställa styrelsens arbetsordning, i förekommande fall utse vd och vice vd, fastställa instruktion för vd, fastställa anställningsvillkor för vd och vice vd.

Styrelsen fastställer årligen affärsplan och budget. Rapportering sker av prognoser samt kvartals-, halvårs-, och helårsbokslut. Styrelsen behandlar bland annat finansrapporter, aktuarierapporter, riskrapporter, compliancerapporter, regelverksgenomgång, rapport avseende granskning av ersättningspolicyn och dess tillämpning, interna revisionsrapporter och extern revisionsrapport. Styrelsen fastställer revisionsplan, riskplan och complianceplan för kommande år. Avrapportering sker av utlagd verksamhet.

Årligen genomförs en styrelseutvärdering samt en utvärdering av vd. Översyn och fastställande av instruktioner och övriga regelverk sker regelbundet. Sammanträdesplan samt strategisk dagordning fastställs för kommande år.

Antal sammanträden

Under året hölls fyra ordinarie styrelsemöten och två extra styrelsemöten. Dessutom har styrelsen, mellan sammanträdena, fått skriftlig information bestående av finansiell information, pressmeddelanden, kundutskick med mera. Därutöver hölls det två möten med styrelseordförandena inom Folksam Liv-gruppen. Mötena hade till syfte att åstadkomma en bättre samverkan med dotterföretagen vad gäller processen för egen risk- och solvensbedömning (ORSA-processen) där föreslagna scenarier och efterföljande resultat diskuterats. Genomgång skedde även av de kapitalkvoter som under året rapporterats till Finansinspektionen. Ordförandena i risk- och kapitalutskott, för de företag som har detta, deltog också.

Utbildning av styrelseledamöter

En årlig introduktionsdag för nyvalda styrelseledamöter i var och ett av företagen inom Folksamgruppen ägde rum i oktober.

Styrelseseminarium

I november hölls det årliga gemensamma styrelseseminariet för ledamöterna i KPA AB, KPA Livförsäkring samt KPA Pensionsförsäkring. Temat för styrelseseminariet var strategiarbete med inriktning mot

konkurrenskraft, arbetsgivaraffär och traditionell försäkring, samt vägval. Strategiarbetet genomfördes huvudsakligen genom gruppdiskussioner. Under seminariet hölls även en föreläsning inom omvärldsanalys och en genomgång av systemplattformar. Under genomgången av systemplattformar lämnades en orientering i nuvarande systemlandskap och större frågeställningar framåt lyftes därvid fram.

Utvärdering av styrelsearbetet

Enligt Svensk kod för bolagsstyrning ska styrelsen årligen utvärdera styrelsearbetet med syfte att utveckla dess arbetsformer och effektivitet. Utvärdering av styrelsearbetet sker i enlighet med svensk kod för bolagsstyrning. En sådan utvärdering har under året genomförts i form av en webbenkät. Resultatet rapporterades och diskuterades på styrelsemötet i mars.

Ersättningsutskott

Styrelsen i KPA Pensionsförsäkring har beslutat att styrelsens ordförande, istället för ett ersättningsutskott, ska bereda frågorna och lämna förslag på ersättningar och andra anställningsvillkor för vd och andra ledande befattningshavare i företaget, inför beslut i styrelsen.

Revisionsutskott

Styrelsen i KPA Pensionsförsäkring har beslutat att styrelsen i dess helhet, istället för ett revisionsutskott, ska utföra de uppgifter som åligger ett revisionsutskott.

Risk- och kapitalutskott

Utskottet bistår styrelsen i dess arbete med riskhantering, solvenskrav och kapitalbehov och bidrar därigenom till att ytterligare utveckla företagets hantering av nämnda områden. Styrelsen fastställer en arbetsordning för utskottet. Utskottet ska bestå av minst tre styrelseledamöter och utses för en period om ett år. Vid konstituerande sammanträde i maj 2018 utsåg styrelsen Anders Knape (ordförande), Eva Fagerberg och Catrina Ingelstam till ledamöter i risk- och kapitalutskottet.

Uppgifter om styrelseledamöter valda vid stämman 2018

Anders Knappe	Lena Dahl	Eva Fagerberg
Styrelseordförande	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ordförande sedan 2013	Ledamot sedan 2011	Ledamot sedan 2011
Födelseår 1955	Födelseår 1966	Födelseår 1963
<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning</i>
• Ekonom	• Civilekonom, Uppsala universitet	• Socionom
<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>
• 2:e vice ordförande SKL	• Administrativ direktör SKL	• Kanslichef/1a ombudsman
• Vice ordförande SKL Företag AB	• Vice vd SKL Företag	• Offentlighetsanställdas förhandlingsråd (OFR)
<i>Arbetslivserfarenhet</i>	<i>Arbetslivserfarenhet</i>	• Vd OFR Fastighets AB
• Försäljningschef RB Trading AB	• Tf vd Pacta AB och Pactarb AB	<i>Arbetslivserfarenhet</i>
• Kommunalråd	• Tf vd SKL och SKL Företag AB	• Kriminalvårdsinspektör
<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	• SKL Controller, Vd-stab	• Personallhandläggare
• Ordförande Europarådets kongress för lokala och regionala myndigheter	• Ekonom/koncerncontroller, SKL	• Förhandlingschef Akademikerförbundet SSR
• Vice ordförande EU:s regionkommitté	• Administrativ chef, Tyresö gymnasium	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>
• Vice ordförande Europeiska kommunförbundet CEMR	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	• Ersättare i Kåpan Pensioner och i Omställningsfonden
• Ordförande Karlstads kommunfullmäktige	• Styrelseordförande SKL Fastigheter och Service AB	• Ledamot i KL-delegationen på AFA Försäkring
• Ordförande Visit Karlstad	• Styrelseordförande SKL Kapitalförvaltning AB	• Vice ordförande KKP
<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	• Styrelseordförande SKL Pensionsstiftelse	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>
• Styrelseledamot i KPA AB	• Styrelseledamot i SKL Kommentus AB	• Adjungerad ledamot i KPA AB
• Ordförande i Risk- och kapitaltskottet i KPA Pensionsförsäkring	• Styrelseledamot INERA AB	• Ledamot i Risk- och kapitalutskottet i KPA Pensionsförsäkring
	• Styrelseledamot Dagens Samhälle AB	
	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	
	• Adjungerad ledamot i KPA AB	

Karin George af Klercker	Anders Henriksson	Sture Nordh
Styrelseledamot	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ledamot sedan 2016 Födelseår 1962	Ledamot sedan 2015 Födelseår 1961	Ledamot sedan 2015 Födelseår 1952
<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning</i>
• Ekonomiutbildning, Lunds universitet • Linjen för Personal och arbetslivsfrågor - basblocksexamen • Samhällsvetenskaplig linje, Katedralskolan, Linköping	• Gymnasieskola samt fyraårig teknisk matematik	• Samhällsvetenskaplig linje, Nordanåskolan, Umeå • Förvaltningsassocionom Umeå universitet
<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>
• Sektionschef Strategi och Styrning, Affärsområde Liv, Folksam	• Ordförande landstingsstyrelsen i Landstinget Kalmar län • 1: vice ordförande i SKL	• Senior rådgivare, egen företag, Bröderna Nordh
<i>Arbetslivserfarenhet</i>	<i>Arbetslivserfarenhet</i>	<i>Arbetslivserfarenhet</i>
• Affärschef Privat och Företagspension, Folksam • Sektionschef Produkt Liv, Folksam • Funktionschef Liv & Pensions-service • Vice vd, Adm. chef, KPA Pension • Ekonomichef/Chef controller och verksamhetsutveckling, KPA Pension • Controller, SEB Trygg Liv • Fastighetsförmedlare/ fastighetsmäklare	• Livsmedelsarbetare • Ombudsman • Landstingsråd	• Ordförande Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) • Utvecklingsdirektör, Arbetslivsinstitutet • Statssekreterare, Arbetsmarknadsdepartementet • Ordförande Kommunal tjänstemannaförbundet, SKTF
<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>
-	• Ledamot SKL företag • Ordförande INERA AB • Ledamot Amerikavägen 1 Kalmar AB • Ledamot första AP-fonden	• Statssekreterare, Arbetsmarknadsdepartementet • Ordförande Kommunal tjänstemannaförbundet, SKTF
<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>
• Styrelseledamot i Folksam LO Fondförsäkring AB • Styrelseledamot KPA Pensions-service AB	-	• Styrelseordförande Bergendal Meetings • Styrelseledamot i Arenagruppen • Medlare, Medlingsinstitutet

Helene Odenjung	Anna-Karin Laurell	Annika Wallenskog
Styrelseledamot	Styrelseledamot	Styrelseledamot
Ledamot sedan 2011	Invalid 2018	Ledamot sedan 2015
Födelseår 1965	Födelseår 1963	Födelseår 1959
<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning:</i>	<i>Utbildning</i>
Gymnasium och branschutbildning till skeppsmäklare	- Ekonomisk linje, Chapmanskolan Karlskrona - Etnologi, Konstvetenskap, Litteraturvetenskap, Sociologi, Lunds universitet	Universitetsexamen Uppsala Universitet
<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>		<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>
Kommunalråd, Göteborgs stad		Chefsekonom SKL
<i>Arbetslivserfarenhet</i>		<i>Arbetslivserfarenhet</i>
Skeppsmäklare	- American Art, University of Delaware - Ledarspansprogram högre chefer, Forum Novare	- Sakkunnig Finansdepartementet - Kommundirektör Vallentuna - Ekonomidirektör Landstinget Uppsala län - Ekonomidirektör Nacka kommun - Administrativ direktör AB Stockholm Globe Arena - Ekonomichef Hälso- och sjukvården Västerås - Analyschef samt biträdande chefekonom SKL
<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag:</i>	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>
- Ledamot i SKL styrelse - Ledamot i SKL Företag - Ledamot International School of Gothenburg Region samt i Stiftelsestyrelsen för Chalmers tekniska högskola - Skolinspektionens insynsråd - Göteborgsregionens kommunalförbund - Ledamot i Göteborgs Stadshus AB - Ledamot i Stiftelsestyrelsen, Svenska mässan	- Chef Affärsområde Liv, Folksam - Ledamot Folksams ledningsgrupp	- Adjungerad ledamot AFA Försäkring - Styrelseledamot SKL Kapitalförvaltning - Ledamot SKLs pensionsstiftelse - Vice ordförande i RKA Rådet för främjande av kommunala analyser - Styrelsemedlem i Arena för Tillväxt
<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	<i>Arbetslivserfarenhet:</i>	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>
-	- Chef Affärsområde Privat, Folksam - Vd Bukowskis - Vd SalusAnsvar - Verksamhetschef Skador, Folksam - Försäljningschef, SalusAnsvar - Kundservicedirektör, Tre	-
	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam:</i>	
	Ledamot, BRF Hermelinen, Åre	
	<i>Övriga uppdrag inom Folksam:</i>	
	- Styrelseordförande Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag - Styrelseordförande Folksam Fondförsäkringsaktiebolag - Styrelseledamot KPA AB	

Catrina Ingelstam	Lenita Granlund
Styrelseledamot	Försäkringstagarrepresentant
Ledamot sedan 2017	Ledamot sedan 2010
Födelseår 1961	Födelseår 1962
<i>Utbildning</i>	<i>Utbildning</i>
• Civilekonom, Stockholms universitet	• Vårdgymnasium
<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>	<i>Nuvarande yrke/uppdrag</i>
• Egen konsultverksamhet, styrelseuppdrag	• Avtalssekreterare
<i>Arbetslivserfarenhet</i>	<i>Arbetslivserfarenhet</i>
• CFO, Dina Försäkringar	• Undersköterska
• Internrevisionschef, Folksam Sak	• Ombudsman
• CFO, Folksam Sak och Folksam Liv	<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>
• Chef Produktutveckling, Ekonomi, AMF Pension	• Vice ordförande i Omställningsfonden KOM-KL
• Administrativ chef AMF Fonder	• Vice ordförande i föreningen Sunt arbetsliv
• Avdelningschef Fond- Finans, Ekonomi, Premiepensionsmyndigheten (PPM)	• Styrelseledamot i AFA försäkring
• Internrevisionschef, Affärsområdeschef Aktiehandel, SkandiaBanken	• Styrelseledamot i Prevent
• Koncerncontroller, NewSec	<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>
• Auktoriserad revisor, EY	• Adjungerad ledamot i KPA AB
<i>Övriga uppdrag utanför Folksam</i>	
• Styrelseordförande och ordförande i Hållbarhetsutskottet, Sjätte AP-fonden	
• Styrelseledamot, ordförande i revisionsutskottet, samt ledamot i ersättningsutskottet, Orio AB	
• Styrelseledamot och ledamot i Risk- och revisionsutskottet i Sparbanken Sjuhärad AB	
<i>Övriga uppdrag inom Folksam</i>	
-	

Arbetstagarrepresentanter

Några arbetstagarrepresentanter finns inte i KPA Pensionsförsäkrings styrelse. Arbetstagarrepresentation finns i KPA AB:s styrelse samt i KPA Livförsäkrings styrelse.

Närvaro på styrelsemöten samt styrelsens utskott 2018			
Namn	Funktion i styrelsen	Styrelsemöte ¹⁾	Risk- & kapitalutskott ²⁾
Anders Knappe ³⁾	ordförande	6 av 6	4 av 4
Catrina Ingelstam	ledamot	6 av 6	2 av 2 ⁴⁾
Lena Dahl	ledamot	6 av 6	-
Eva Fagerberg	ledamot	6 av 6	2 av 4
Karin George af Klercker	ledamot	5 av 6	-
Anders Henriksson	ledamot	5 av 6	-
Sture Nordh	ledamot	5 av 6	-
Anna-Karin Laurell ⁴⁾	ledamot	3 av 4	-
Helene Odenjung	ledamot	2 av 6	-
Patrik Schinzel ⁵⁾	ledamot	1 av 2	2 av 2 ⁵⁾
Annika Wallenskog	ledamot	5 av 6	-
Lenita Granlund	försäkringsrepresentant	6 av 6	-

¹⁾ Totalt sex ordinarie styrelsemöten (varav konstituerande möte i maj) samt två extra styrelsemöten

²⁾ Totalt fyra möten

³⁾ Ordförande i Risk- och kapitalutskottet

⁴⁾ Invald i maj 2018

⁵⁾ Avgick i maj 2018

Ersättning till styrelsens ledamöter		
Arvoden beslutade av stämman 2018:	Årsarvode (kronor)	Sammanträdesarvode (kronor)
Styrelsens ordförande	110 200	7 000
Ledamot av Folksam koncernledning	inget	inget
Övriga ledamöter anställda i Folksam	inget	inget
Övriga styrelseledamöter	73 800	7 000
Ledamöter i Risk- och kapitalutskott	31 300	5 300

Centrala funktioner

Risk- och kontrollorganisationen i KPA Pensionsförsäkring följer en modell med tre ansvarslinjer vilket beskrivs i not 3, avsnitt "Risk- och kontrollorganisation".

Utöver de tre ansvarslinjerna utser stämman revisionsbolag och lekmannarevisorer som granskar årsredovisningen inklusive bolagsstyrningsrapport samt styrelsens och vd:s förvaltning (externrevision).

Företagets centrala funktioner består av en riskfunktion, en compliancefunktion, en aktuariiefunktion och internrevision. Dessa funktioner är fristående från den operativa verksamhet som kontrolleras. Riskfunktionen, compliancefunktionen och aktuariiefunktionen är underställda vd men är även ålagda att rapportera till styrelsen.

Riskfunktion

Riskfunktionen ansvarar bland annat för att utveckla och förvalta (normera) riskhanteringssystemet samt stödja första ansvarslinjen i att genomföra riskhantering effektivt. Ansvarig för företagets riskfunktion är Maria Kvist. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna.

Compliancefunktion

Compliancefunktionen ansvarar bland annat för att identifiera, övervaka och rapportera risker kopplat till externa eller interna regler för den tillståndspliktiga försäkringsverksamheten. Compliancefunktionen kontrollerar, följer upp och utvärderar regelefterlevnaden i första ansvarslinjen samt utgör ett stöd för verksamheten och KPA Pensionsförsäkrings ledning i frågeställningar rörande efterlevnaden av näringsrättsliga regler och relevanta interna styrande regelverk. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna. Ansvarig för regelefterlevnaden i KPA Pensionsförsäkring är Charlotta Carlberg.

Aktuariiefunktion

Aktuariiefunktionen ansvarar för att samordna de försäkringstekniska beräkningarna, vilket bland annat innebär att säkerställa lämpligheten i använda metoder och antaganden samt att validera kvaliteten i beräkningar och underliggande data. Aktuariiefunktionen ansvarar också för att bedöma risker i försäkringsrörelsen, bidra till företagets riskhante-

ringssystem och analysera nya lagar och föreskrifter som påverkar ansvarsområdet. Aktuariiefunktionen är normgivande på det aktuariella området och har en stödjande roll gentemot övriga aktuariella resurser i företaget. Ansvar, mandat och uppgifter framgår av företagsstyrningsriktlinjerna. Företagets aktuariiefunktion, tillika företagets ansvariga aktuarie, är David Persson.

Internrevision

Internrevisionen är en oberoende, objektivt granskande och rådgivande verksamhet. Internrevisionen stödjer företaget att nå sina mål genom att systematiskt och strukturerat utvärdera systemet för intern kontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet samt lämna råd och synpunkter på desamma i syfte att bidra till ökad effektivitet i riskhantering, intern kontroll samt ledningsprocesser.

Internrevisionen är direkt underställd och rapporterar till styrelsen och är fristående från den verksamhet som granskas. Funktionens oberoende innebär att den normalt inte får delta i den operativa verksamheten eller vara involverad i det löpande arbetet med intern kontroll. Internrevisionens arbete bedrivs enligt god sed för internrevision som bland annat framgår av internationella standards, International Professional Practices Framework (IPPF). Internrevisionens uppdrag fastställs av styrelsen och regleras i Policy för Internrevision. Sari Zander är internrevisionschef, tillika ansvarig för funktionen Internrevision.

Externa revisorer

Revisionsbolagen Ernst & Young och KPMG är valda till revisorer till 2019 års stämma. Kenneth Strömberg och Leif Sandberg är valda till lekmannarevisorer till 2019 års stämma. Marianne Ericsson och Lennart Petterson har valts till suppleanter för samma tid.

Vd och företagsledning

KPA Pensionsförsäkrings vd är direkt underställd styrelsen. Vd svarar för den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar. En skriftlig instruktion som styrelsen fastställer reglerar det ansvar och de befogenheter som gäller för vd.

Uppgifter om VD

Britta Burreau

VD för KPA Pensionsförsäkring

VD sedan 2016

Födelseår 1964

Utbildning

- Stockholms Handelshögskola, Executive MBA-Finance
- Chalmers Tekniska Högskola
 - Master of Science Industrial Engineering and Management: specialization Industrial Organisation and Industrial Marketing

Nuvarande Yrke/ uppdrag:

- VD i KPA AB
- Ledamot i Folksam koncernledning

Arbetslivserfarenhet

- Vd och styrelsemedlem Nordea Liv & Pension AB
- Accenture Financial Services
- Styrelseledamot Nordea Liv Danmark, Nordea Liv Norge, Nordea Liv Finland
- Styrelsemedlem Svensk Försäkring
- Accenture Financial Services

Övriga uppdrag utanför Folksam

- Styrelseledamot Akademiska hus
- Ordförande i Scouterna

Övriga uppdrag inom Folksam

- Styrelseordförande i KPA Pensionsservice AB

Företagsledning KPA Pensionsförsäkring

Britta Burreau, vd KPA AB och KPA Pensionsförsäkring, född 1964

Inge Bäckström, verksamhetsområde Parter och ledningsstöd, född 1956

Johan Sjöström, affärsområde Individ och marknad samt vd i KPA Livförsäkring, född 1968

Ninni Wibeck, affärsområde Arbetsgivare och försäljning samt vd KPA Pensionsservice AB, född 1973

Daniel Larsson, verksamhetsområde Chefsaktuarie och controller, född 1982

Adjungerade:

Jeanette Almér, verksamhetsområde Affärsutveckling, född 1973

Daniel Ejderberg, sektionschef IT Liv- och Pension, född 1973

Principer för ersättning till ledningen

Lönesättningen för anställda inom KPA Pension ska vara marknadsmässig. Anställningsvillkor för vd:ar inom KPA Pension fastställs av respektive styrelse. Ingen rörlig ersättning utgår till vd:ar. För medlemmar i KPA Pensions företagsledning och övriga anställda inom KPA Pension som inte kan påverka företagets risknivå utgår ett generellt belöningsprogram baserat på Folksamns övergripande mål fastställda av styrelserna för Folksam Liv och Folksam Sak och som gäller för alla anställda inom Folksam inklusive dotterföretag.

Styrelsens rapport om intern kontroll avseende den finansiella rapporteringen 2018

Målsättningen med KPA Pensionsförsäkrings arbete med Intern kontroll finansiell rapportering (IKFR) är att bokslut- och myndighetsrapportering ska vara tillförlitlig och i överensstämmelse med lag och gällande redovisningsregler. Internkontrollarbetet baseras på det ramverk som tagits fram av The Committee of Sponsoring Organisations of the Threadway Commission "COSO" och beskrivs nedan.

Kontrollmiljö

Kontrollmiljön utgör grunden för den interna kontrollen och är central för hur risker identifieras och hanteras baserat på den kultur och de värderingar som styrelse och ledning etablerat.

KPA Pensionsförsäkrings kultur och värderingar har sin utgångspunkt i företagets etiska inriktning. Det tar sig uttryck i hur företaget placerar kundernas pensionsmedel samt i de etiska riktlinjer som är vägledande i det dagliga arbetet. Styrelsen har beslutat om denna inriktning. Förutom en stark förankring i företagets ledning och styrelse finns ett stort engagemang för den etiska inriktningen hos alla medarbetare.

Kontrollmiljön utgörs även av tydliga ansvar och roller. Ansvar och roller i den finansiella rapporteringen fastställs i styrande regelverk, vidare finns det styrande regelverk som fastställer roller och ansvar i arbetet med risk- och internkontroll.

Internkontrollsystem

Ett företagsövergripande internkontrollsystem är under införande. Internkontrollsystemet syftar bland annat till att utvärdera om den finansiella rapporteringen är tillförlitlig genom att identifiera risker och kontroller i väsentliga processer som påverkar bokslut- och myndighetsrapportering. Kontrollerna ska därefter regelbundet utvärderas och resultatet analyseras för att bedöma risken för fel i den finansiella rapporteringen. Därutöver ska det finnas rutiner för att löpande hantera de förbättringsmöjligheter som framkommer i arbetet.

Informationssäkerhet

KPA Pensionsförsäkring är sedan 2012 certifierade enligt ISO 27001:2013. Ledningssystemet för informationssäkerhet är en del av företagets riskhantering och arbete med intern styrning och kontroll. Det innebär att företaget lever upp till de högt ställda krav på informationssäkerhet som standarden ställer. Genom systematiskt säkerhetsarbete förbättras skyddet av företagets informationstillgångar löpande, vilket gynnar kunderna genom exempelvis säkrare pensionsutbetalningar.

Riskbedömning

Halvårsvis genomför alla affärsområden och enheter en självutvärdering av risker. Därutöver görs riskanalyser per process inom ramen för internkontrollsystemet. Risker för väsentliga fel i den finansiella rapporteringen ska beaktas i analyserna. Det är chefen för respektive verksamhetsområde eller processägaren för en process som är ansvarig för att genomföra självutvärderingen. Självutvärdering innebär att identifiera risker, bedöma sannolikheten för att risken ska inträffa, vilken påverkan risken kan få på verksamheten samt vilka åtgärder som behöver vidtas för att hantera risken.

Kontroller

Riskåtgärder och kontroller

Åtgärdsplaner ska tas fram för de risker som verksamheten vill hantera genom förebyggande aktiviteter. Åtgärderna kan till exempel innebära att införa eller förbättra kontroller som syftar till tillförlitlig finansiell rapportering. Kontroller för att hantera risker avseende den finansiella rapporteringen är till exempel analyser och prognoser, avstämningar av huvudbok mot försäkringssystem, bankkonton eller andra

register och underlag. Andra kontroller som också påverkar den finansiella rapporteringen är de kontroller som utförs avseende försäkringsersättningar, och driftskostnader där det finns särskilda principer och rutiner såsom krav på dualitet och kontroll av större belopp samt slumpvisa utbetalningskontroller.

Information och kommunikation

För att säkerställa effektivt och korrekt informationsutbyte krävs att alla delar inom verksamheten kommunicerar och delar relevant information såväl inom och mellan verksamhetsområden som till och från styrelse och ledning. Informationsgivning från styrelsen och ledningen till chefer och medarbetare sker bland annat genom de styrande regelverken samt genom andra ledningsgrupper i verksamheten.

De principer som företaget ska följa har fastställts i ett styrande regelverk för extern rapportering och det finns tillgängligt för alla via företagets intranät. Det finns även en regelverksgrupp inom ekonomiavdelningen som bevakar och informerar om regelverksförändringar som påverkar den finansiella rapporteringen.

Styrelsen får regelbunden återkoppling från verksamheten om aktuella redovisningsfrågor samt intern styrning och kontroll. Styrelsen har regelbundna möten med ekonomi, företagets externrevisorer samt de centrala funktionerna.

Uppföljning

Kontroller följs regelbundet upp inom ramen för Folksam internkontrollsystem. Uppföljning görs genom att verksamheten genomför självutvärderingar av nyckelkontroller.

Därutöver genomför de centrala funktionerna granskningar och andra aktiviteter för att utvärdera den interna styrningen och kontrollen. Årsbokslut samt processen för framtagande och rapportering av finansiell information granskas även årligen av de externa revisorerna. Resultatet av den finansiella granskningen rapporterar de till styrelsen. Till stämman sker avrapportering genom avlämnande av revisionsberättelsen.

Ett annat stöd i arbetet med att identifiera risker och väsentliga händelser är det företagsövergripande risk- och incidenthanteringssystemet. I det systemet rapporteras oönskade händelser och verksamheten vidtar åtgärder för att förhindra att samma sak inträffar igen.

Finansiella rapporter moderföretaget och koncernen

Förvaltningsberättelse	9
Resultaträkning.....	31
Rapport över totalresultat	32
Resultatanalys, moderföretaget	33
Balansräkning	34
Rapport över förändringar i eget kapital, koncernen	36
Rapport över förändringar i eget kapital, moderföretaget.....	36
Kassaflödesanalys.....	37
Årsredovisningens undertecknande.....	134

NOTER

Not 1. Redovisningsprinciper	40	Not 26. Övriga fordringar.....	94
Not 2. Upplysningar om risker	53	Not 27. Finansiella tillgångar och skulder.....	95
Not 3. Premieinkomst.....	74	Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder	107
Not 4. Kapitalavkastning, intäkter	74	Not 29. Aktiekapital.....	111
Not 5. Värdeökning på övriga placeringstillgångar	74	Not 30. Disposition av företagets vinst eller förlust.....	111
Not 6. Övriga tekniska intäkter.....	74	Not 31. Obeskattade reserver	111
Not 7. Intäkter från avtal med kunder.....	75	Not 32. Livförsäkringsavsättning	112
Not 8. Utbetalda försäkringsersättningar.....	75	Not 33. Oreglerade skador	113
Not 9. Driftskostnader	76	Not 34. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk...114	
Not 10. Kapitalavkastning, kostnader.....	77	Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser	115
Not 11. Värdeminskning på övriga placeringstillgångar ...77		Not 36. Uppskjuten skatteskuld.....	120
Not 12. Övriga intäkter och kostnader	77	Not 37. Skulder till kreditinstitut.....	120
Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument	78	Not 38. Övriga skulder.....	120
Not 14. Skatter	82	Not 39. Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	121
Not 15. Immateriella tillgångar.....	83	Not 40. Ställda säkerheter	121
Not 16. Byggnader och mark.....	84	Not 41. Eventualförpliktelser	122
Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag	86	Not 42. Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen	122
Not 18. Aktier och andelar i intresseföretag.....	87	Not 43. Hyresintäkter	122
Not 19. Aktier och andelar	89	Not 44. Upplysningar om närstående	123
Not 20. Obligationer och andra räntebärande värdepapper	89	Not 45. Medelantal anställda samt löner och ersättningar	126
Not 21. Övriga lån	90	Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell	132
Not 22. Utlåning till kreditinstitut.....	90	Not 47. Tvister	133
Not 23. Placeringstillgångar för vilka livförsäkrings- tagaren bär placeringsrisk	91	Not 48. Väsentliga händelser efter balansdagen.....	133
Not 24. Derivat.....	91		
Not 25. Upplysningar om kvittning.....	93		

Resultaträkning

Mkr		Koncernen		Moderföretaget	
	Not	2018	2017	2018	2017
Teknisk redovisning av livförsäkringsrörelsen					
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	3				
Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)		16 475	13 378	16 475	13 378
Premier för avgiven återförsäkring		0	0	0	0
		16 475	13 378	16 475	13 378
Intäkter från investeringsavtal		7	4	7	4
Kapitalavkastning, intäkter	4	7 612	4 507	7 604	4 083
Orealiserade vinster på placeringstillgångar					
Värdeökning av placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk					
Värdeökning på fondförsäkringstillgångar	34	-	765	-	765
Värdeökning på övriga placeringstillgångar	5	586	4 950	-	4 249
Övriga tekniska intäkter (efter avgiven återförsäkring)	6	33	27	33	27
Försäkringsersättningar (efter avgiven återförsäkring)					
Utbetalda försäkringsersättningar	8, 9				
Före avgiven återförsäkring		-3 884	-3 738	-3 884	-3 738
Förändring i Avsättning för oreglerade skador	33	-16	3	-16	3
Förändring i andra försäkringstekniska avsättningar (efter avgiven återförsäkring)					
Livförsäkringsavsättning	32	-8 156	-6 501	-8 156	-6 501
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk					
Fondförsäkringsåtaganden		157	-765	157	-765
Driftskostnader	9	-370	-297	-368	-296
Kapitalavkastning, kostnader	9, 10	-369	-1 409	-171	-1 293
Orealiserade förluster på placeringstillgångar					
Värdeminskning på placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk					
Värdeminskning på fondförsäkringstillgångar	34	-157		-157	-
Värdeminskning på övriga placeringstillgångar	11	-7 142	-739	-7 142	-739
Andel i intresseföretags resultat		-9	-31	-	-
Kapitalavkastning överförd till finansrörelsen		-7	-6	-7	-6
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat		4 760	10 148	4 375	9 172

Resultaträkning, forts.

Mkr		Koncernen		Moderföretaget	
	Not	2018	2017	2018	2017
Icke teknisk redovisning					
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat		4 760	10 148	4 375	9 172
Kapitalavkastning överförd från livförsäkringsrörelsen		7	6	7	6
Övriga intäkter	12	216	139	216	139
Övriga kostnader	12	-216	-139	-216	-139
Avkastningsskatt		-90	-102	-	-
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt		4 677	10 052	4 382	9 178
Bokslutsdispositioner	31	-	-	-2	-5
Resultat före skatt		4 677	10 052	4 380	9 173
Skatt på årets resultat	14	-66	-160	-90	-112
Årets resultat		4 611	9 892	4 290	9 062
Hänförligt till:					
Försäkringstagarna		4 523	9 819	4 290	9 062
Innehav utan bestämmande inflytande		88	73	-	-

Rapport över totalresultat

Mkr	Not	Koncernen		Modersföretaget	
		2018	2017	2018	2017
Årets resultat		4 611	9 892	4 290	9 062
Poster som inte kan omföras till periodens resultat					
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt		54	-21	-	-
Skatt på poster redovisade som övrigt totalresultat avseende aktuariella vinster och förluster	14	0	0	-	-
Övrigt totalresultat för året, netto efter skatt		54	-21	-	-
Årets totalresultat		4 665	9 871	4 290	9 062
Hänförligt till:					
Försäkringstagarna		4 577	9 798	4 290	9 062
Innehav utan bestämmande inflytande		88	73	-	-

Resultatanalys, moderföretaget

Mkr	Totalt	1	2	3	4
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat					
Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)	16 482	1 856	14 570	48	9
Premier för avgiven återförsäkring	0	0	-	-	-
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	16 482	1 856	14 570	48	9
Kapitalavkastning, intäkter	7 604	1 382	6 210	12	0
Övriga tekniska intäkter	33	-	-	-	33
Försäkringssersättningar					
Utbetalda försäkringssersättningar	-3 856	-1 007	-2 814	-23	-12
Skaderegleringskostnader	-28	-7	-20	-1	-
Förändring i avsättning för oreglerade skador	-16	-21	-	4	-
Förändring i andra försäkringstekniska avsättningar	-7 999	-999	-7 158	-	157
Driftskostnader	-368	-173	-175	-2	-18
Kapitalavkastning, kostnader	-171	-31	-140	0	0
Orealiserade förluster på placeringstillgångar	-7 299	-1 298	-5 833	-11	-157
Kapitalavkastning överförd till finansrörelsen	-7	-	-	-	-7
Livförsäkringsrörelsens tekniska resultat	4 375	-297	4 640	26	6
Avvecklingsresultat	16	-	-	16	-
Försäkringstekniska avsättningar					
Livförsäkringsavsättning	105 564	22 128	83 436	-	-
Avsättning för oreglerade skador	78	21	-	62	-4
Övriga försäkringstekniska avsättningar	7	7	-	-	-
Summa	105 649	22 156	83 436	62	-4
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk					
Fondförsäkringsåtaganden	8 417	-	-	-	8 417
Summa	8 417	-	-	-	8 417
Konsolideringsfond	61 859	3 731	57 715	303	111
Noter till resultatanalys					
Utbetalda försäkringssersättningar					
Före avgiven återförsäkring	-3 884	-1 014	-2 834	-24	-12
Återförsäkrares andel	-	-	-	-	-
Förändring i avsättning för oreglerade skador					
Före avgiven återförsäkring	-16	-21	-	4	-
Återförsäkrares andel	-	-	-	-	-

(1) Förmånsbestämd Traditionell Tjänstepensionsförsäkring
 (2) Avgiftsbestämd Traditionell Tjänstepensionsförsäkring

(3) Tjänsteanknuten sjukförsäkring och premiebefrielseförsäkring
 (4) Fondförsäkring

Avkastningsränta

Den fördelade avkastningen (avkastningsränta) till försäkringstagarna blev 0,5 (4,8) procent under 2018.

Balansräkning - Tillgångar

		Koncernen		Modorföretaget	
Mkr	Not	2018-12-31	2017-12-31	2018-12-31	2017-12-31
Immateriella tillgångar					
Andra immateriella tillgångar	15	1	8	1	8
Placeringstillgångar					
Förvaltningsfastigheter/ Byggnader och mark	16	12 263	11 631	-	-
Placeringar i koncern- och intresseföretag					
Aktier och andelar i koncernföretag	17	-	-	4 123	3 738
Lån till koncernföretag		-	-	5 207	5 222
Aktier och andelar i intresseföretag	18	225	75	225	76
Lån till intresseföretag		-	8	-	8
		12 489	11 714	9 556	9 044
Andra finansiella placeringstillgångar					
Aktier och andelar	19	60 647	61 549	60 647	61 549
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	20	92 986	83 670	92 986	83 670
Övriga lån	21	2 280	2 076	2 280	2 076
Utlåning till kreditinstitut	22	555	515	555	515
Derivat	24	464	364	464	364
		156 932	148 174	156 932	148 174
Summa placeringstillgångar		169 421	159 888	166 488	157 218
Placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk					
Fondförsäkringstillgångar	23	8 417	8 782	8 417	8 782
Fordringar					
Fordringar avseende direkt försäkring		198	5	198	5
Övriga fordringar	26	1 399	648	1 386	642
		1 597	653	1 584	647
Andra tillgångar					
Likvida medel/ Kassa och bank		6 578	5 173	5 258	4 049
Aktuell skattefordran		181	175	181	176
Uppskjuten skattefordran	36	27	-	-	-
		6 785	5 348	5 438	4 225
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter					
Upplupna ränteintäkter		824	735	834	742
Övriga förutbetalda kostnader		65	62	2	2
		890	797	836	744
Summa tillgångar		187 111	175 476	182 765	171 624

Balansräkning - Eget kapital, avsättningar och skulder

		Koncernen		Modersföretaget	
Mkr	Not	2018-12-31	2017-12-31	2018-12-31	2017-12-31
Eget kapital					
Aktiekapital	29	300	300	300	300
Konsolideringsfond		61 859	54 801	61 859	54 801
Balanserad vinst/förlust		2 390	1 579	-	
Årets resultat		4 523	9 819	4 290	9 062
Eget kapital hänförligt till försäkringstagarna		69 072	66 499	66 449	64 163
Innehav utan bestämmande inflytande		563	475	-	-
Summa eget kapital		69 635	66 974	66 449	64 163
Obeskattade reserver					
Periodiseringsfond	31	-	-	58	56
Försäkringsteknisk avsättning					
Livförsäkringsavsättning	32	105 564	97 408	105 564	97 408
Oreglerade skador	33	78	65	78	65
Övriga försäkringstekniska avsättningar		7	7	7	7
		105 649	97 480	105 649	97 480
Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk					
Fondförsäkringsåtaganden	34	8 417	8 782	8 417	8 782
Andra avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	35	24	67	-	2
Aktuell skatteskuld		22	21	-	-
Uppskjuten skatteskuld	36	574	512	6	13
		620	600	6	15
Skulder					
Skulder avseende direkt försäkring		218	20	218	20
Skulder till kreditinstitut	37	291	116	291	116
Derivat	24	184	230	184	230
Övriga skulder	38	1 966	1 127	1 476	747
		2 659	1 493	2 168	1 114
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter					
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	39	131	147	17	14
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		187 111	175 476	182 765	171 624

Upplysning om ställda säkerheter, eventalförpliktelser och ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen, se not 40, not 41 och not 42.

Rapport över förändringar i eget kapital, koncernen

Mkr	Eget kapital hänförligt till försäkringstagarna				Innehav utan bestämmande inflytande	Totalt eget kapital
	Aktie-kapital	Konsolide-ringsfond	Balanse-rad vinst/förlust inkl årets resul-tat ¹⁾	Eget kapital hänförligt till försäk-ringstagare		
Ingående balans 2017-01-01 enligt fastställd balansräkning	300	49 317	8 775	58 392	402	58 794
Vinstdisposition 2017		7 175	-7 175	-	-	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring	-	-1 690	-	-1 690	-	-1 690
Årets resultat	-	-	9 819	9 819	73	9 892
Årets övrigt totalresultat	-	-	-21	-21	-	-21
Årets totalresultat	-	-	9 798	9 798	73	9 871
Utgående balans 2017-12-31	300	54 801	11 398	66 499	475	66 974
Ingående balans 2018-01-01	300	54 801	11 398	66 499	475	66 974
Vinstdisposition 2018		9 062	-9 062	-	-	-
Under räkenskapsåret tillde-lad återbäring	-	-2 004	-	-2 004	-	-2 004
Årets resultat	-	-	4 523	4 523	88	4 611
Årets övrigt totalresultat	-	-	54	54	-	54
Årets totalresultat	-	-	4 577	4 577	88	4 665
Utgående balans 2018-12-31	300	61 859	6 913	69 072	563	69 635

¹⁾ Balanserade vinstmedel inkluderar Reservfond, Kapitalandelsfond, Eget kapital delen av obeskattade reserver, Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt, skatt hänförligt till komponenter avseende övrigt totalresultat och årets resultat.

Rapport över förändringar i eget kapital, moderföretaget

Mkr	Bundet eget kapital			Totalt eget kapital
	Aktie-kapital	Konsolideringsfond	Årets resultat ¹⁾	
Ingående balans 2017-01-01	300	49 317	7 175	56 792
Föregående års vinstdisposition		7 175	-7 175	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-1 690	-	-1 690
Årets resultat, tillika årets totalresultat		-	9 062	9 062
Utgående balans 2017-12-31	300	54 802	9 062	64 164
Ingående balans 2018-01-01	300	54 802	9 062	64 164
Föregående års vinstdisposition		9 062	-9 062	-
Under räkenskapsåret tilldelad återbäring		-2 004	-	-2 004
Årets resultat, tillika årets totalresultat		-	4 290	4 290
Utgående balans 2018-12-31	300	61 860	4 290	66 450

¹⁾ Då KPA Pensionsförsäkring har vinstutdelningsförbud förs årets resultat till konsolideringsfonden och kan därmed ses som bundet kapital. KPA Pensionsförsäkring är ett icke vinstutdelande försäkringsföretag och en konsolideringsfond har inrättas under eget kapital där årsvinsten skall avsättas. Det primära syftet med konsolideringsfonden är att ligga till grund för förlusttäckning i företaget samt att i olika grader finansiera framtida försäkringspremier i form av premierabatt och förändringar av försäkringsvillkoren. De samlade medlen i konsolideringsfonden tjänar således både som riskkapital i företaget och som återbäringskapital till försäkringstagarna.

Kassaflödesanalys

	Koncernen		Modersföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Den löpande verksamheten				
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt ¹⁾	4 677	10 052	4 382	9 179
Justering för poster som inte ingår i kassaflödet ²⁾	11 797	3 180	12 181	3 817
Betald skatt	-126	8	-103	-103
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändring i tillgångar och skulder	16 347	13 240	16 460	12 893
Förändring av placeringstillgångar ³⁾	-13 125	-8 252	-13 125	-8 252
Förändring av placeringstillgångar/försäkringstekniska avsättningar, fondförsäkring, netto ⁴⁾	-	-	-	-
Förändring av övriga rörelsefordringar	-377	-39	-392	-18
Förändring av övriga rörelseskulder	404	-54	412	-5
Utbetald återbäring från konsolideringsfonden	-2 004	-1 690	-2 004	-1 690
Kassaflöde från den löpande verksamheten	1 244	3 205	1 350	2 928
Investeringsverksamheten				
Nettoinvestering i koncernföretag ⁵⁾	458	-1 887	-338	-2 269
Nettoinvestering i intresseföretag ⁶⁾	-164	-	-164	-6
Nettoinvestering i övriga placeringstillgångar ⁷⁾	-483	-323	11	14
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-188	-2 210	-491	-2 261
Årets kassaflöde	1 056	995	859	667
Likvida medel vid årets början	5 173	4 095	4 049	3 299
Kursdifferens i likvida medel	286	83	286	83
Likvida medel vid årets slut⁸⁾	6 515	5 173	5 195	4 049
Årets kassaflöde	1 056	995	859	667

Kassaflödesanalys, forts.

	Koncernen		Modenföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
1) Betalda och erhållna räntor och utdelningar				
Under perioden betald ränta	-28	-41	-28	-41
Under perioden erhållen ränta	1 561	1 725	1 563	1 773
Under perioden erhållen utdelning	1 974	1 722	2 394	1 722
Summa betalda och erhållna räntor och utdelningar	3 507	3 406	3 930	3 454
2) Poster som inte ingår i kassaflödet				
Nedskrivningar	-	30	11	30
Avskrivningar	34	8	7	8
Resultatandel i intresseföretag	9	2	-	-
Utdelad resultatandel i koncernföretag som ej gått via likvida medel	-	-	-41	-48
Realiserad vinst (-)/förlust (+)	-2 443	-1 332	-2 488	-1 330
Orealiserad vinst (-)/förlust (+)	6 468	-4 199	7 058	-3 512
Valutakursvinst (-)/förlust (+)	-1 491	1 107	-1 491	1 107
Förändring av upplupet anskaffningsvärde räntebärande värdepapper	958	1 068	958	1 068
Förändring av avsättningar avseende försäkringsavtal	8 169	6 498	8 169	6 498
Övriga avsättningar	94	2	-	-
Förändring avsättningar	-2	-3	-2	-3
Summa poster som inte ingår i kassaflödet	11 797	3 180	12 181	3 817
3) Förändring av placeringstillgångar				
Investering i placeringstillgångar, livförsäkring	-102 715	-50 051	-102 715	-50 051
Försäljning av placeringstillgångar, livförsäkring	89 589	41 799	89 589	41 799
Summa nettoinvestering i placeringstillgångar, livförsäkring	-13 125	-8 252	-13 125	-8 252
4) Förändring av placeringstillgångar/försäkrings- tekniska avsättningar fondförsäkring, netto				
Investering i placeringstillgångar, fondförsäkring	364	-511	364	-511
Förändring av försäkringstekniska avsättningar, fondförsäkring	-364	511	-364	511
Summa förändring av placeringstillgångar/försäkrings- tekniska avsättningar fondförsäkring, netto	-	-	-	-

Kassaflödesanalys, forts.

	Koncernen		Modenföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
5) Nettoinvestering i koncernföretag				
Investering i koncernföretag	-8	-1 887	-338	-2 269
Försäljning av koncernföretag/Utdelning från kommanditbolag	466	-	-	-
Summa nettoinvestering i koncernföretag	458	-1 887	-338	-2 269
6) Nettoinvestering i intresseföretag				
Investering i intresseföretag	-207	-	-207	-6
Försäljning av intresseföretag	43	-	43	-
Summa nettoinvestering i intresseföretag	-164	-	-164	-6
7) Nettoinvestering i övriga placeringstillgångar				
Investering i övriga placeringstillgångar	-494	-336	-	-
Försäljning av övriga placeringstillgångar	11	13	11	13
Summa nettoinvestering i övriga placeringstillgångar	-483	-323	11	13
8) Delkomponenter som ingår i likvida medel				
Kassa och banktillgodohavanden	6 578	5 173	5 258	4 049
Kortfristiga placeringar jämställda med likvida medel	-63	0	-63	0
Summa delkomponenter som ingår i likvida medel	6 515	5 173	5 195	4 049

Föregående års siffror har justerats. I likvida medel ingår nu kortfristiga placeringar. Som kortfristiga placeringar har klassificerats ej likviderade affärer avseende aktier och obligationer vilka likvidregleras i nära anslutning till affärsdagen.

Ej tillgängliga likvida medel

Andra legala restriktioner	555	515	555	515
Summa ej tillgängliga likvida medel	555	515	555	515

Noter

Not 1. Redovisningsprinciper

Innehållsförteckning

- 1 Allmän information
- 2 Grunder för upprättande av de finansiella rapporterna
 - 2.1 Överensstämmelse med normgivning och lag
 - 2.2 Förutsättningar vid upprättande av KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapporter
 - 2.3 Uppskattningar och bedömningar i de finansiella rapporterna
 - 2.4 Ändrade redovisningsprinciper
 - 2.5 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB samt andra regelverk för räkenskapsår 2019 eller senare
 - 2.6 Koncernredovisning
 - 2.7 Utländsk valuta
 - 2.8 Försäkringsavtal och investeringsavtal
- 3 Principer för poster i resultaträkningen
 - 3.1 Premieinkomst
 - 3.2 Intäkter från investeringsavtal

- 3.3 Kapitalavkastning
- 3.4 Utbetalda försäkringsersättningar
- 3.5 Driftskostnader
- 3.6 Skatter
- 4 Principer för poster i balansräkningen
 - 4.1 Immateriella tillgångar
 - 4.2 Förvaltningsfastigheter
 - 4.3 Finansiella tillgångar och skulder
 - 4.4 Leasade tillgångar
 - 4.5 Försäkringstekniska avsättningar
 - 4.6 Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär risk
 - 4.7 Andra avsättningar
 - 4.8 Eventualförpliktelser
- 5 Moderföretagets redovisningsprinciper
 - 5.1 Skillnader mellan koncernens och moderföretagets redovisningsprinciper

1 Allmän information

Årsredovisningen avges per den 31 december 2018 och avser räkenskapsåret 2018 för KPA Pensionsförsäkring med organisationsnummer 556401-6544 med säte i Stockholm. KPA Pensionsförsäkring ägs till 100 procent av KPA Livförsäkring med organisationsnummer 502010-3502 med säte i Stockholm. Adressen till huvudkontoret är Bohusgatan 14, 116 67 Stockholm. Årsredovisningen har godkänts för utfärdande av styrelsen i KPA Pensionsförsäkring den 18 mars 2019. Resultat- och balansräkning blir föremål för fastställande på stämman den 22 maj 2019.

2 Grunder för upprättande av de finansiella rapporterna

2.1 Överensstämmelse med normgivning och lag

Koncernredovisningen är upprättad i enlighet med International Financial Reporting Standards (IFRS) och IFRIC-tolkningar utgivna av International Accounting Standards Board (IASB) antagna av EU. Tillämpning sker även av Rådet för finansiell rapportering (RFR) rekommendation RFR 1 Kompletterande redovisningsregler för koncerner. Även

tillämpliga delar av Finansinspektionens föreskrifter FFFS 2015:12 och dess ändringsföreskrifter samt Lag om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) tillämpas i koncernredovisningen.

Moderföretaget tillämpar samma redovisningsprinciper som koncernen med de undantag som beskrivs i avsnitt 5, Moderföretagets redovisningsprinciper.

2.2 Förutsättningar vid upprättande av KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapporter
KPA Pensionsförsäkrings funktionella valuta är svenska kronor och de finansiella rapporterna presenteras i svenska kronor. Samtliga belopp, om inte annat anges, är avrundade till närmaste miljontal kronor. Till följd av detta kan avrundningsdifferenser förekomma. Siffror inom parentes avser föregående år. Tillgångar och skulder är redovisade till anskaffningsvärde, förutom vissa finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde. De nedan angivna redovisningsprinciperna har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som presenteras i de finansiella rapporterna om inte annat framgår nedan eller enligt femårsöversikten i förvaltningsberättelsen.

2.3 Uppskattningar och bedömningar i de finansiella rapporterna

Vid upprättande av de finansiella rapporterna i enlighet med IFRS görs uppskattningar och bedömningar samt antaganden som påverkar tillämpningen av redovisningsprinciperna och de redovisade beloppen av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader. Uppskattningarna och antagandena är baserade på historiska erfarenheter och ett antal andra faktorer som under rådande förhållanden synes vara rimliga. Verkliga utfall kan avvika från dessa uppskattningar och bedömningar. De områden som innefattar en hög grad av bedömning, som är komplexa eller sådana områden där antaganden och uppskattningar är av väsentlig betydelse på de finansiella rapporterna anges nedan.

2.3.1 Uppskattningar

2.3.1.1 Försäkringstekniska avsättningar

Redovisningsprinciper för försäkringsavtal återfinns i avsnitt 2.8.1 i not 1 Redovisningsprinciper. Redovisningsprinciper för värdering av försäkringstekniska avsättningar beskrivs i avsnitt 4.5 och 4.6 i not 1 Redovisningsprinciper. Nuvarande metoder och antaganden som ligger till grund för värderingen av avsättningarna beskrivs även i not 32 Livförsäkringsavsättningar och not 33 Oreglerade skador. Känsligheten i de antaganden som ligger till grund för värderingen av avsättningarna beskrivs i not 2 Upplysningar om risker.

2.3.1.2 Finansiella instrument

Värdering av finansiella tillgångar och skulder återfinns i avsnitt 4.3 i not 1 Redovisningsprinciper. Fastställande av verkligt värde på finansiella instrument beskrivs i not 27 Finansiella tillgångar och skulder. Känslighetsanalyser för de olika risktyperna finns i not 2 Upplysningar om risker.

2.3.1.3 Förvaltningsfastigheter

Värdering av fastigheterna återfinns i avsnitt 4.2 i not 1 Redovisningsprinciper. Fastställande av verkligt värde på fastigheterna beskrivs i not 16 Byggnader och mark. Känslighetsanalys avseende marknadsvärdet på fastighetsinnehavet finns i not 2 Upplysningar om risker.

2.3.1.4 Pensioner och liknande förpliktelser

Redovisningsprinciperna för pensioner och liknande förpliktelser återfinns i avsnitt 4.7.1 i not 1 Redovisningsprinciper. Till grund för värderingen av pensionsförpliktelser ligger aktuariella antaganden som beskrivs i not 35 Pensioner och liknande förpliktelser.

2.3.2 Bedömningar

2.3.2.1 Försäkrings- respektive investeringsavtal

Klassificering av avtal återfinns i avsnitt 2.8 i not 1 Redovisningsprinciper.

2.3.2.2 Finansiella tillgångar och skulder

Klassificering av finansiella tillgångar och skulder i olika kategorier återfinns i avsnitt 4.3 i not 1 Redovisningsprinciper. Information om redovisade värden per kategori av finansiella tillgångar och skulder finns i not 27 Finansiella tillgångar och skulder.

2.4 Ändrade redovisningsprinciper

2.4.1 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB för räkenskapsår 2018

2.4.1.1 Tillägg till IFRS 4 Försäkringskontrakt – tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument

Företaget använder möjligheten att samordna tillämpning av IFRS 17 Försäkringsavtal och IFRS 9 Finansiella instrument. IASB har under hösten 2018 föreslagit att denna möjlighet ska kunna användas till den 1 januari 2022. Därmed senareläggs tillämpning av IFRS 9 från den 1 januari 2018 till den 1 januari 2022. Företaget bedriver i huvudsak försäkringsverksamhet vilket innebär att företaget får tillämpa undantaget från IFRS 9. Som grund för uttalande att företagets verksamhet huvudsakligen är relaterat till försäkring har följande bedömning gjorts 31 december 2015; att andel försäkringsskulder som avser försäkringsavtal och som omfattas av standarden IFRS 4, är signifikant jämfört med totala skulder och, att den procentuella andelen av redovisat värde, hänförbart till försäkring, är större än 90 procent. Inga förändringar i företagets huvudsakliga verksamhet har skett under efterföljande perioder. Avseende år 2018 till 2021 lämnas upplysningar i årsredovisningen som avser att efterlikna de grupperingar av finansiella tillgångar som görs i enlighet med IFRS 9, dock ändras inte redovisade

värden utan endast värden för upplysningsändamål, se not 2 Upplysningar om risker samt not 27 Finansiella tillgångar och skulder - Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument.

2.4.1.2 IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder

KPA Pensionsförsäkring tillämpar IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder från och med den 1 januari 2018. Standarden ersätter IAS 18 och övriga standarder avseende intäktsredovisning. IFRS 15 anvisar att intäktsredovisningen sker enligt en femstegsmodell som i korthet innebär att företaget ska redovisa intäkter i takt med att prestationsåtagandena i avtal fullgörs. Övergången har inte inneburit några effekter på företagets redovisningsprinciper, det har heller inte inneburit några effekter på företagets tillgångar, skulder eller eget kapital. Av den anledningen har KPA Pensionsförsäkring inte upprättat någon brygga mellan tidigare redovisningsprinciper och IFRS 15. KPA Pensionsförsäkring har kategoriserat intäkterna utifrån typ av tjänst. De olika tjänsterna är provisjoner, administrationsavgift samt flyttavgift. För mer information om intäkter per tjänst se not 7 Intäkter från avtal med kunder.

2.4.1.3 Årliga förbättringar av befintliga IFRS

Företagsledningen har bedömt att övriga ändringar i befintliga IFRS-standarder inte har haft någon väsentlig inverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering.

2.5 Nya och ändrade redovisningsstandarder från IASB samt andra regelverk för räkenskapsår 2019 eller senare

Nedanstående nya eller ändrade standarder och tolkningsuttalanden träder ikraft för räkenskapsår som börjar efter den 1 januari 2019 eller senare och har inte förtdistillämpats vid upprättandet av dessa finansiella rapporter. Nedan beskrivs förväntade effekter som tillämpningen förväntas få på finansiella rapporteringen.

2.5.1 IFRS 9 Finansiella instrument

IFRS 9 Finansiella instrument omfattar nya utgångspunkter för klassificering och värdering av finansiella instrument, standarden, som är godkänd av EU, ersätter IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering. Genom tillägg till IFRS 4 Försäkringsavtal har tillfälligt undantag medgetts från IFRS 9 för peri-

oden 2018-2021. Under hösten 2018 har IASB beslutat förlänga möjligheten att tillämpa detta undantag till 1 januari 2022. KPA Pensionsförsäkring avser att utnyttja denna möjlighet.

Vid klassificering i enlighet med IFRS 9 föreligger ett tydligare samband med företagets affärsmodeller för förvaltning av finansiella tillgångar. Affärsmodeller identifieras på portföljnivå, om t ex tillgångar innehas för att inkassera kontraktuella kassaflöden eller om andra affärsmodeller tillämpas som att tillgångarna förvaltas och utvärderas baserat på verkliga värden eller innehas för handel.

Därefter sker en gruppering på typ av tillgång: skuldinstrument (t ex obligationer, lånefordringar, bankkonton), egetkapitalinstrument (t ex aktier) och derivat. Vid klassificering i olika värderingskategorier beaktas därefter affärsmodeller för typ av tillgång, t ex för skuldinstrument görs bedömning om syfte med innehav är om tillgångarna innehas för att inkassera kontraktuella kassaflöden i kombination med att avtalsvillkoren innebär att betalningar endast avser kapital och ränta, tillgången värderas då till upplupet anskaffningsvärde, om affärsmodellen innebär att tillgången även kan säljas värderas innehavet till verkligt värde via övrigt totalresultat. Om ingen av dessa affärsmodeller tillämpas värderas innehaven obligatoriskt till verkligt värde baserat på en affärsmodell som innebär att de förvaltas och utvärderas på verkliga värden eller att de innehas för handel, denna värderingskategori kan avse både skuld- och egetkapitalinstrument. Oavsett affärsmodell hänförs alltid derivat och repor till kategori innehav för handel. Oberoende av affärsmodell kan företaget vid första redovisningstillfället identifiera en finansiell tillgång till verkligt värde, det avser egetkapitalinstrument och kan även tillämpas för skuldinstrument i de fall syftet är att eliminera inkonsekvenser i värdering mellan tillgångar och skulder.

Vad gäller finansiella skulder överensstämmer merparten med de tidigare reglerna i IAS 39. Skulder redovisas till upplupet anskaffningsvärde eller till verkligt värde via resultaträkningen. Skulder som värderas till verkligt värde inkluderar innehav för handel, till denna grupp hänförs alltid derivat och repor. Finansiella skulder omfattar också sådana som vid första redovisningstillfället identifierats till verkligt värde via resultaträkningen, antingen för att värderingen leder till eliminering av inkonsekvenser

i värdering av tillgångar och skulder eller för en grupp av finansiella skulder, eller tillgångar och skulder om de förvaltas och utvärderas baserat på verkliga värden, den sistnämnda värderingskategorin tillämpas på fondförsäkringsåtaganden.

Ny metod för nedskrivningar omfattar för KPA Pensionsförsäkring primärt skuldinstrument som värderas till upplupet anskaffningsvärde. Metoden utgår från tre steg där respektive steg representerar typ av kreditförsämrad tillgång. Det första steget avser tillgångar för vilka kreditrisken inte har ökat väsentligt jämfört med första redovisningen, reservering redovisas för ett års förväntad förlust vid fallissemang. Det andra steget avser tillgångar för vilka det har skett en väsentlig ökning av kreditrisken utan att vara fallerade jämfört med första redovisningen. Det tredje steget omfattar fallerade tillgångar och för dessa utförs en individuell bedömning. För andra och tredje steget görs förväntad reservering med utgångspunkt för hela återstående löptiden.

Resultat, eget kapital och solvenskvot kan komma att påverkas med hänsyn till nya avskrivningsregler och omklassificeringar. Ett arbete pågår för att utreda storlek på påverkan.

2.5.2 IFRS 16 Leases

IFRS 16 kommer att ersätta IAS 17 Leasingavtal. IFRS 16 ska tillämpas från och med den 1 januari 2019 och standarden har godkänts av EU. Förtida tillämpning är tillåten förutsatt att även IFRS 15 tillämpas från samma tidpunkt. För leasetagaren innebär IFRS 16 att begreppen finansiell respektive operationell leasing försvinner och ersätts av en modell där tillgångar och skulder för alla leasingavtal där antingen leasingperioden överstiger 12 månader eller den leasade tillgången inte är av mindre värde, ska redovisas i balansräkningen. För leasegivare bibehålls begreppen finansiell leasing och operationell leasing vilket innebär att redovisningen blir i princip oförändrad. Det är framför allt hyreskontrakt som ska redovisas som en leasingtillgång och leasingskuld. Dessa ska spegla nuvärdet av framtida leasingbetalningar. Det finns två alternativa sätt för övergången; full retroaktivitet och en "ackumulerad effekt-metod" där eget kapital justeras per den 1 januari 2019 med den ackumulerade effekten av initial tillämpning. Enligt RFR 2 kan företag välja i juridisk person att inte redovisa enligt IFRS 16. KPA Pensionsförsäkring har valt att utnyttja

denna möjlighet. Den nya standarden bedöms inte ha någon påverkan på koncernens balansräkning.

2.5.3 IFRS 17 Insurance contracts

IASB har den 18 maj 2017 publicerat en ny standard som behandlar försäkringsavtal. IFRS 17 ska tillämpas vid redovisning av försäkringsavtal, återförsäkringsavtal och redovisning av investeringsavtal med återbäring. Syftet med standarden är att öka transparensen och jämförbarheten i redovisningen av försäkringskontrakt. Detta innebär att försäkringskontrakt globalt kommer att redovisas på samma sätt. IFRS 17 kommer att ersätta IFRS 4, som var en interimstandard med fokus på upplysningar. Värderingsmässigt utgick IFRS 4 från lokala regler för värdering av de försäkringstekniska avsättningarna. IFRS 17 träder i kraft 1 januari 2022 men är ännu inte antagen av EU.

För att räknas som ett försäkringsavtal ska den ekonomiska påverkan vara betydande. IASB har tydligare angivit i den nya standarden när ett avtal bör separeras i en försäkringsdel och en investeringsdel, som ska följa IAS 39. IFRS 17 innebär förändringar vad gäller värdering, en förändrad presentation av resultaträkningens poster och en ny intäktsredovisning. Det är oklart vilka delar av standarden som ska tillämpas för onoterade försäkringsföretag i Sverige. Finansinspektionen utreder för närvarande hur implementeringen av IFRS 17 ska ske både i juridisk person och i koncernredovisningen i Sverige. Under 2018 har KPA Pension deltagit på möten som Finansinspektionen bjöd in till för att föra en dialog med branschen. Inom KPA Pension pågår ett projekt för att analysera på djupet vad den nya standarden kan innebära. Företagsledningens bedömning är att implementationen av IFRS 17 kommer att ha en hög påverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering.

2.5.4 Övriga ändringar

Företagsledningens bedömning är att övriga nya och ändrade standarder och tolkningar inte kommer att få någon väsentlig påverkan på KPA Pensionsförsäkrings finansiella rapportering den period de tillämpas för första gången.

2.6 Koncernredovisning

2.6.1 Konsolideringsprinciper dotterföretag

KPA Pensionsförsäkring konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Bestämmande inflytande innebär direkt eller indirekt en rätt att utforma ett företags finansiella och operativa strategier i syfte att erhålla ekonomiska fördelar. Vid bedömningen om ett bestämmande inflytande föreligger, beaktas potentiella röstberättigande aktier som utan dröjsmål kan utnyttjas eller konverteras. För att bestämmande inflytande ska föreligga ska följande kriterier vara uppfyllda; KPA Pensionsförsäkring har inflytande över investeringsobjektet, KPA Pensionsförsäkring är exponerad för eller har rätt till rörlig ersättning från sitt engagemang samt kan använda sitt inflytande över investeringen till att påverka avkastningen.

2.6.1.1 Förvärv

Koncernredovisningen är upprättad enligt förvärvsmetoden. Förvärvsmetoden innebär att ett förvärv av dotterföretag betraktas som en transaktion varigenom moderföretaget indirekt förvärvar dotterföretagets tillgångar och övertar dess skulder. I förvärvsanalysen fastställs det verkliga värdet på förvärvsdagen av förvärvade identifierbara tillgångar och övertagna skulder samt eventuella innehav utan bestämmande inflytande. Transaktionsutgifter, med undantag av transaktionsutgifter som är hänförliga till emission av eget kapitalinstrument eller skuldinstrument, som uppkommer redovisas direkt i årets resultat. Överförd ersättning i samband med förvärvet inkluderar inte betalningar som avser reglering av tidigare affärsförbindelser. Denna typ av regleringar redovisas i resultatet. Vid rörelseförvärv där överförd ersättning, eventuellt vid innehav utan bestämmande inflytande och vid stegvisa förvärv, överstiger det verkliga värdet av förvärvade tillgångar och övertagna skulder som redovisas separat, redovisas skillnaden som goodwill. När skillnaden är negativ, så kallat förvärv till lågt pris, redovisas denna direkt i årets resultat. Vid förvärv som sker i steg fastställs goodwillen den dag då bestämmande inflytande uppkommer. Tidigare innehav värderas till verkligt värde och värdeförändringen redovisas i årets resultat. Kvarvarande innehav värderas till verkligt värde och värdeförändringen redovisas i årets resultat när avyttringar leder till att bestämmande inflytande upphör.

Villkorade köpeskillingar redovisas till verkligt värde vid förvärvstidpunkten. I de fall den villkorade köpeskillingen är klassificerad som egetkapitalinstrument, görs ingen omvärdering och reglering görs inom eget kapital. För övriga villkorade köpeskillingar omvärderas dessa vid varje rapporttidpunkt och förändringen redovisas i årets resultat. Dotterföretags finansiella rapporter inkluderas i koncernredovisningen från och med förvärvstidpunkten till det datum då det bestämmande inflytandet upphör. I de fall dotterföretagets redovisningsprinciper inte överensstämmer med koncernens redovisningsprinciper har justeringar gjorts till koncernens redovisningsprinciper. Det finns två alternativ att redovisa innehav utan bestämmande inflytande. Dessa två alternativ är att antingen redovisa innehav utan bestämmande inflytandes andel av proportionella nettotillgångar alternativt att innehav utan bestämmande inflytande redovisas till verkligt värde, vilket innebär att innehav utan bestämmande inflytande har andel i goodwill. Förluster hänförliga till innehav utan bestämmande inflytande fördelas även i de fall innehav utan bestämmande inflytande kommer att vara negativt.

2.6.2 Konsolideringsprinciper intresseföretag

Intresseföretag är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande, över den driftsmässiga och finansiella styrningen, vanligtvis genom andelsinnehav på mellan 20 och 50 procent av röstetalet. Från och med den tidpunkt som det betydande inflytandet erhålls redovisas andelar i intresseföretag enligt kapitalandelsmetoden i koncernredovisningen. Kapitalandelsmetoden innebär att det i koncernen redovisade värdet på aktierna i intresseföretagen motsvaras av koncernens andel i intresseföretagens egna kapital samt koncernmässig goodwill och andra eventuella kvarvarande värden på koncernmässiga över- och undervärden. I koncernens resultaträkning redovisas som "Andel i intresseföretags resultat" koncernens andel i intresseföretags nettoresultat efter skatt och innehav utan bestämmande inflytande justerat för eventuella avskrivningar, nedskrivningar eller upplösningar av förvärvade över- respektive undervärden. Transaktionsutgifter, med undantag av transaktionsutgifter som är hänförliga till emission av eget kapitalinstrument eller skuldinstrument, som uppkommer inkluderas i anskaffningsvärdet. När koncernens andel av redovisade förluster i intresseföretaget överstiger det

redovisade värdet på andelarna i koncernen reduceras andelarnas värde till noll. Avräkning för förluster sker även mot långfristiga finansiella mellanhavanden utan säkerhet, vilka till sin ekonomiska innebörd utgör del av ägarföretagets nettoinvestering i intresseföretaget. Fortsatta förluster redovisas inte såvida inte koncernen har lämnat garantier för att täcka förluster uppkomna i intresseföretaget. Kapitalandelsmetoden tillämpas fram till den tidpunkt när det betydande inflytandet upphör.

2.6.3 Transaktioner som elimineras vid konsolidering

Koncerninterna fordringar och skulder, intäkter eller kostnader och orealiserade vinster eller förluster som uppkommer från koncerninterna transaktioner mellan koncernföretag, elimineras i sin helhet vid upprättandet av koncernredovisningen. Orealiserade vinster som uppkommer från transaktioner med intresseföretag elimineras i den utsträckning som motsvarar koncernens ägarandel i företaget. Orealiserade förluster elimineras på samma sätt som orealiserade vinster, men endast i den utsträckning det inte finns något nedskrivningsbehov.

2.7 Utländsk valuta

Transaktioner i utländsk valuta omräknas till den funktionella valutan till den valutakurs som föreligger på transaktionsdagen. Vid värdering av tillgångar och skulder i utländsk valuta används balansdagens stängningskurser. Valutakursförändringar redovisas i resultaträkningen netto på raden Kapitalavkastning, intäkter respektive Kapitalavkastning, kostnader. Icke-monetära tillgångar och skulder som redovisas till historiska anskaffningsvärden omräknas till valutakurs vid transaktionstillfället. Icke-monetära tillgångar och skulder som redovisas till verkliga värden omräknas till den funktionella valutan till den kurs som råder vid tidpunkten för värdering till verkligt värde.

2.8 Försäkringsavtal och investeringsavtal

2.8.1 Försäkringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har genomfört en klassificering av alla avtal utifrån den försäkringsrisk de innehåller och därmed den ekonomiska påverkan som en försäkringshändelse har för företaget. För att

räknas som ett försäkringsavtal ska den ekonomiska påverkan vara betydande. KPA Pensionsförsäkring har bedömt att den ekonomiska påverkan är betydande om försäkringsrisken är minst fem procents påslag på eller reduktion av aktuellt försäkringsvärde före försäkringshändelse. Även för pensionsförsäkringsavtal med försäkringsrisk mindre än fem procent som tecknas utan personlig rådgivare bedöms den ekonomiska påverkan vara betydande. Är ekonomisk påverkan försumbar räknas avtalet som ett investeringsavtal.

Enligt IFRS 4 får avtal med betydande andel diskretionär del (återbäring) redovisas som försäkringsavtal. Eftersom alla företags avtal med traditionell förvaltning och utjämnad återbäring eller pensionstillägg ofta har en betydande diskretionär del har företaget beslutat att redovisa samtliga dessa avtal som försäkringsavtal. Även traditionell livförsäkring med daglig avkastningsfördelning redovisas om försäkringsavtal på grund av att betydande diskretionära delar finns. Samtliga avtal med traditionell förvaltning och garanti redovisas därmed som försäkringsavtal. Sjuk- och premiebefrielseförsäkring, avgiven återförsäkring redovisas som försäkringsavtal eftersom dessa avtal alltid innehåller betydande försäkringsrisk. Avtal som består av delar som kan värderas och redovisas separat delas upp i en försäkringsdel och en finansiell del. Verksamhet som anses vara försäkringsavtal redovisas enligt IFRS 4.

2.8.1.1 Diskretionära delar i försäkringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har gjort bedömningen att den möjlighet som ges till kunderna att erhålla ytterligare försäkringsförmåner utöver de garanterade utgör diskretionära delar i enlighet med definitionen i IFRS 4. KPA Pensionsförsäkring förfogar över beslutanderätten till de diskretionära delarna (återbäringen/pensionstilläggen) när det gäller såväl tidpunkt som belopp. De diskretionära delarna redovisas som en del av konsolideringsfonden till dess att de tilldelats försäkringstagarna eller annan förmånsberättigad. Tilldelning av återbäring redovisas som minskning av eget kapital.

2.8.2 Investeringsavtal

KPA Pensionsförsäkring har valt att dela upp samtliga fondförsäkringsavtal på en försäkringsdel och en finansiell del, så kallad "unbundling". Redovisning

av investeringsdelarna av avtalet sker enligt IAS 39 Finansiella instrument, redovisning och värdering. Uppdelning inom försäkringsavtalet ger en tydlig redovisning av hur stor del av inbetalningarna som går till verksamhet med risk respektive till sparande-verksamhet. Avtal med negativ risksumma delas upp och frigjord risksumma redovisas som premie för att kunna ge arvsvinst. För avtal med positiv risksumma gäller på motsvarande sätt att riskpremie erläggs för att risksumman ska kunna tillskjutas vid dödsfall. Valet att "unbunda" fondförsäkring innebär att alla fondförsäkringsavtal kan redovisas på ett enhetligt sätt. För avtal som delas upp på en försäkringsdel och en investeringsdel redovisas in- och utbetalningar för den finansiella delen av avtalet inte som premieinkomst och försäkringsersättningar över resultaträkningen, utan istället som en förändring via balansräkningen. Avtalsintäkter avseende de avtal som delas upp redovisas dels som intäkter från investeringsavtal och dels bland övriga tekniska intäkter.

3 Principer för poster i resultat-räkningen

3.1 Premieinkomst

För premieinbetalningar tillämpas kontantprincipen vilken innebär att inbetalda premier intäktsförs när de inkommer oavsett vilken period de avser enligt försäkringsavtal för direkt försäkring.

3.2 Intäkter från investeringsavtal

De olika typer av avgifter som debiteras kunderna för förvaltning intäktsförs i takt med att företaget tillhandahåller förvaltningstjänster till innehavarna av avtalen. Tjänsterna tillhandahålls jämt fördelade under avtalens löptid. Avgifter som debiteras kunderna vid specifika tillfällen, exempelvis fondbyte, flytt till annan försäkringsgivare eller återköp, intäktsförs i samband med händelsen. För dödsfalls- och sjukfallsrisker tas premier ut genom inlösen av fondvärde/försäkringskapital en gång per månad. För långlevnadsrisker tas premier ut genom att hela eller delar av fondvärdet/försäkringskapitalet tillfaller företaget vid försäkrads dödsfall. Belastning för avkastningsskatt görs genom inlösen av fondvärde/försäkringskapital och redovisas som en övrig teknisk intäkt.

3.3 Kapitalavkastning

Kapitalavkastningen består av posterna Kapitalavkastning, intäkter, Kapitalavkastning, kostnader, Orealiserade vinster på placeringstillgångar samt Orealiserade förluster på placeringstillgångar. Kapitalavkastning på placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagarna bär placeringsrisken samt avkastningen på placeringstillgångar i livförsäkringsrörelsen redovisas i det tekniska resultatet. Såväl realiserade som orealiserade värdeförändringar på fondförsäkringstillgångar redovisas under värdeökning alternativt värdeminskning på fondförsäkrings-tillgångar. Kapitalavkastning på övriga placeringstillgångar redovisas i den icke-tekniska redovisningen.

3.3.1 Kapitalavkastning, intäkter

Kapitalavkastning, intäkter består av hyresintäkter från byggnader och mark, utdelning på aktier och andelar, ränteintäkter, valutakursvinster (netto), återförda nedskrivningar och realisationsvinster (netto) per tillgångsslag.

3.3.2 Kapitalavkastning, kostnader

Kapitalavkastning, kostnader består av driftskostnader för byggnader och mark, kapitalförvaltningskostnader, räntekostnader, valutakursförluster (netto) av- och nedskrivningar samt realisationsförluster (netto) per tillgångsslag.

3.3.3 Orealiserade vinster och förluster på placeringstillgångar

Orealiserat resultat består av årets förändring av skillnaden mellan anskaffningsvärde och verkligt värde. Orealiserade vinster och förluster redovisas netto per tillgångsslag.

3.3.4 Realiserade och orealiserade värdeförändringar

För placeringstillgångar värderade till anskaffningsvärde utgör realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och bokfört värde. För placeringstillgångar som värderas till verkligt värde är realisationsvinsten den positiva skillnaden mellan försäljningspris och anskaffningsvärde. För räntebärande värdepapper är anskaffningsvärdet det upplupna anskaffningsvärdet och för övriga placeringstillgångar det historiska anskaffningsvärdet.

Vid försäljning av placeringstillgångar redovisas tidigare orealiserade värdeförändringar som justeringspost under posterna Orealiserade vinster på placeringstillgångar respektive Orealiserade förluster på placeringstillgångar. Årets värdeförändringar, såväl realiserade som orealiserade redovisas över resultaträkningen i den period de uppstår.

3.4 Utbetalda försäkringsersättningar

Som utbetalda försäkringsersättningar redovisas utbetalningar till försäkringstagare under räkenskapsåret på grund av försäkringsavtal eller inträffade försäkringsskador, oberoende av när skadan inträffat. För premiebefrielse vid sjukdom betalas försäkringsersättning ut genom att KPA Pensionsförsäkring i försäkringstagarens ställe gör inbetalningar till det avtal som premiebefrielsebeloppet avses täcka. För dödsfall betalas försäkringsersättning ut genom att företaget vid behov skjuter till kapital till det värde som enligt avtalet ska gälla strax efter dödsfall samt för livsfall betalas försäkringsersättning ut enligt avtal.

3.5 Driftskostnader

Med driftskostnader avses verksamhetsrelaterade kostnader, exempelvis kostnader för anställd eller inhyrd personal, lokaler, IT-kostnader, planenliga avskrivningar på materiella och immateriella tillgångar. Driftskostnaderna delas in i följande funktioner; anskaffning, administration, skadereglering, kapitalförvaltning och fastighetsförvaltning. Anskaffnings- och administrationskostnader redovisas i posten Driftskostnader. Skaderegleringskostnader redovisas i posten Utbetalda försäkringsersättningar, Kapitalförvaltnings- och fastighetsförvaltningskostnader redovisas i posten Kapitalavkastning, kostnader. Kostnaderna redovisas i resultaträkningen när de uppstår, med undantag för kostnader som företag har haft för att anskaffa nya försäkringsavtal. Dessa aktiveras i balansräkningen som förutbetalda anskaffningskostnader.

3.6 Skatter

3.6.1 Inkomstskatt

Med inkomstskatter avses aktuell skatt och uppskjuten skatt. Inkomstskatter redovisas i årets resultat utom då underliggande transaktion redovisas i övrigt

totalresultat eller i eget kapital varvid tillhörande skatteeffekt redovisas i övrigt totalresultat eller i eget kapital.

3.6.1.1 Aktuell skatt

Aktuell skatt är skatt som ska betalas eller erhållas avseende aktuellt år, med tillämpning av de skattesatser som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen, hit hör även justering av aktuell skatt hänförlig till tidigare perioder.

3.6.1.2 Uppskjuten skatt

Uppskjuten skatt beräknas enligt balansräkningsmetoden med utgångspunkt i temporära skillnader mellan redovisade och skattemässiga värden på tillgångar och skulder. Temporära skillnader beaktas inte för skillnader som uppkommit vid första redovisningen av goodwill och inte heller vid första redovisningen av tillgångar och skulder som inte är rörelseförvärv som vid tidpunkten för transaktionen inte påverkar vare sig redovisat eller skattepliktigt resultat. Vidare beaktas inte heller temporära skillnader hänförliga till andelar i dotter- och intresseföretag som inte förväntas blir återförda inom överskådlig framtid. Värderingen av uppskjuten skatt baserar sig på hur underliggande tillgångar eller skulder förväntas bli realiserad eller reglerade. Uppskjuten skatt beräknas med tillämpning av de skattesatser och skatteregler som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen. Uppskjutna skattefordringar avseende avdragsgilla temporära skillnader och underskottsavdrag redovisas i den mån det är sannolikt att dessa kommer att kunna utnyttjas. Värdet på uppskjutna skattefordringar reduceras när det inte längre bedöms sannolikt att de kan utnyttjas. I juridisk person redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld. I koncernredovisningen delas däremot obeskattade reserv upp på uppskjuten skatteskuld och eget kapital.

3.6.2 Avkastningsskatt

Livförsäkringsföretag betalar avkastningsskatt enligt lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel. Avkastningsskatt är inte en skatt på försäkringsföretagets resultat, utan en skatt på värdet på de nettotillgångar som förvaltas för försäkringstagarnas räkning. Avkastningsskatten redovisas i det icke-tekniska resultatet för koncernen. Avkastningsskatten redovisas som

aktuell skattekostnad i moderföretaget medan avgiftsuttaget redovisas under posten Övriga tekniska intäkter. Beräkning av underlag för avkastningsskatt utgår från ett kapitalunderlag, vilket utgörs av samtliga tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. Kapitalunderlag multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret, dock minst 0,5 procent. Skattesatsen som tillämpas på skatteunderlaget är 15 procent.

4 Principer för poster i balansräkningen

4.1 Immateriella tillgångar

Immateriella tillgångar är identifierbara ickemonetära tillgångar utan fysisk form. De immateriella tillgångar som är upptagna i KPA Pensionsförsäkring består av förvärvade immateriella tillgångar som bedömts medföra framtida ekonomiska fördelar. Tillgångarna redovisas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerad avskrivning och eventuella nedskrivningar. Avskrivningar redovisas i resultaträkningen linjärt över den immateriella tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Nyttjandeperioderna omprövas årligen. Avskrivningsbara immateriella tillgångar skrivs av från det datum då de är tillgängliga för användning. Den beräknade nyttjandeperioden uppgår till fem år. Värdet på tillgångarna ska vid varje bokslutstillfälle prövas för att se om det finns nedskrivningsbehov.

4.1.1 Nedskrivning av immateriella tillgångar

De redovisade värdena för tillgångarna prövas vid varje balansdag. Om indikation på nedskrivningsbehov finns, beräknas tillgångens återvinningsvärde. Återvinningsvärdet är det högsta av verkligt värde minus försäljningskostnader och nyttjandevärde. Vid beräkning av nyttjandevärdet diskonteras framtida kassaflöden med en diskonteringsfaktor som beaktar riskfri ränta och den risk som är förknippad med den specifika tillgången. En nedskrivning redovisas när en tillgångs eller kassagenererande enhets (grupp av enheters) redovisade värde överstiger återvinningsvärdet. En nedskrivning reverseras om det både finns indikation på att nedskrivningsbehovet inte längre föreligger och det har skett en förändring

i de antaganden som låg till grund för beräkningen av återvinningsvärdet. En reversering görs endast i den utsträckning som tillgångens redovisade värde efter återföring inte överstiger det redovisade värde som skulle ha redovisats, med avdrag för avskrivning där så är aktuellt, om ingen nedskrivning gjorts. En nedskrivning belastar resultaträkningen.

4.2 Förvaltningsfastigheter

Förvaltningsfastigheter redovisas i enlighet med IAS 40 Förvaltningsfastigheter, då syftet med innehavet är att generera hyresintäkter och/eller värdestegring. Förvaltningsfastigheter redovisas till verkligt värde i balansräkningen med värdeförändringar över resultaträkningen. Det verkliga värdet baseras halvårsvis på värderingar utförda av oberoende värderingsmän. Vid kvartalsbokslutens första respektive tredje kvartal värderas fastigheterna internt. Det verkliga värdet fastställs genom en kombination av huvudsakligen en marknadsanpassad kassaflödeskalkyl samt avkastningsmetoden. Avkastningsmetoden är baserad på nuvärdet av beräknade framtida kassaflöden samt nuvärdet av ett beräknat restvärde för respektive fastighet. Såväl realiserade som orealiserade värdeförändringar redovisas i resultaträkningen. Hyresintäkter redovisas under Kapitalförvaltning, intäkter och fastighetskostnaderna under Kapitalförvaltning, kostnader. Värdeförändringarna redovisas netto under Orealiserade vinster eller förluster på placeringstillgångar.

4.3 Finansiella tillgångar och skulder

Ett finansiellt instrument är varje form av avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld i ett annat företag. Finansiella instrument som redovisas i balansräkningen inkluderar på tillgångssidan kundfordringar, aktier och andra egetkapitalinstrument, lånefordringar och räntebärande värdepapper, övriga finansiella placeringstillgångar samt derivat. Bland skulder återfinns leverantörsskulder, utgivna skuldinstrument, låneskulder samt derivat. Finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde består av derivatinstrument, finansiella tillgångar klassificerade som finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen, samt finansiella skulder i fondförsäkringar.

4.3.1 Klassificering, värdering och redovisning

Finansiella instrument som inte är derivat redovisas initialt till anskaffningsvärde motsvarande instrumentets verkliga värde med tillägg för transaktionskostnader. Med anskaffningsvärde avses upplupet anskaffningsvärde, det vill säga det med hjälp av den effektiva anskaffningsräntan diskonterade nuvärdet av de framtida betalningarna. Det gäller för samtliga finansiella instrument förutom de som tillhör kategorin finansiell tillgång som redovisas till verkligt värde via resultaträkningen, vilka redovisas till verkligt värde exklusive transaktionskostnader. Ett finansiellt instrument klassificeras vid första redovisningen utifrån i vilket syfte instrumentet förvärvades. Klassificeringen avgör hur det finansiella instrumentet värderas efter första redovisningstillfället såsom beskrivs nedan. Derivatinstrument redovisas både initialt och löpande till verkligt värde. Värdeökningar respektive värdeminskningar samt i förekommande fall betald och upplupen ränta på derivat redovisas som nettoresultat av finansiella transaktioner.

Förvärv och avyttring av finansiella tillgångar redovisas på affärsdagen, som utgör den dag då företaget förbinder sig att förvärva eller avyttra tillgången. En finansiell tillgång tas bort från rapport över finansiell ställning när rättigheterna i avtalet realiserar, förfaller eller företaget förlorar kontrollen över den. Detsamma gäller för del av en finansiell tillgång. En finansiell skuld tas bort från rapport över finansiell ställning när förpliktelsen i avtalet fullgörs eller på annat sätt utsläcks. Detsamma gäller för del av en finansiell skuld. En finansiell tillgång och en finansiell skuld kvittas och redovisas med ett nettobelopp i rapport över finansiell ställning endast när det föreligger en legal rätt att kvitta beloppen samt att det föreligger avsikt att reglera posterna med ett nettobelopp eller att samtidigt realisera tillgången och reglera skulden.

4.3.2 Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Denna kategori består av två undergrupper: finansiella tillgångar som innehas för handel och andra finansiella tillgångar som företaget initialt valt att placera i denna kategori (enligt den så kallade Fair Value Option). Finansiella instrument i denna kategori värderas löpande till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultaträkningen. I den första undergruppen ingår derivat med positivt

verkligt värde. I undergruppen finansiella tillgångar som företaget initialt valt att placera i denna kategori ingår följande placeringstillgångar: aktier och andelar, obligationer och andra räntebärande värdepapper, placeringstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär risk. KPA Pensionsförsäkring har som princip att hänföra samtliga placeringstillgångar som är finansiella instrument till kategorin Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen därför att företaget löpande utvärderar kapitalförvaltningens verksamhet på basis av verkliga värden.

4.3.2.1 Lån och andra fordringar

Lån och andra fordringar är finansiella tillgångar som inte är derivat, som har fastställda eller fastställbara betalningar och som inte är noterade på en aktiv marknad. Till denna kategori hänförs lån med säkerhet i fast egendom, övriga lån, lån lämnade till koncern- och intresseföretag, övriga fordringar inklusive likvida medel samt upplupna ränteintäkter. Dessa tillgångar värderas till nominellt belopp plus upplupen ränta. Kund- och lånefordran redovisas till det belopp som beräknas inflyta, det vill säga efter avdrag för osäkra fordringar.

4.3.3 Finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen

Denna kategori består av två undergrupper, finansiella skulder som innehas för handel och finansiella skulder som vid första redovisningstillfället identifierats som tillhörig till denna kategori. I den förstnämnda delkategorin ingår derivat med negativt verkligt värde. Förändringar i verkligt värde redovisas i resultaträkningen.

4.3.3.1 Andra finansiella skulder

Upplåning samt övriga finansiella skulder, till exempel leverantörsskulder, ingår i denna kategori. Skulderna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

4.3.4 Nedskrivning av finansiella instrument

Vid varje rapporttillfälle utvärderar KPA Pensionsförsäkring om det finns objektiva belägg som tyder på att en finansiell tillgång eller grupp av tillgångar är i behov av nedskrivning till följd av att en eller flera händelser (förlusthändelser) inträffat efter det att tillgången redovisats för första gången och att dessa förlusthändelser har en inverkan på de uppskattade

framtida kassaflödena från tillgången eller gruppen med tillgångar. Om det finns objektiva bevis som tyder på att ett nedskrivningsbehov kan finnas så betraktas dessa tillgångar som osäkra. Objektiva bevis utgörs av observerbara förhållanden som inträffat och som har en negativ inverkan på möjligheten att återvinna anskaffningsvärdet. Objektiva belägg för att en eller flera händelser inträffat som påverkar uppskattade framtida kassaflöden är exempelvis följande; betydande finansiella svårigheter hos emittenten eller gäldenären, att långivaren beviljat låntagaren en eftergift som en följd av dennes finansiella svårigheter och som annars inte hade övervägts, ett avtalsbrott, såsom uteblivna eller försenade betalningar av räntor eller kapitalbelopp, att det är sannolikt att låntagaren kommer att gå i konkurs eller genomgå annan finansiell rekonstruktion samt negativ värdeutveckling på pantsatta tillgångar.

Det redovisade värdet efter nedskrivningar på tillgångar tillhörande kategorin lånefordringar och kundfordringar vilka redovisas till upplupet anskaffningsvärde beräknas som nuvärdet av framtida kassaflöden diskonterade med den effektiva ränta som gällde då tillgången redovisades första gången. Tillgångar med en kort löptid diskonteras inte. En nedskrivning belastar resultaträkningen. En nedskrivning återförs om det både finns bevis på att nedskrivningsbehovet inte längre föreligger och det har skett en förändring i de antaganden som låg till grund för beräkningen av det nedskrivna beloppet. Nedskrivningar av tillgångar inom kategorin lånefordringar och kundfordringar som redovisas till upplupet anskaffningsvärde återförs om en senare ökning av återvinningsvärdet objektivt kan hänföras till en händelse som inträffat efter det att nedskrivningen gjordes.

4.4 Leasade tillgångar

Samtliga leasingavtal har klassificerats som operationella och redovisas enligt reglerna för operationell leasing. Intäkterna avseende operationella leasingavtal redovisas i årets resultat linjärt över leasingperioden. KPA Pensionsförsäkring har ingått operationellt leasingavtal avseende hyresavtal som leasinggivare.

4.5 Försäkringstekniska avsättningar

Försäkringstekniska avsättningar består av Livförsäkringsavsättningar, Oreglerade skador och Övriga försäkringstekniska avsättningar (Garantifond).

Förändring av försäkringstekniska avsättningar för försäkringsavtal redovisas över resultaträkningen under respektive rubrik. Se även not 32, Livförsäkringsavsättning och not 33, Oreglerade skador.

4.5.1 Livförsäkringsavsättningar

Livförsäkringsavsättningar beräknas som skillnaden mellan förväntat nuvärde av beräknade framtida utgifter och förväntat nuvärde av beräknade framtida intäkter. Samtliga förpliktelser och ingångna avtal vid rapporteringstillfället ska ingå i beräkningen. Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). För tjänstepensionsverksamhet tillämpas en aktsam diskonteringsränta. Den aktsamma diskonteringsräntan beräknas utgående från marknadsräntor för ränteswappar på balansdagen, justerade för kreditrisk, samt på en modellerad långsiktig terminränta. Negativa marknadsnoteringar efter kreditjustering sätts till noll. Marknadsräntorna ges full vikt upp till tio år, varefter de fasas ut under en period på upp till tjugo års löptid. Därefter ska kurvan fullt ut konvergera mot den långsiktiga terminräntan. Den långsiktiga terminräntan uppgår till 4,2 procent. Utöver antagande om diskonteringsränta görs antaganden även om dödlighet, driftskostnader, avkastningsskatt och utnyttjade optioner. För tjänstepensionsförsäkring tillämpas aktsamma antaganden

4.5.2 Oreglerade skador

Avsättning för oreglerade skador består av ersättningsreserver för kända, och okända, inträffade skador, sjukreserver samt skadebehandlingsreserv. Sjukreserver diskonteras med aktsamt antagande om ränta som motsvarar aktuella marknadsräntor (per balansdag) på samma sätt som ovan.

4.5.3 Förlustprövning

KPA Pensionsförsäkrings tillämpade redovisnings- och värderingsprinciper för försäkringstekniska avsättningar innebär automatiskt en prövning av att avsättningarna är tillräckliga med avseende på förväntade framtida kassaflöden.

4.6 Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagarna bär risk
Försäkringstekniska avsättningar för livförsäkringar för vilka försäkringstagarna bär risk består av Fondförsäkringsåtaganden. Se även not 34, Försäkringstek-

nisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk.

4.6.1 Fondförsäkringsåtaganden

Fondförsäkringsåtagande utgör en försäkringsteknisk avsättning för livförsäkringar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk. Såväl försäkringsdelen som investeringsdelen redovisas som fondförsäkringsåtaganden. Avsättningarna värderas till verkligt värde på de fonder som är kopplade till avtalen. Värdeförändringar redovisas över resultaträkningen. Det verkliga värdet fastställs med hjälp av aktuella fondvärden som speglar det verkliga värdet på de finansiella tillgångarna som finns i de fonder till vilka skulderna är länkade, multiplicerat med antalet andelar som tillräknas försäkringstagaren på balansdagen. Om de förväntade framtida intäkterna i en specifik portfölj är lägre än förväntade rörliga kostnader, måste en avsättning för förluster för denna portfölj göras.

4.7 Andra avsättningar

En avsättning är en skuld som är ovisst vad gäller förfallotidpunkt och/eller belopp. En avsättning redovisas i balansräkningen när det uppstår en förpliktelse som en följd av en inträffad händelse, och det är troligt att ett utflöde av ekonomiska resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras. Där effekten av när i tiden betalning sker är väsentlig, beräknas avsättningar genom diskontering av det förväntade framtida kassaflödet till en räntesats före skatt som återspeglar aktuella marknadsbedömningar av pengars tidsvärde och, om det är tillämpligt, de risker som är förknippade med skulden. En förpliktelse kan vara formell och informell. En avsättning redovisas enligt IAS 37. Om dessa villkor inte är uppfyllda redovisas ingen avsättning i balansräkningen, istället uppstår en eventalförpliktelse om kriterierna är uppfyllda för en eventalförpliktelse. Avsättningar omprövas vid varje bokslutstillfälle.

4.7.1 Pensioner och liknande förpliktelser

Pensionsförpliktelserna i KPA Pensionsförsäkring omfattar avgiftsbestämda och förmånsbestämda pensionsplaner reglerade genom kollektivavtal samt individuella pensionsutfästelser. De förmånsbestämda pensionsplanerna är tryggade genom avsättningar till Konsumentkooperationens pensionsstiftelse eller genom försäkring.

4.7.1.1 Avgiftsbestämda pensionsplaner

Som avgiftsbestämda pensionsplaner klassificeras de planer där KPA Pensionsförsäkrings förpliktelse är begränsad till de avgifter företaget åtagit sig att betala. I sådant fall beror storleken på den anställdes pension på de avgifter som företaget betalar till planen eller till ett försäkringsföretag och den kapitalavkastning som avgifterna ger. Följaktligen är det den anställda som bär den aktuariella risken (att ersättningen blir lägre än förväntat) och investeringsrisken (att de investerade tillgångarna kommer att vara otillräckliga för att ge de förväntade ersättningarna). Företagets förpliktelser avseende avgifter till avgiftsbestämda planer redovisas som en kostnad i resultaträkningen i den takt de intjänas genom att de anställda utfört tjänster åt företaget under en period.

4.7.1.2 Förmånsbestämda pensionsplaner

Koncernens nettoförpliktelse avseende förmånsbestämda planer beräknas separat för varje plan genom en uppskattning av den framtida ersättning som de anställda intjänat genom sin anställning i både innevarande och tidigare perioder; denna ersättning diskonteras till ett nuvärde. Diskonteringsräntan är räntan på balansdagen på en svensk bostadsobligation med en löptid som motsvarar koncernens pensionsförpliktelser. Beräkningen utförs av en kvalificerad aktuarie med användande av den så kallade Projected Unit Credit Method. Vidare beräknas det verkliga värdet av eventuella förvaltningstillgångar per rapportdagen. Koncernens nettoförpliktelse utgörs av nuvärdet av förpliktelsen, minus verkligt värde på förvaltningstillgångarna justerat för eventuella tillgångsbegränsningar. Räntekostnaden/intäkten netto på den förmånsbestämda förpliktelsen/tillgången redovisas i resultaträkningen. Räntenettet är baserat på den ränta som uppkommer vid diskontering av nettoförpliktelsen, det vill säga ränta på förpliktelsen, förvaltningstillgångar och ränta på effekt av eventuella tillgångsbegränsningar.

Omvärderingseffekter utgörs av aktuariella vinster och förluster, skillnad mellan faktisk avkastning på förvaltningstillgångar och den summa som inkluderas i räntenettet och eventuella ändringar av effekter av tillgångsbegränsningar (exklusive ränta som inkluderas i räntenettet). Omvärderingseffekterna redovisas i övrigt totalresultat. När beräkningen leder till en tillgång för koncernen begränsas det redovisa-

de värdet på tillgången till det lägsta av överskottet i planen och tillgångsbegränsningen beräknad med hjälp av diskonteringsräntan. Tillgångsbegränsningen utgörs av nuvärdet av de framtida ekonomiska fördelarna i form av minskade framtida avgifter eller konstant återbetalning. Ändringar eller reduceringar av en förmånsbestämd plan redovisas vid den tidigaste av följande tidpunkter; I, när ändringen i planen eller reduceringen inträffar eller II, när företaget redovisar relaterade omstrukturingskostnader och ersättningar vid uppsägning. Ändringarna/reduceringarna redovisas direkt i årets resultat.

Den särskilda löneskatten utgör en del av de aktu-
ariella antagandena och redovisas därför som en del
av nettoförpliktelsen/-tillgången. Den del av särskild
löneskatt som är beräknad utifrån tryggandelagen
i juridisk person redovisas av förenklingsskäl som
upplupen kostnad istället för som del av nettoför-
pliktelsen/-tillgången. Avkastningsskatt redovisas
löpande i resultatet för den period skatten avser och
ingår därmed inte i skuldberäkningen. Vid fonderade
planer belastar skatten avkastningen på förvaltnings-
tillgångar och redovisas i övrigt totalresultat. Vid
ofonderade eller delvis ofonderade planer, belastar
skatten årets resultat.

4.7.1.3 Pensionering i egen regi

KPA Pensionsförsäkring har utöver de kollektivav-
talade pensioner som tryggats i Konsumentkoopera-
tionens pensionsstiftelse utfäst till anställda födda
1955 och tidigare att ersätta 65 procent av lönen för
de medarbetare som väljer att gå i pension från 62 års
ålder. Förändring i pensionsförpliktelserna redovisas
över resultaträkningen i posten Driftskostnader.

4.8 Eventualförpliktelser

Under eventualförpliktelser redovisas förpliktelser
som härrör från inträffade händelser som inte upp-
fyller krav på att redovisas som skuld eller avsättning.
Detta då det inte är troligt att en kostnad kommer att
uppträda och/eller att förpliktelsen inte kan beräknas
med tillräcklig tillförlitlighet.

5 Moderföretagets redovisnings- principer

Moderföretagets årsredovisning är upprättad enligt
Lag om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL)
samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna
råd om Årsredovisning i försäkringsföretag, FFFS
2015:12 och dess ändringsföreskrifter samt Rådet
för finansiell rapporterings rekommendation RFR
2, redovisning för juridisk person. Moderföretaget
tillämpar så kallad lagbegränsad IFRS och med detta
avses internationella redovisningsstandarder som har
antagits för tillämpning med de begränsningar som
följer av RFR 2 och Finansinspektionens föreskrifter.
Detta innebär att samtliga av EU godkända IFRS och
uttalanden tillämpas så långt detta är möjligt inom
ramen för svensk lag och med hänsyn till sambandet
mellan redovisning och beskattning.

5.1 Skillnader mellan koncernens och moder- företagets redovisningsprinciper

Skillnaderna mellan koncernens och moderföreta-
gets redovisningsprinciper framgår nedan. De nedan
angivna redovisningsprinciperna för moderföretaget
har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som
presenteras i moderföretagets finansiella rapporter,
där inte annat anges.

5.1.1 Dotterföretag och intresseföretag

Aktier i dotter- och intresseföretag redovisas i mo-
derföretaget till anskaffningsvärden efter avdrag för
erforderliga nedskrivningar. Aktieägartillskott som
lämnas som kapitaltillskott bokförs som en höjning
av andelsvärdet i balansräkningen. För att faststäl-
la huruvida det föreligger nedskrivningsbehov av
placeringar i koncern- och intresseföretag tillämpas
IAS 36, Nedskrivningar. För att beräkna konsolide-
ringskapitalet görs en värdering till verkligt värde av
koncern- och intresseföretag dels genom en embed-
ded value-metod, dels genom en substansvärde-
metod, beroende på karaktären på innehavet. I samband
med förvärv eller andra strukturella förändringar görs en
djupare analys av företagets värde som även tar hän-
syn till kassaflöde, framtida vinster, varumärke och
värdering av kundstocken.

5.1.2 Förmånsbestämda pensionsplaner

I moderföretaget tillämpas andra principer för redovisning av förmånsbestämda pensionsplaner än de som anges i IAS 19. Moderföretaget följer Tryggandelagens bestämmelser och Finansinspektionens föreskrifter eftersom detta är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. De mest väsentligaste skillnaderna jämfört med reglerna i IAS 19 är hur diskonteringsräntan fastställs, att beräkningen av den förmånsbestämda förpliktelsen sker utifrån nuvarande lönenivå utan antagande om framtida löneökningar, och att alla aktuariella vinster och förluster redovisas i resultaträkningen då de uppstår.

5.1.3 Skatter

I moderföretaget redovisas obeskattade reserver inklusive uppskjuten skatteskuld. I koncernredovisningen delas däremot obeskattade reserver upp på uppskjuten skatteskuld och eget kapital. Vidare redovisas avkastningsskatten som en aktuell skattekostnad.

5.1.4 Koncernbidrag

Erhållna koncernbidrag från dotterföretag redovisas i resultaträkningen som Kapitalavkastning intäkter/ Erhållna koncernbidrag. Lämnade koncernbidrag till dotterföretag redovisas i balansräkningen som en ökning av värdet på aktier i dotterföretag. Skattekonsekvenser som kan uppstå i samband med koncernbidrag redovisas med utgångspunkt från den underliggande transaktionen, det innebär att skatt hänförlig till erhållna koncernbidrag redovisas i resultaträkningen. Skatt hänförlig till lämnade koncernbidrag redovisas i eget kapital.

Not 2. Upplysningar om risker

Denna not beskriver KPA Pensionsförsäkrings riskhantering och lämnar kvantitativa och kvalitativa upplysningar om försäkringsrisker, finansiella risker och verksamhetsrisker.

Företagets riskhanteringssystem

KPA Pensionsförsäkrings riskhanteringssystem syftar till att skapa struktur och stöd för verksamheten i arbetet med att hantera risker. Riskhanteringssystemet omfattar strategier, processer, rutiner och metoder för hur risker ska identifieras, värderas/mätas, hanteras, övervakas, följas upp och rapporteras samt hur uppgifter och ansvar för detta är fördelat. Riskhanteringssystemet är formaliserat genom styrande regelverk i form av policyer, riktlinjer och instruktioner.

KPA Pensionsförsäkring bedrivs enligt ömsesidiga principer vilket innebär att företagets risker ytterst bärs av försäkringstagarkollektivet. Eftersom syftet med risktagandet är att skapa värde för kunderna är risk en central komponent i KPA Pensionsförsäkrings affärsmodeller. Risktagandet i företaget ska ske medvetet och kunna ställas i relation till företagets solvens- och kapitalsituation.

KPA Pensionsförsäkring bedriver tjänstepensionsverksamhet. KPA Pensionsförsäkring tillämpar övergångsbestämmelser för tjänstepensionsverksamheten sedan den 1 januari 2016 och tillämpar därmed den äldre regleringen för denna verksamhet fram till ett nytt tjänstepensionsregelverk är på plats. Detta innebär bland annat att KPA Pensionsförsäkring, såväl externt som internt, rapporterar kapitalkrav beräknade i enlighet med Solvens I och Finansinspektionens trafikljus för tjänstepensionsverksamhet.

Riskfilosofi i sammandrag

Riskfilosofin anger KPA Pensionsförsäkrings övergripande inställning till risk och risktagande. Företagets riskfilosofi är att risk ska tas medvetet och att risktagandet ska styras som en integrerad del av verksamhetsstyrningen. Företaget ska ta risker som förväntas addera sådant värde till kundnyttan att det motiverar tillskottet till det totala risktagandet. Risker som inte bedöms addera värde ska begränsas i den utsträckning som är ekonomiskt försvarbart. Företaget ska enbart ta risk inom områden där det finns ett stort kunnande och kapacitet att hantera risk.

Rishtagandet styrs genom den formaliserade strukturer som ges av företagets riskhanteringssystem. För att riskhanteringssystemet ska fungera och skapa nytta i den dagliga verksamheten arbetar KPA Pensionsförsäkring kontinuerligt med att följa upp och stärka företagets riskkultur. Riskkulturen är resultatet av medarbetarnas värderingar, attityder och beteenden samt förståelse för riskernas natur och företagets principer för riskhantering.

Riskaptitramverket

Företagets riskaptitramverk är ett stöd för verksamheten vid styrning av företagets riskexponering och beslutas årligen av styrelsen. Riskaptitramverket består av komponenterna riskaptit, risktolerans, risk- och kapitalmått, eskaleringsrutiner och möjliga åtgärder. Riskaptitramverket binder samman företagets processer för mål- och strategiformulering, riskhantering och verksamhetsstyrning. Resultatet av företagets strategi- och affärsplaneringsprocess, samt företagets egen risk- och solvensbedömning, ska stämmas av med gällande riskaptitramverk och utgör även underlag för riskaptitramverkets utformning.

Den kvalitativa riskaptiten uttrycks genom användandet av en skala från "söka" till "undvika". Risker som söks är risker som förväntas bidra positivt till företagets måluppfyllnad och där osäkerheten avseende möjligheten till måluppfyllnad är acceptabel och hanterbar. Risker som undviks är risker som företaget inte är villigt att exponera sig för då de positiva konsekvenserna inte förväntas överväga de negativa eller osäkerheten är större än vad företaget är villigt eller kapabelt att hantera. Risktoleransen uttrycker vilken nivå på dessa risker som styrelsen är villig att ta. Risktoleransen anges i form av en gräns med tillhörande eskaleringsrutiner och möjliga åtgärder som, i händelse av att toleransgränsen överträds, kan genomföras i syfte att återföra riskexponeringen inom risktoleransen.

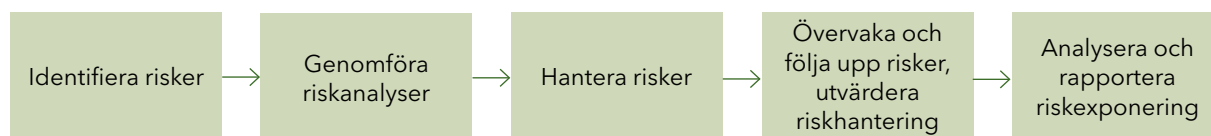
Riskbaserad verksamhetsstyrning

KPA Pensionsförsäkrings riskhanteringssystem baseras på principen om riskbaserad verksamhetsstyrning. Detta innebär att förändringar i företagets riskexponering, som kan uppstå till följd av beslut på olika nivåer, styrs genom att riskerna på ett strukturerat och transparent sätt identifieras, analyseras och hanteras. Detta görs samordnat med övriga analyser som genomförs i verksamheten. Särskilt väsentliga områden som omfattas av riskbaserad verksamhetsstyrning är företagets strategi- och affärsplanering, förvaltning av kapital, produkt- och erbjudandehantering samt hantering av andra väsentliga verksamhetsförändringar.

Den samlade effekten som KPA Pensionsförsäkrings övergripande strategier och affärsplaner har på riskexponering och kapitalbehov analyseras och stäms av mot riskaptiten genom en egen risk- och solvensbedömning. Styrelsen ges information om huruvida de långsiktiga mål och strategier samt affärsplaner och aktiviteter som föreslås, är förenliga med företagets riskaptit och kapitalbehov både på kort och lång sikt. Styrelsen beslutar årligen den egna risk- och solvensbedömningen.

Riskhanteringsprocessen

Företagets riskhanteringsprocess är integrerad i verksamhetsprocesserna och består av de olika steg som beskrivs nedan.

Risker på både kort och lång sikt identifieras med hjälp av olika metoder beroende på kategorier av risk. Syftet med riskidentifieringen är att öka insikten om vilka händelser som kan uppstå och deras konsekvenser. Identifierade risker, inklusive deras orsaker och konsekvenser, dokumenteras och kategoriseras. Därefter sker en bedömning av riskernas sannolikhet och konsekvens. Värdering av konsekvenser görs avseende kundpåverkan, påverkan på varumärke och ekonomisk påverkan. För risker som bedöms samverka eller enskilt ha stor påverkan på flera områden inom verksamheten tillämpas scenarioanalyser.

Företagets riskapptit är vägledande för beslut om hantering och risktagandet begränsas av företagets risktolerans. Metod för hantering av enskilda risker eller kategorier av risker beror på riskens art, omfattning och komplexitet. Beslut tas om riskerna ska accepteras, reduceras, ökas eller elimineras. Verksamheten genomför beslutade åtgärder samt följer upp att åtgärderna får avsedd effekt. Riskfunktionen övervakar och stödjer första ansvarslinjen och följer upp och utvärderar riskhanterande åtgärder. De risker som identifieras rapporteras kontinuerligt vidare i organisationen till berörda parter, inklusive riskfunktionen. Rapporterings- och eskaleringsrutiner är anpassade efter organisationsstrukturen och vad som är mest lämpligt för respektive riskkategori.

Minst två gånger per år sammanställer riskfunktionen en riskrapport där en samlad bild av riskläget återges till vd och styrelse. Riskrapporten innehåller såväl kvantitativ som kvalitativ information samt information om företagets risker samt övergripande status på riskhanterande åtgärder. Därutöver rapporterar riskfunktionen omgående till vd och/eller styrelse om det finns allvarliga brister avseende riskhantering eller om händelser inträffat som kan leda till en materiell förändring av företagets riskexponering.

Risk- och kontrollorganisation

Styrelsen i KPA Pensionsförsäkring har det yttersta ansvaret för att verksamheten bedrivs med god riskhantering. Ansvaret för riskhantering inom företaget följer i övrigt principen om de tre ansvarslinjerna.

Första ansvarslinjen

Den första ansvarslinjen utgörs av verksamheten där riskerna tas, vilket även innebär ansvar för att riskerna hanteras. Inom första ansvarslinjen är affärsområdeschefer och chefer för centrala enheter ansvariga för att identifiera, analysera, värdera, hantera och dokumentera risker inom sina ansvarsområden. Detta innefattar även eventuell utlagd verksamhet. I chefsansvaret ingår att säkerställa god intern kontroll genom att se till att de processer och rutiner som används möjliggör ett medvetet risktagande. Detta sker genom implementerade effektiva kontroller och övervakning av processer. Chefer på alla nivåer ansvarar för att den verksamhet de leder bedrivs enligt fastställda principer för riskhantering.

Alla medarbetare i företaget har, inom ramen för sina arbetsuppgifter, eget ansvar för att identifiera, hantera och rapportera risker. Medarbetarna ska även rapportera incidenter såväl som väsentliga brister, limitövertträdelser och andra avvikelser till närmaste chef och/eller till funktionerna i andra ansvarslinjen i enlighet med vid var tid gällande rutiner. Första ansvarslinjen ska ge andra och tredje ansvarslinjen tillgång till den information dessa behöver för att kunna genomföra kontroller och analyser av företagets riskexponering.

Andra ansvarslinjen

Den andra ansvarslinjen utgörs av aktuarie-, risk- och compliancefunktionerna. Dessa funktioner är underställda vd och stödjer vd och styrelse i deras arbete med att fullgöra sitt ansvar för riskhantering,

intern kontroll och regelefterlevnad i företaget. Inom andra ansvarslinjen har riskfunktionen ansvar för att utveckla och förvalta riskhanteringssystemet i enlighet med de krav och principer som anges i företagsstyrningspolicyn och övriga styrande regelverk för riskhantering. Riskfunktionen ska stödja, övervaka och vid behov utmana första ansvarslinjens identifiering, analys, värdering och hantering av risker. När det gäller risker i försäkringsrörelsen ansvarar aktuariefunktionen för motsvarande aktiviteter. Riskfunktionen och aktuariefunktionen ska även tillhandahålla metod- och dokumentationsstöd och stödja första ansvarslinjen vid tillämpningen av dessa. Ansvar, uppgifter och rapporteringsrutiner för andra ansvarslinjens funktioner har fastställts i styrande regelverk. För att säkerställa ett aktivt informationsutbyte mellan ansvarslinjerna och öka kvalitén i beslutsunderlag och rapportering till vd och styrelse finns en riskkommitté där risk- och kapitalfrågor bereds och diskuteras. Första och andra ansvarslinjen är representerade i riskkommittén.

Tredje ansvarslinjen

Den tredje ansvarslinjen utgörs av internrevisionen som arbetar på styrelsens uppdrag. Internrevisionen granskar och utvärderar riskhanteringssystemet, samt första och andra ansvarslinjens arbete med intern styrning och kontroll inklusive riskhantering. Ansvar och uppgifter för internrevisionen fastställs av styrelsen i styrande regelverk.

Styrelsens ansvar

Styrelsen är ytterst ansvarig för riskhanteringen. Ansvaret innebär bland annat att säkerställa att riskhanteringssystemet är ändamålsenligt och proportionerligt i förhållande till verksamhetens komplexitet och riskexponering. Styrelsen ansvarar även för uppföljning av att företagets riskhanteringssystem fungerar i enlighet med styrelsens avsikter. Styrelsen beslutar om företagets riskaptit och risktolerans och säkerställer att riskaptiten och principerna för riskhantering ligger i linje med företagets långsiktiga mål, strategier och affärsplaner. Styrelsen ska även säkerställa att den får tillgång till information om och har förståelse för de materiella risker som företaget är eller kan bli exponerat för. Slutligen ska styrelsen säkerställa att information från riskhanteringssystemet beaktas vid styrelsebeslut, hur detta sker ska dokumenteras.

Styrelsen för KPA Pensionsförsäkring har utsett ett risk- och kapitalutskott. Utskottet har bland annat till uppgift att utvärdera riskhanteringssystemet och företagets väsentliga risker.

Vd:s ansvar

Vd ska leda företaget i enlighet med de regelverk styrelsen fastställt. Vd ska därutöver fastställa de styrande regelverk som behövs för att tydliggöra ansvar och genomförande av riskhantering.

Väsentliga risker i KPA Pensionsförsäkring

KPA Pensionsförsäkring definierar risk som osäkerhet om framtida händelser och deras effekter på företagets möjligheter att nå sina mål. Händelser kopplade till försäkringsavtalen eller finansiella händelser som kan påverka företagets möjligheter att nå sina mål kallas försäkringsrisker respektive finansiella risker. Risker kan även uppstå till följd av omvärldshändelser, internt beslutsfattande eller icke ändamålsenliga interna processer, system och bemaning. Dessa risker ryms inom kategorin verksamhetsrisker. I kommande avsnitt beskrivs KPA Pensionsförsäkrings försäkringsrisker, finansiella risker samt verksamhetsrisker.

Hantering av försäkringsrisker

Målet för KPA Pensionsförsäkrings försäkringsverksamhet är att vara det marknadsledande pensionsföretaget inom kommunal sektor. KPA Pensionsförsäkring ska vara ett ansvarstagande och pålitligt företag med god kontroll av försäkringsriskerna. Hantering och värdering av risker i försäkringsverksamheten är grundläggande för alla försäkringsföretag.

KPA Pensionsförsäkring erbjuder tjänstepensionsförsäkringar. Dessa utgörs av både olika former av sparandeförsäkring (förmånsbestämd och avgiftsbestämd samt fondförsäkring) och av riskförsäkring. Produktutbudet exponerar KPA Pensionsförsäkring för en mängd olika försäkringsrisker, vilka hänger samman med försäkrade händelser och produkternas utformning. Konsekvenser av dessa risker beaktas när försäkringsvillkor utformas, premier och åtaganden fastställs, försäkringstekniska avsättningar beräknas och överskott fördelas till försäkringsavtalen. Såväl risker som principer och verktyg för riskhantering kan skilja sig åt mellan olika typer av försäkringskontrakt. Ett brett produktutbud och stort försäkrings-

tagarkollektiv bidrar till en utjämning av de olika riskerna.

Den övergripande styrningen av försäkringsriskerna fastställs i de försäkringstekniska riktlinjerna och det försäkringstekniska beräkningsunderlaget. De försäkringstekniska riktlinjerna innehåller bland annat principer för hur premier bestäms, försäkringstekniska avsättningar beräknas och hur överskott fördelas. Riktlinjerna beslutas av styrelsen och är styrande för uppföljningen av gjorda antaganden. I det försäkringstekniska beräkningsunderlaget, som beslutas av vd, anges vilka antaganden och beräkningsmetoder som ska gälla för att riktlinjerna ska uppfyllas. Aktuariefunktionen föreslår förändringar av försäkringstekniska riktlinjer medan chefsaktuarien föreslår förändringar av försäkringstekniskt beräkningsunderlag.

Dödlighetsrisk

Med dödlighetsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av en ökad eller minskad dödlighet bland de försäkrade. Om dödligheten överskattas vid tecknande av sparandeprodukter kan det leda till att för höga ersättningar utlovas. En överskattad dödlighet medför också att de beräknade avsättningarna blir otillräckliga, liksom att fördelningen av överskott blir felaktig. Det förekommer även risk för ökad dödlighet både bland vissa sparandeprodukter och riskprodukter.

Riskerna hanteras genom att dödligheten i bestånden följs upp, och genom att dödlighetsantaganden uppdateras. I samband med skadereglering av dödsfall sker också riskbedömning, främst av så kallade oriktiga uppgifter eller av om den försäkrade uppfyller kraven i villkoren för att omfattas av försäkringen.

Sjuklighetsrisk

Med sjuklighetsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar av de försäkrades sjuktillstånd.

Risken hanteras genom att sjukligheten i bestånden följs upp, och genom att sjuklighetsantaganden uppdateras. Sjuklighetsrisk hanteras även genom hälsokrav i samband med tecknande av försäkring.

Driftskostnadsrisk

Med driftskostnadsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål

påverkas av förändringar av drifts-, anskaffnings- och skadebehandlingskostnader. Underskattade driftskostnader kan till exempel medföra förluster på grund av att för höga ersättningar utlovas eller att otillräckliga avsättningar beräknas. Även fördelning av överskott påverkas av belastning för driftskostnader. Förutsättningar för hantering av driftskostnadsrisken skapas genom uppföljning och utveckling av förbättrade metoder för att fördela driftskostnader.

Optionsrisk

Många försäkringsprodukter, främst produkter med sparandeinslag, innehåller optioner att avsluta försäkringen på grund av flytt eller att avsluta premiebetalningen. En del av optionsrisken är annullationsrisk, med annullationsrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings finansiella resultat och ställning påverkas till följd av att premieinbetalningar upphör och/eller att försäkringskapital flyttas eller återköps.

Försäkringstagaren har även en option att ändra till exempel utbetalningstidpunkt eller utbetalningstidens längd. I optionsrisk ingår, förutom annullationsrisk, även risken att KPA Pensionsförsäkring inte når sina mål på grund av att nyttjandet av dessa optioner avviker från vad som är förväntat. Dessa optionsrisker regleras i första hand genom försäkringsvillkor och ändringsregelverk. Målen är att avgiftsstrukturen ska vara utformad så att lönsamheten kan bibehållas och finansiell stabilitet upprätthållas även vid nyttjande av optioner. Vidare bör det säkerställas att avsättningarna är tillräckliga vid annullationer samt att annullationer inte medför att en oskälig andel av överskottet utbetalas så att kvarvarande/övriga kunder drabbas negativt.

Katastrof- och koncentrationsrisk

Med katastrofrisk avses risken för att KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av naturkatastrofer, epidemier eller katastrofer orsakade av mänskliga aktiviteter.

KPA Pensionsförsäkring har ett återförsäkringsprogram som omfattar katastrofåterförsäkring för olyckshändelser med mer än ett dödsfall.

Koncentrationsrisk avser risken för att KPA Pensionsförsäkring möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av otillräcklig diversifiering av försäkringsrisker inom och mellan verksamhetsgrenar. Koncentra-

tionsrisk kan även uppstå om KPA Pensionsförsäkring är ensidigt exponerat mot till exempel ett begränsat produktutbud eller ett enskilt avtalsområde.

KPA Pensionsförsäkrings försäkringsverksamhet är inriktad på stora kollektiv. Inom ett och samma kollektiv adderas en stor mängd oberoende risker vilket ger en riskutjämning i form av en större förutsägbarhet om den totala ersättningens omfattning. För kollektivavtalad försäkring har KPA Pensionsförsäkring begränsad möjlighet att styra över riskspridningen, men de stora bestånd som KPA Pensionsförsäkring försäkrar reducerar denna risk.

Katastrof- och koncentrationsrisker utvärderas löpande och återförsäkringsprogrammet justeras vid behov.

Övrigt

Utöver ovan nämnda försäkringsrisker så kan förändringar i lagar och externa regelverk samt inflationsökning också få betydelse för KPA Pensionsförsäkrings möjlighet att nå sina mål. Dessa hanteras bland annat genom omvärldsbevakning och justerad prissättning.

Mätning och exponering av försäkringsrisk

För att mäta hur exponerat företaget är mot försäkringsrisker görs stresstester och framåtblickande analyser. Beräkningarna görs enligt trafikljusmodellen samt enligt egen bedömning (internt kapitalkrav). De största försäkringsriskerna företaget är exponerat för är ökad länglevnad (minskad dödlighet) samt ett ökat utnyttjande av optioner. Ca 39 procent av KPA Pensionsförsäkrings försäkringstekniska avsättningar utgörs av försäkringar med länglevnadsrisk år 2018 medan ca 68 procent utgörs av försäkringar med option att flytta och/eller ändra utbetalningstidens längd.

Mätning av försäkringsrisk sker även genom uppföljning. Bland annat sker uppföljning av det så kallade riskresultatet och driftskostnadsresultatet. Uppföljning sker också av använda antaganden och av hur känsliga avsättningarna är för en förändring av dessa. Avsättningarnas känslighet visas under rubriken Känslighetsanalyser. Där illustreras hur resultatet och det egna kapitalet skulle påverkas vid en förändring av antaganden samt indikerar graden av exponering för olika typer av försäkringsrisker.

Koncentrationer av försäkringsrisk analyseras under rubriken *Koncentrationer av försäkringsrisk*.

Känslighetsanalyser

I tabellen nedan visas hur de försäkringstekniska avsättningarna skulle förändras om antaganden om dödlighet, sjuklighet, driftskostnader eller utnyttjandet av optioner förändrades. De försäkringstekniska avsättningarnas känslighet för ränteförändringar framgår av avsnittet om finansiella risker.

Antagandena om framtida dödlighet för sparförsäkring baseras på aktuell erfarenhet inom företaget kompletterat med antagna framtida dödlighetsreduktioner. I känslighetsanalysen antas att dödlighetsreduktionerna ökas med 50 procent. En minskad dödlighet ger ökade avsättningar för sparandeförsäkringar.

Känsligheten för utnyttjande av optioner visas genom att de antaganden om andelen försäkringar som ändrar utbetalningstid ökar med 10 procent.

Antaganden för sannolikheten att sjukfall upphör har stor påverkan på avsättningarna för sjuk- och premiefrielseförsäkring. Känsligheten i avsättningarna för en förändring av dessa antaganden illustreras genom att anta att de minskas med 10 procent.

Känsligheten i avsättningarna för driftskostnader visas genom att kostnadsinflationen ökas med 1 procentenhet.

Analyserna är gjorda för respektive antagande oberoende från varandra.

Känslighetsanalys för försäkringsrisk			
Moderföretaget 2018, Mkr	Avsättningar brutto	Effekt på resultat före skatt	Effekt på eget kapital
Försäkringstekniska avsättningar	105 649	-	-
Långlevnadsrisk - dödlighetsreduktion	107 228	-1 579	-1 579
Optioner - ändring av utbetalningstid	106 280	-631	-631
Sjuklighet - avveckling	105 650	-1	-1
Kostnadsinflation	106 122	-473	-473

Moderföretaget 2017, Mkr	Avsättningar brutto	Effekt på resultat före skatt	Effekt på eget kapital
Försäkringstekniska avsättningar	97 480	-	-
Långlevnadsrisk - dödlighetsreduktion	98 881	-1 401	-1 401
Optioner - ändring av utbetalningstid	98 029	-549	-549
Sjuklighet - avveckling	97 481	-1	-1
Kostnadsinflation	97 883	-403	-403

Koncentrationer av försäkringsrisk

Koncentration av försäkringsrisk uppstår om riskexponeringen är koncentrerad till ett fåtal försäkrade eller viss geografisk plats.

Försäkringar med risk för förhöjd dödlighet eller sjuklighet är geografiskt spridda över Sverige. De är även spridda på ett stort antal olika försäkringar.

Detta illustreras i nedanstående tabell som visar antal försäkringsavtal som är exponerade mot en förhöjd dödlighet eller sjuklighet och försäkrat belopp i olika beloppsintervall.

Moderföretaget, Mkr	2018		2017	
	Antal försäkringar	Totalt försäkrat belopp	Antal försäkringar	Totalt försäkrat belopp
Försäkrat belopp som betalas ut i händelse av dödsfall eller sjukfall				
Dödsfall				
Mindre än 20 prisbasbelopp	112 023	27 274	116 583	26 677
20-30 prisbasbelopp	234	245	175	183
30-45 prisbasbelopp	41	66	28	44
45-60 prisbasbelopp	2	5	4	9
Mer än 60 prisbasbelopp	1	3	1	3
Summa	112 301	27 593	116 791	26 916
Sjukfall				
Mindre än 20 prisbasbelopp	111 800	3 219	117 697	2 935
20-30 prisbasbelopp	1 034	1 149	917	1 004
30-45 prisbasbelopp	617	1 019	561	914
45-60 prisbasbelopp	266	619	254	583
Mer än 60 prisbasbelopp	224	844	247	924
Summa	113 941	6 850	119 676	6 360

Rapportering av försäkringsrisk

Som ett led i KPA Pensionsförsäkrings interna uppföljning och riskhantering informeras styrelsen löpande om utvecklingen av försäkringsriskerna. I riskrapporten, riskfunktionens rapport om risker till vd och styrelse, ges en samlad bild av riskläget, inklusive försäkringsrisker. Riskrapporten innehåller såväl kvantitativ som kvalitativ uppföljning av risker.

I aktuarierapporten rapporterar aktuariefunktionen till styrelsen om förändrade metoder och modeller för hantering av försäkringsrisk i samband med tecknande av försäkring, överskottshantering och beräkning av försäkringstekniska avsättningar. Styrelsen får vidare en samlad bedömning av de totala försäkringsriskerna i företagets i statusrapporter. Extern rapportering sker i form av

Aktuarieredogörelsen, i årsrapporten till FI, vilken innehåller en analys av årets legala riskresultat och driftsresultat. I KPA Pensionsförsäkrings egna risk- och solvensbedömning beskrivs de risker som KPA Pensionsförsäkring är, eller kommer att bli, exponerad för under den treåriga affärsplaneringsperioden 2019-2021.

KPA Pensionsförsäkring bedriver tjänstepensionsverksamhet och tillämpar övergångsbestämmelser sedan den 1 januari 2016 och tillämpar därmed den äldre regleringen. Detta innebär bland annat att KPA Pensionsförsäkring, såväl externt som internt, rapporterar kapitalkrav beräknade i enlighet med Solvens I och Finansinspektionens trafikljus. Dessutom rapporteras ett internt kapitalkrav enligt egen bedömning.

Finansiella risker

Med finansiell risk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av finansiella händelser. Exempel på händelser kan vara marknads-händelser såsom aktiekursfall eller förändring av marknadsräntor men även andra finansiella händelser så som förändrad kreditvärdighet eller fallissemang hos motparter.

Målet för förvaltningen av tillgångarna är att uppnå högsta möjliga reala avkastning under gällande risk- och placeringsrestriktioner. KPA Pensionsförsäkring ska vara det ledande pensionsföretaget inom trygg pension och etiska placeringar. Ett steg i detta arbete är att företaget ställer etiska krav på de företag där placeringar görs. Valet av tillgångsportfölj görs med utgångspunkten att företaget ska tåla en mycket svag utveckling på de finansiella marknaderna. Ytterligare begränsningar vid valet av sammansättningen av tillgångsportföljer är att regulatoriska krav avseende skuldtäckning och solvens ska uppfyllas samt att risknivån aldrig får vara högre än att grönt ljus erhålls i Finansinspektionens trafikljusmodell.

Styrelsen har det yttersta ansvaret för förvaltningen av företagets tillgångar och anger ramar och limiter för exponeringar samt styrelsens policy för verksamheten. Vd ansvarar för att förvaltningen av företagets tillgångar sker inom de ramar och anvisningar som styrelsen givit samt för översynen av placeringsriktlinjerna. Finanskommittén är vd:s forum för styrning och uppföljning av placeringsverksamheten.

Vid valet av placeringsinriktning beaktas tillgångarnas och skuldernas egenskaper såsom förväntad avkastning, risk och korrelation, prognoser för försäkringsrörelsens utveckling samt möjlighet att använda tillgångarna för skuldtäckning. Därutöver gör företaget en miljö- och etikanalys av de företag där placeringar görs. Den placeringsinriktning som fastställs ger ramar för tillgångsförvaltningen. Inom dessa ramar och limiter ansvarar enheten för kapitalförvaltning och hållbarhet för den löpande förvaltningen och för spridningen mellan olika tillgångsslag såsom aktier, obligationer, valutor, fastigheter samt specialplaceringar (såsom hedgefonder eller placeringar i syfte att uppnå en exponering mot råvaror och infrastruktur).

Placeringar sköts både internt och genom externt utlagda förvaltningsuppdrag. Löpande aktie- och ränteförvaltning samt värdepappersadministration har lagts ut till Swedbank Robur. Placeringar vars huvudsyfte är att matcha placeringsrisker i åtagandena eller justera portföljens risknivå hanteras internt inom enheten för kapitalförvaltning och hållbarhet. Även specialplaceringar och placeringar i fastigheter sköts internt inom företaget.

Hantering av finansiella risker

Inom traditionell försäkring med avkastningsgaranti är utvecklingen på de finansiella marknaderna och avkastningen på placeringstillgångarna av stor betydelse, inte bara för försäkringstagarna/förmånstagarna utan även för företaget som helhet. Avkastningsgarantin i försäkringarna bestäms utifrån de långsiktiga avkastningsmålen så att garantin med betryggande säkerhet kan infrias.

Aktuariefunktionen ansvarar för att löpande avstämmningar av garantinivåerna görs mot aktuella marknadsnoteringar, speciellt marknadsräntorna, för att säkerställa att framtida garantier är förenliga med avkastningsmålen samt följa att utbetalning av överskott är lämplig i förhållande till kort- och långsiktig avkastning eller legala krav (kontributionsprincipen).

Företagets kapitalförvaltning ansvarar för att styra, följa upp och utvärdera hur de utlagda förvaltningsuppdragen sköts. Swedbank Robur ansvarar för daglig kontroll av efterlevnaden av gällande placeringsriktlinjer samt att resultatet av utförd kontroll rapporteras till Riskfunktionen och företagets kapitalförvaltning. Riskfunktionen genomför självständig uppföljning av exponeringar på daglig basis av de limiter som fastställts av styrelsen i placeringspolicyn, och av vd i form av placeringsriktlinjer. Rapportering sker regelbundet till vd och styrelse avseende utvecklingen av de finansiella riskerna och omgående av eventuella överträdelser av limiterna.

I placeringsriktlinjerna anges principerna för vilka instrument, emittenter och motparter som är tillåtna att använda i förvaltningen av placeringstillgångarna. Den totala tillgångsportföljen i KPA Pensionsförsäkring är sammansatt av fem delpportföljer: aktier, räntor, fastigheter, specialplaceringar och säkringsinstrument. I huvudsak används derivat för att skräddarsy portföljens risknivå. Ett annat syfte med derivat är att matcha marknadsrisker i åtagandena, exempelvis

med ränteswappar för att reducera balansräkningens räntekänslighet.

Under året har handel till största del skett med aktier, räntebärande värdepapper, valutor och derivat på dessa.

Marknadsrisker

Med marknadsrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i marknadspriser. Marknadsrisken är en betydande risk för KPA Pensionsförsäkring och delas i sin tur in i ränterisk, aktiekursrisk, fastighetspriserisk, spreadrisk samt valutarisk. Dessa risker mäts på flera sätt, dels m h a trafikljusberäkningar och dels m h a ett internt kapitalkrav (ICR). I tabellerna nedan redovisas känslighetsanalyser för respektive risktyp. I beräkningarna tas hänsyn till effekten av eventuella derivatpositioner.

För tabellerna som visar känslighetsanalyser för aktiekursrisk, ränterisk, spreadrisk, valutakursrisk, valuta-kursexponering, maximal kreditriskexponering och kreditkvalité på klasser av finansiella tillgångar visas ingen tabell för koncernen då skillnaderna gentemot moderföretaget ej är väsentliga.

Känslighetsanalys av aktiekursrisk

Med aktiekursrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i aktiekurser. I tabellen nedan, Känslighetsanalys aktiekursrisk, redovisas effekten på resultat före skatt och eget kapital vid en nedgång med 10 procent i marknadsvärdet på samtliga aktieinnehav. För aktierderivat redovisas risken som värdeförändringen på derivatpositionen då den underliggande tillgången minskar i värde i samma utsträckning som övriga aktieinnehav.

Känslighetsanalys aktiekursrisk		2018		2017	
Moderföretaget, Mkr	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet	
Aktier	59 099	-5 910	60 541	-6 054	
Investeringsfonder aktier	1 369	-137	788	-79	
Kapitalandelsbevis	95	-10	87	-9	
Restitutioner	303	-30	110	-11	
Lån till intresseföretag	0	0	9	-1	
Aktierelaterade derivatinstrument	-89	179	-37	250	
Nettopåverkan resultat före skatt		-5 908		-5 904	
Nettopåverkan eget kapital		-5 899		-5 888	

Känslighetsanalys av fastighetsprisrisk

Med fastighetsprisrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i marknadsvärde på fastigheter. I tabellen nedan, känslighetsanalys- fastighetsprisrisk, redovisas effekten på resultat före skatt och eget kapital vid en

nedgång med tio procent i marknadsvärde på fastighetsinnehaven. Moderföretaget KPA Pensionsförsäkring saknar innehav i direktägda fastigheter. Samtliga fastigheter ägs via dotterföretag. Eftersom dotterföretag är undantagna i IFRS 7 redovisas därför ingen fastighetsprisrisk för moderföretaget eftersom risken inte är väsentlig.

Känslighetsanalys - fastighetsprisrisk	2018		2017	
Koncernen, Mkr	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Förvaltningsfastigheter	12 263	-1 226	11 631	-1 163
Fastighetsfonder	177	-18	220	-22
Övriga tillgångar som innehåller fastighetsprisrisk	12	-1	101	-10
Nettopåverkan resultat före skatt		-1 245		-1 195
Nettopåverkan eget kapital		-1 243		-1 192

Mätning av ränterisk

Med ränterisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i marknadsräntor. Värderingen av företagets åtaganden är av stor betydelse för det finansiella resultatet och företagets stabilitet. Ränterisken, d v s risken för förändringar i marknadsräntor, påverkar företagets riskutrymme.

För KPA Pensionsförsäkring är det ofördelaktigt med fallande marknadsräntor eftersom avsättningsbehovet då ökar mer än värdet av räntebärande placeringar ökar. Denna räntekänslighet justeras löpande till önskad nivå genom justering av utlagda räntemandat och genom handel med räntederivat.

Ränterisken mäts genom kapitalkrav beräknat enligt Finansinspektionens trafikljusmodell. I trafikljusmodellen mäts ränterisk som känsligheten

i hur tillgångar och skulder påverkas av förändringar i nominella respektive reala räntor. Beräkning utförs separat för svenska kronor, euro samt andra utländska valutor. Mätningen utförs baserat på scenario om parallellförskjutning av nominella marknadsräntor i SEK med +/- 1 procentenhet för tillgångar. För åtaganden utgår scenariot från en parallellförskjutning av nominella marknadsräntor för ränteswappar i SEK med +/- 1 procentenhet. För reala räntor utförs motsvarande beräkning men med en parallellförskjutning med +/- 0,5 procentenheter. För ränterisk följs även matchningsgraden upp. Matchningsgraden utgör förhållandet mellan tillgångarnas och skuldernas räntekänslighet vid en parallellförskjutning av ränteläget med - 1 procentenhet.

Känslighetsanalys ränterisk	2018		2017	
Moderföretaget, Mkr	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
Minskning av marknadsräntan				
Värdeförändring räntebärande tillgångar	98 851	3 274	87 167	2 044
Redovisat värde på försäkringstekniska avsättningar	105 649	-10 909	97 480	-9 935
Nettopåverkan resultat före skatt		-7 636		-7 891
Nettopåverkan eget kapital		-7 624		-7 871

Följande tabell illustrerar hur företaget är exponerat för ränterisk utifrån räntebärande tillgångar och skulders räntebindningstid.

Räntebindningstider för tillgångar och skulder

Ränteexponering				
Moderföretaget 2018, Mkr	< 5 år	5-15 år	> 15 år	Totalt
Tillgångar				
Obligationer och andra räntebärande värdepapper (inkl uppl ränteintäkt)	79 344	12 859	1 444	93 646
Andra räntebärande finansiella instrument, netto	5 258	-	-	5 258
Övriga lån inklusive lån emitterade till intresseföretag	5 514	1 983	-	7 497
Summa tillgångar före ekonomisk säkring med derivat	90 115	14 841	1 444	106 401
Skulder och avsättningar				
Försäkringstekniska avsättningar	18 501	37 667	49 482	105 649
Summa skulder före ekonomisk säkring med derivat	18 501	37 667	49 482	105 649
Netto, tillgångar och skulder före ekonomisk säkring med derivat	71 614	-22 825	-48 038	751
Nominellt värde räntederivat	-3 729	-	-	-3 729
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	67 885	-22 825	-48 038	-2 978

Ränteexponering				
Moderföretaget 2017, Mkr	< 5 år	5-15 år	> 15 år	Totalt
Tillgångar				
Obligationer och andra räntebärande värdepapper (inkl uppl ränteintäkt)	68 779	12 792	2 810	84 381
Andra räntebärande finansiella instrument, netto	4 049	-	-	4 049
Övriga lån inklusive lån emitterade till intresseföretag	5 436	1 878	-	7 314
Summa tillgångar före ekonomisk säkring med derivat	78 264	14 670	2 810	95 744
Skulder och avsättningar				
Försäkringstekniska avsättningar	17 265	34 888	45 327	97 480
Summa skulder före ekonomisk säkring med derivat	17 265	34 888	45 327	97 480
Netto, tillgångar och skulder före ekonomisk säkring med derivat	60 999	-20 218	-42 517	-1 736
Nominellt värde räntederivat	13 240	-	-	13 240
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	74 239	-20 218	-42 517	11 504

Någon tabell lämnas ej för koncernen då skillnaden i ränteexponering jämfört med koncernen är liten.

Ränterisk kassaflödesrisk

I tabellen nedan framgår hur en ökning eller sänkning av marknadsräntan på 0,5 procentenheter påverkar ränteintäkter respektive räntekostnader för tillgångar och skulder med räntebindningstid på upp till ett år.

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Ökning av marknadsräntan				
Ränteintäkter för obligationer och andra räntebärande värdepapper	-197	-208	-197	-208
Ränteintäkter för övriga lån	26	-	26	-
Ränteintäkter för andra räntebärande finansiella instrument	26	20	26	20
	-145	-188	-145	-188
Minskning av marknadsräntan				
Ränteintäkter för obligationer och andra räntebärande värdepapper	197	208	197	208
Ränteintäkter för övriga lån	-26	-	-26	-
Ränteintäkter för andra räntebärande finansiella instrument	-26	-20	-26	-20
	145	188	145	188

Den genomsnittliga ekonomiska durationen för livförsäkringstekniska avsättningar för hela beståndet i KPA Pensionsförsäkring är 22 år per den 2018-12-31. Motsvarande uppgifter lämnas inte för koncernen då

tillkommande likviditetsrisk bedöms som marginell.

Vad avser försäkringsskulder (avsättning) framgår den beräknade tiden för kassautflödet för skulderna av nedanstående tabell.

Moderföretaget, Mkr	2018		2017	
	Sammanlagda avsättningar, brutto	Duration, år	Sammanlagda avsättningar, brutto	Duration, år
Förmånsbestämd försäkring	22 156	15	21 136	15
Avgiftsbestämd traditionell försäkring	83 436	23	76 278	23
Sjuk- och premiebefrielseförsäkring	62	7	66	8
Totalt	105 653	22	97 480	22

Känslighetsanalys av valutarisk

Med valutarisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar i valutakurser. I de fall tillgångar eller skulder är exponerade mot andra valutor än svenska kronor uppstår valutarisk.

Valutaexponering får endast förekomma mot de valutor mot vilka exponering kan uppstå genom placeringar i räntor, aktier, fastigheter och specialplaceringar eller där exponeringen har sitt ursprung i försäkringsåtagandena.

Valutaexponeringen begränsas genom fastställda limiter och styrs främst genom nyttjandet av valutaterminer och -swappar. Företagets försäkringsåtaganden är enbart denominerade i svenska kronor. I tabellen känslighetsanalys – valutarisk, redovisas effekten på balansräkning och resultat av en förstärkning med 10 procent i den svenska kronan mot samtliga aktuella valutaexponeringar.

Företagets valutaexponering före och efter säkring med derivat redovisas i nedanstående tabell.

Valutakursexponering

Moderföretaget 2018, Mkr	USD	EUR	JPY	GBP	Övrigt
Placeringstillgångar					
Aktier och andelar	21 578	4 527	2 841	2 111	4 069
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	10 848	15	-	-	-
Övriga tillgångar	677	1 468	30	9	48
Summa tillgångar	33 103	6 011	2 870	2 120	4 117
Övriga skulder och avsättningar	275	-	-	-	-
Summa skulder och avsättningar	275	-	-	-	-
Nettoexponering före ekonomisk säkring med derivat	32 828	6 011	2 870	2 120	4 117
Nominellt värde valutaterminer	-18 433	-6 347	-	-	-801
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	14 395	-336	2 870	2 120	3 316
Moderföretaget 2017, Mkr	USD	EUR	JPY	GBP	Övrigt
Placeringstillgångar					
Aktier och andelar	22 820	5 094	3 262	2 427	4 620
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	9 492	-	-	-	-
Övriga tillgångar	598	1 302	9	11	23
Summa tillgångar	32 909	6 396	3 271	2 439	4 644
Övriga skulder och avsättningar	310	120	-	-	-
Summa skulder och avsättningar	310	120	-	-	-
Nettoexponering före ekonomisk säkring med derivat	32 599	6 277	3 271	2 439	4 644
Nominellt värde valutaterminer	-14 568	-6 623	-707	-	-860
Nettoexponering efter ekonomisk säkring med derivat	18 031	-347	2 564	2 439	3 784

Tabellen visar hur en ogynnsam förändring med tio procent av företagets nettoexponering mot respektive valuta (efter ekonomisk säkring med derivat) påverkar resultat före skatt och eget kapital.

Känslighetsanalys valutakursrisk, Mkr	2018		2017	
	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet
USD	14 395	-1 439	18 031	-1 803
JPY	2 870	-287	2 564	-256
GBP	2 120	-212	2 439	-244
EUR	-336	34	-347	35
Övriga	3 316	-332	3 784	-378
Nettopåverkan resultat före skatt		-2 237		-2 647
Nettopåverkan eget kapital		-2 236		-2 640

Känslighetsanalys av spreadrisk

Med spreadrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av förändringar av inbördes differenser av räntor för värdepapper. Företaget har som policy att endast tillåta placeringar i värdepapper med hög kreditvärdighet. I tabellen nedan, känslighetsanalys – spreadrisk, redovisas

effekten på resultat före skatt och eget kapital vid en ökning av spreaden med 10 bp. Beräkningen kompletteras med stresstest för kartläggning av hur en negativ utveckling av spreaden påverkar företagets resultat. Därutöver följs utvecklingen av relevanta spreadar upp löpande.

Känslighetsanalys - spreadrisk		2018		2017	
Moderföretaget, Mkr	Marknadsvärde	Känslighet	Marknadsvärde	Känslighet	
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	69 294	-200	54 122	-140	
Nettopåverkan resultat före skatt		-200		-140	
Nettopåverkan eget kapital		-200		-140	

Kreditrisk

Med kredit-, motparts- och emittentrisker avses risker för att motparter eller emittenter inte fullgör sina finansiella förpliktelser och att eventuella säkerheter inte täcker fordran. Företaget har som policy att i huvudsak endast tillåta placeringar i värdepapper med hög kreditvärdighet och för en förteckning över godkända emittenter och motparter. Kredit- och motpartsriskerna i denna del av verksamheten bedöms därför vara små. Kreditrisk uppstår i placeringsverksamheten, men även inom återförsäkring.

Kreditrisk i derivat

För standardiserade derivat begränsas kreditrisken till medel på konto hos den så kallade clearingkontohållaren. För icke standardiserade derivat begränsas kreditrisken i enlighet med ISDA-avtal och CSA-avtal.

Mätning av kreditrisk

Den kreditriskexponering (efter avdrag för förlustreserver, kvittning och efter värde av säkerheter) som företaget har i olika klasser av finansiella tillgångar framgår av tabellen nedan, maximal kreditexponering. Kredit- och motpartsriskerna bedöms vara små.

Koncernen, Mkr	2018			2017		
Maximal kreditriskexponering innan och efter hänsyn till säkerheter	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto
Tillgångsklass						
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	92 986	-	92 986	83 670	-	83 670
Övriga lån	2 280	-	2 280	2 076	-	2 076
Utlåning till kreditinstitut	555	-	555	515	-	515
Derivat ¹⁾	464	355	109	364	268	96
Fordringar ²⁾	1 597	-	1 597	653	-	653
Kassa och bank	6 578	-	6 578	5 173	-	-
Upplupna ränteintäkter	824	-	824	735	-	735
Summa i balansräkningen	105 284	355	104 929	93 186	268	87 745
Åtaganden						
Kreditlöften	147	-	147	636	-	636
Summa utanför balansräkningen	147	-	147	636	-	636
Summa	105 431	355	105 076	93 822	268	88 381

¹⁾ Erhållna säkerheter för derivat avser kvittningsbar och ej kvittningsbar kontantsäkerhet. Derivat med kvittningsrätt återfinns i not Kvittning av finansiella instrument, fördelat på vad som kvittas och inte kvittas i balansräkning. För de derivattillgångar som relaterade belopp inte kvittas i balansräkningen finns säkerheter som reducerar kreditrisken, det avser dels kvittningsrätt enligt avtal, vilket i not Kvittning av finansiella instrument återfinns under rubrik Finansiella instrument dels erhållna kontantsäkerheter, i balansräkningen härrör posten från Skulder kreditinstitut. Derivat finns också utan avtal om kvittning eller erhållna kontantsäkerheter, vilket förklarar skillnad derivattillgångarnas värde i balansräkningen, benämnt Derivat/Brutto i ovan tabell och not Kvittning av finansiella instrument.

²⁾ Fordringar avseende direkt försäkring, återförsäkring och övriga fordringar, exklusive skattefordringar som avser t ex mervärdesskatt.

Moderföretaget, Mkr		2018			2017		
Maximal kreditriskexponering innan och efter hänsyn till säkerheter	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto	Brutto	Erhållna säkerheter	Netto	
Tillgångsklass							
Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till koncernföretag	5 207	-	5 207	-	-	-	
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	92 986	-	92 986	83 670	-	83 670	
Övriga lån	2 280	-	2 280	2 076	-	2 076	
Utlåning till kreditinstitut	555	-	555	515	-	515	
Derivat ¹⁾	464	355	109	364	268	96	
Fordringar ²⁾	1 584	-	1 584	647	-	647	
Kassa och bank	5 258	-	5 258	4 049	-	4 049	
Upplupna ränteintäkter	834	-	834	742	-	742	
Summa i balansräkningen	109 168	355	108 813	92 063	268	91 795	
Åtaganden							
Kreditlöften	147	-	147	636	-	636	
Summa utanför balansräkningen	147	-	147	636	-	636	
Summa	109 315	355	108 960	92 699	268	92 431	

¹⁾ Erhållna säkerheter för derivat avser kvittningsbar och ej kvittningsbar kontantsäkerhet. Derivat med kvittningsrätt återfinns i not Kvittning av finansiella instrument, fördelat på vad som kvittas och inte kvittas i balansräkning. För de derivattillgångar som relaterade belopp inte kvittas i balansräkningen finns säkerheter som reducerar kreditrisken, det avser dels kvittningsrätt enligt avtal, vilket i not Kvittning av finansiella instrument återfinns under rubrik Finansiella instrument dels erhållna kontantsäkerheter, i balansräkningen härrör posten från Skulder kreditinstitut. Derivat finns också utan avtal om kvittning eller erhållna kontantsäkerheter, vilket förklarar skillnad derivattillgångarnas värde i balansräkningen, benämnt Derivat/Brutto i ovan tabell och not Kvittning av finansiella instrument.

²⁾ Fordringar avseende direkt försäkring, återförsäkring och övriga fordringar, exklusive skattefordringar som avser t ex mervärdesskatt.

Kreditkvalitet exkl. återförsäkring

Koncernens kreditkvalitet skiljer sig inte väsentligt mot dessa.

Moderföretaget , Mkr, 2018											
Låg-hög kreditrisk ¹⁾	Låg kreditrisk					Normal rating		Hög kreditrisk		Förfallna, nedskrivna, omförhandlade fordringar ⁴⁾	Brutto före kvittning och förlust-reserveringar
	AAA	AA	A	BBB	Utan rating	BB	Utan rating	B-CCC	Utan rating		
Tillgångsklass											
Räntebärande värdepapper emitterade av och lån till koncernföretag	-	-	-	-	5 207	-	-	-	-	-	5 207
Obligationer och andra räntebärande värdepapper ²⁾	90 938	1 953	-	-	-	-	95	-	-	-	92 986
Övriga lån	-	-	-	-	-	-	2 280	-	-	-	2 280
Utlåning kreditinstitut	-	-	555	-	-	-	-	-	-	-	555
Derivat	-	53	411	-	-	-	-	-	-	-	464
Fordringar ³⁾	-	-	-	-	1 275	-	111	-	-	-	1 386
Kassa och bank	-	2 473	530	-	2 255	-	-	-	-	-	5 258
Upplupna ränteintäkter	654	6	164	-	9	-	-	-	-	-	834
Summa i balansräkningen	91 592	4 486	1 660	-	8 747	-	2 486	-	-	-	108 970
Åtagande											
Kreditlöften	-	-	-	-	147	-	-	-	-	-	147
Summa utanför balansräkningen	-	-	-	-	147	-	-	-	-	-	147
Summa	91 592	4 486	1 660	-	8 894	-	2 486	-	-	-	109 117
<i>Varav tillgångar med avtalsenliga kassaflöden i balansräkningen ¹⁾</i>	-	-	-	-	2 372	-	111	-	-	-	2 483
<i>Verkligt värde för tillgångar med avtalsenliga kassaflöden som inte har låg kreditrisk ¹⁾</i>	-	-	-	-	-	-	111	-	-	-	111

¹⁾ Under år 2018-2020 tillämpas ett tillfälligt undantag från den nya redovisningsstandarden IFRS 9 Finansiella instrument, upplysningar lämnas för att möjliggöra jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9. Upplysningar avser att efterlikna de grupperingar som görs när IFRS 9 tillämpas utan att för den skull vara en fullständig tillämpning av det regelverket. Upplysningar om kreditkvalitet förtydligas genom att företaget delar in kvaliteten i grupper för låg, normal och vad företaget anser vara hög kreditrisk. Vidare lämnas separat information för Finansiella tillgångar med avtalsvillkor som vid särskilda datum ger upphov till kassaflöden som endast är betalningar av räntor och kapitalbelopp på det utestående kapitalbeloppet och som ingår i en affärsmodell där syftet är att inkassera avtalsenliga kassaflöden, avser t ex övriga fordringar och banktillgodohavanden för t ex leverantörsbetalningar. För upplysningar om avtalsenliga kassaflöden per slag av tillgång se not Finansiella tillgångar och skulder/Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument, där lämnas även information för jämförelseåret 2017. Upplysningar om låg, normal och hög kreditrisk för föregående år 2017 lämnas inte eftersom bedömning av kreditkvalitet för tillgångar som saknar externa kreditvärderingar inte blir relevant att upprätta i efterhand.

²⁾ Avser räntebärande värdepapper exklusive räntefonder.

³⁾ Fordringar avser övriga fordringar, exklusive skattefordringar som avser t ex mervärdesskatt.

⁴⁾ Upplysning om förfallna, nedskrivna och omförhandlade fordringar lämnas för finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden som värderas till upplupet anskaffningsvärde.

Kreditkvalitet exkl. återförsäkring, Moderföretaget, Mkr 2017								
	AAA	AA	A	BBB	BB	B	Utan rating	Total
Tillgångsklass								
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	52 477	20 382	11 436	-	-	-	87	84 382
Övriga finansiella tillgångar har ingen rating	-	-	-	-	-	-	4 049	4 049
Summa före säkerheter	52 477	20 382	11 436	-	-	-	4 136	88 431

Kreditrisk i fordringar på återförsäkrare

Försäkringsföretagets återförsäkringspolicy innebär att avtal endast ingås med återförsäkrare med kreditbetyg A eller högre. Återförsäkrarnas kreditvärdighet ses över regelbundet för att säkerställa att det beslutade återförsäkringsskyddet upprätthålls. Per balansdagen finns inga fordringar på återförsäkrare.

av otillräcklig diversifiering av tillgångar, motparter eller emittenter. Företagets största koncentrationrisk är exponeringen mot Swedbank. Denna koncentrationrisk beaktas vid valet av placeringsinriktning och särskilt vid sammansättningen av företagets aktieportfölj. I relation till marknadsriskerna bedöms övriga koncentrationrisker vara låga genom den diversifiering som ges av företagets placeringsinriktning.

Finansiell koncentrationrisk

Med finansiell koncentrationrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd

Mätning av finansiella koncentrationrisker
Den finansiella koncentrationrisken följs upp för stora koncentrationer av riskexponeringar.

Väsentliga koncentrationer av kreditrisk

Tabellerna avser koncernens största koncentrationer. Moderföretagets koncentrationer skiljer sig ej väsentligt.

Koncernen 2018, Mkr	Totalt	Varav säkerställda bostadsobligationer	Koncernen 2017, Mkr	Totalt	Varav säkerställda bostadsobligationer
Handelsbanken	17 554	17 554	Swedbank	16 414	12 553
Swedbank	16 656	10 864	Handelsbanken	12 719	12 719
Nordea	13 527	13 527	Nordea	12 402	12 402
SEB	11 332	11 296	SEB	11 441	11 436
Ellevio	1 983	-	Ellevio	1 878	-

Väsentliga koncentrationer av aktieinnehav

Tabellerna avser moderföretagets största koncentrationer. Koncernens koncentrationer skiljer sig inte mot dessa.

Moderföretaget 2018, Mkr	Totalt	Moderföretaget 2017, Mkr	Totalt
Swedbank	3 481	Swedbank	3 335
Ericsson	1 705	Atlas Copco	1 940
Atlas Copco	1 469	Nordea Bank	1 835
Nordea	1 210	Apple Inc.	1 003
Ellevio	1 189	Ericsson	955

Likviditetsrisker

Företaget definierar likviditetsrisk som risken att företaget inte kan infria sina betalningsförpliktelser eller att finansiella transaktioner inte kan genomföras alternativt endast genomföras till avsevärd merkostnad, förlust eller oönskad riskexponering.

Företaget hanterar likviditetsrisk med hjälp av buffertar som står i proportion mot prognoser av likviditetsbehov på kort och lång sikt. Likviditetsbehov på kort sikt hanteras genom att hålla en tillräcklig kassa i form av banktillgodohavanden. Likviditetsbehov på lång sikt hanteras genom att en tillräckligt hög andel av företagets tillgångar består av likvida värdepapper.

Företaget mäter och följer upp likviditetsrisk med hjälp av likviditetsriskkvoter. Kvoten för likviditets-

risk på kort sikt baseras på banktillgodohavanden, in- och utflöden. Likviditetsrisken på lång sikt mäter andelen likvida tillgångar i relation till företaget försäkringstekniska avsättningar. Per 2018-12-31 var andelen likvida tillgångar 64 %.

För att hantera risken att finansiella transaktioner inte kan genomföras alternativt endast genomföras till avsevärd merkostnad, förlust eller oönskad riskexponering placeras tillgångarna i huvudsak i värdepapper med god likviditet. För derivat har handel i huvudsak skett i marknader med god likviditet, varför likviditetsrisken bedöms vara låg.

Företagets likviditetsrisk anses vara av ringa betydelse i den totala riskbilden.

Återstående löptider					
Moderföretaget 2018, Mkr	På anmodan	Mindre än 1 år	1-5 år	Mer än 5 år	Utan löptid
Skulder	291	484	-	-	1 204

Återstående löptider					
Moderföretaget 2017, Mkr	På anmodan	Mindre än 1 år	1-5 år	Mer än 5 år	Utan löptid
Skulder	116	253	-	-	503

Verksamhetsrisker

Med verksamhetsrisk avses risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av händelser i verksamhetens omvärld, interna miljö eller till följd av strategiska, affärsrelaterade eller operativa beslut. Verksamhetsrisk delas in i följande underkategorier:

Affärsrisk

Affärsrisk, som avser risken för att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av strategiska eller affärsrelaterade beslut eller händelser utanför företagets direkta kontroll. Affärsrisker kan till exempel uppstå till följd av innovationer och marknadsförändringar, regelverksförändringar, makroekonomiska och politiska händelser eller vid strategiska eller affärsrelaterade beslut. Affärsriskerna påverkas av företagets förmåga att hantera förändringar.

Affärsrisk delas in i omvärldsrisk (händelser utanför företagets direkta kontroll) och beslutsrisk (att strategiska eller affärsrelaterade beslut baseras på otillräckliga underlag eller analyser).

Operativ risk

Med operativ risk avses risken att företagets möjlighet att nå sina mål påverkas till följd av händelser i den löpande verksamhetens genomförande, som uppstår till följd av processer, system eller människor.

Hantering av verksamhetsrisker

En grundläggande princip inom företaget är att risk ska tas medvetet och riskhanteringen är därför en integrerad del av verksamhetsstyrningen. Riskhanteringen i företaget sker systematiskt både i verksamhetsprocesserna (löpande verksamheten) som i affärsplanering och inför väsentliga föränd-

ringar. Vid riskidentifiering av verksamhetsrisker är utgångspunkten verksamhetens mål, en aktuell omvärldsanalys och nulägesbedömning, informationsklassning samt eventuella incidenter. Omvärldsanalysen ska innefatta bevakning av nya riskområden. Riskhanteringsprocessen för verksamhetsrisk följer i allt väsentligt den process som beskrivs under rubrik "Riskhanteringsprocessen". Rapportering av verksamhetsrisker sker två gånger per år till vd och styrelse i den riskrapport som sammanställs av riskfunktionen.

Kontinuitetsplanering

Om händelser inträffar trots att riskreducerande åtgärder har vidtagits begränsas konsekvensen av dessa händelser med hjälp av kontinuitetsplaner och krisberedskap. Kris- och kontinuitetsplaner är upprättade inom företaget och övas i syfte att kunna hantera en eventuell krissituation och begränsa effekterna av negativa händelser. Styrelsens övergripande mål och krav när det gäller kontinuitetshantering tydliggörs i interna regelverk.

Incidenthantering

Incidenter rapporteras av alla medarbetare, åtgärder dokumenteras och följs upp. Rapporterade incidenter kategoriseras och värderas. Information om incidenter används vid identifiering och analys av verksamhetsriskerna.

Kapitalhantering

I kapitalhanteringspolicyn fastställer styrelsen de övergripande principerna för kapitalhantering och likviditetshantering i KPA Pensionsförsäkring. Policyn utgör styrelsens verktyg för styrning av företaget med avseende på härledning och hantering av målintervall, kapitalbas och likviditetsriskhantering.

Policyn säkerställer att företaget är ändamålsenligt kapitaliserat för att vid varje tidpunkt klara den dagliga driften, täcka risker och åtaganden i verksamheten samt skapa god avkastning för befintliga och framtida kunder i KPA Pensionsförsäkring. Detta möjliggörs genom regelbunden utvärdering av målintervall samt analys av solvenssituationen i företaget. Kapitalhanteringsprocessen ska vara samordnad med affärsplanering, egen risk och solvensbedömning samt riskhanteringssystem för företaget.

Kapitalhanteringen ska vara ändamålsenlig för styrning och måluppfyllnad, samt uppfylla alla gällande regelverkskrav. Kapitalhanteringen ska vara i enlighet med egen risk- och solvensbedömning och gällande affärsplaner för företaget.

Mål för kapitalisering

Företaget har definierat ett kapitalmål kompletterat med ett målintervall uttryckt i trafikljuskvot. Kapitalmålet definieras som en långsiktig målbild kring vilken trafikljuskvoten tillåts fluktuera beroende av exempelvis svängningar på de finansiella marknaderna och variationer i försäkringsrörelsens resultat. Fluktuationen förväntas ske i huvudsak mellan målintervallets nedre och övre kapitalnivå. Kapitalmålet ska ta sin utgångspunkt i den stipulerade risktoleransnivån samt i övervägande om ytterligare kapital krävs i form av kapitalbuffertar. Företaget ska vara kapitaliserat med betryggande kapitalbuffert. Kapitalbufferten ska täcka kapital avseende tilläggsbelopp, avkastningsskatt, långsiktighetsbuffert, investeringar/tillväxt, förvärv samt eventuell ytterligare marknadsbuffert.

Kapitalbas

I företagets kapitalbas ska ingå aktiekapital, överkursfond, uppskjutna skattefordringar (netto) och konsolideringsfond. Konsolideringsfonden ska inkluderas i den mån det inte betraktas som försäkrings- eller återförsäkringsskulder.

Aktuell kapitalsituation

Företaget har under 2018 genomfört en egen risk- och solvensbedömning för den treåriga affärsplaneringsperioden 2019 till 2021. Det övergripande syftet med den egna risk- och solvensbedömningen är att utifrån företagets strategier, affärsplaner och exponeringar bedöma företagets solvensbehov samt säkerställa att företaget klarar att möta riskerna och det regulatoriska kapitalkravet.

Den egna risk- och solvensbedömningen visar att företaget har en stabil finansiell situation och är tillräckligt kapitaliserat för att genomföra sin affärsplan. Vid utveckling enligt beslutad affärsplan klarar företaget alla tolerans- och varningsnivåer kopplade till trafikljuskvot och regulatoriskt kapitalkrav.

För kvantitativa upplysningar se avsnitt femårsöversikt.

Not 3. Premieinkomst

	Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Periodiska premier	710	533	710	533
Engångspremier	15 765	12 845	15 765	12 845
Premieinkomst (före avgiven återförsäkring)	16 475	13 378	16 475	13 378
Premier för avgiven återförsäkring	0	0	0	0
Premieinkomst (efter avgiven återförsäkring)	16 475	13 378	16 475	13 378

Not 4. Kapitalavkastning, intäkter

	Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Hysesintäkter från byggnader och mark	531	486	-	-
Utdelning på aktier och andelar	1 974	1 722	2 435	1 771
Ränteintäkter mm	681	684	698	697
Valutakursvinst netto	1 491	-	1 491	-
Återförda nedskrivningar, aktier och andelar	84	-	84	-
Realisationsvinster netto, aktier och andelar	2 510	889	2 555	889
Realisationsvinster netto, obligationer och andra räntebärande värdepapper	341	726	341	726
Summa	7 612	4 507	7 604	4 083

Not 5. Värdeökning på övriga placeringstillgångar

	Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Aktier och andelar	-	4 249	-	4 249
Byggnader o mark	586	700	-	-
Summa	586	4 950	-	4 249

Not 6. Övriga tekniska intäkter

	Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Debiterad avkastningsskatt fondförsäkring	7	6	7	6
Kostnadsersättning från Robur	27	21	27	21
Summa	33	27	33	27

Not 7. Intäkter från avtal med kunder

KPA Pensionsförsäkring tillämpar IFRS 15 Intäkter från avtal med kunder från och med 1 januari 2018. Noten nedan visar till största delen intäkter från avtal inom KPA Pensionsförsäkrings fondförsäkringsverksamhet och avser enbart en marginell del av försäkringsbeståndet. Det innebär att avtal med en kund i detta sammanhang inte avser leasingavtal, försäkringsavtal eller avtal kopplat till finansiella instrument.

KPA Pensionsförsäkring har kategoriserat intäkterna utifrån typ av tjänst. De olika tjänsterna är provisioner, administrationsavgift samt flyttavgift. Se avsnitt 3.2 Intäkter från investeringsavtal i not 1-redovisningsprinciper hur dessa intäkter redovisas.

Provisioner

För fondverksamheten erhåller KPA Pensionsförsäkring provision eller rabatt från respektive fondbolag, vilken beräknas i procent av respektive fonds nettoförvaltningsavgift och baseras på det totala värdet av innehavet i fonderna. Med nettoförsäljningsavgift avses gällande förvaltningsavgifter med avdrag för schablonkostnader samt avdrag för kostnader för externa förvaltare. Förvaltningsavgifterna kan variera från fond till fond. Rabatten regleras månadsvis eller kvartalsvis, efter utgången av aktuell månad eller kvartal och beräknas dagligen. En viss del av provisionerna kan utbetalas till kunderna i form av rabatter.

Administrationsavgift

I fondförsäkringsverksamheten uppkommer kostnader för bland annat administration, försäljning och kapitalförvaltning. Kostnadstäckning sker bland annat genom avdrag på premier eller genom inlösen av fondandelar. Avgiftsuttag på inbetald premie sker proportionellt mot premiefördelningen till fonderna vid varje premieinbetalning. Avdrag sker månatligen eller årligen. Avdrag för fondförvaltarens avgifter sker enligt de regler som vid varje tidpunkt tillämpas av fondförvaltaren. Försäkringsavgift är en årlig avgift som tas ut månadsvis ur fondvärdet och består av ett fast belopp (0-144 kronor) och/eller en viss procent (0-0,65 procent) av fondvärdet. Fondavgift är den avgift som fondbolagen tar ut för förvaltningen av fonderna. Avgiften varierar från fond till fond och är avdragen i den redovisade dagskursen för respektive fond. Fondbolagen kan också ta ut en prestationsbaserad avgift för sina fonder. Avgiften regleras löpande och avser ersättning för tjänster som har utförts under perioden och inte tjänster som ska utföras i framtiden.

Flyttavgift

En fast avgift tas ut i samband med utflytt från KPA Pensionsförsäkring och dras vid utflyttstillfället.

Tabellen nedan visar intäkter per typ av tjänst:

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Typ av tjänst				
Provisioner	27	21	27	21
Administrationsavgift	4	4	4	4
Flyttavgifter	4	0	4	0
Summa	34	25	34	25

Not 8. Utbetalda försäkringsersättningar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Utbetalda försäkringsersättningar	-3 856	-3 711	-3 856	-3 711
Skaderegleringskostnader	-28	-27	-28	-27
Summa	-3 884	-3 738	-3 884	-3 738

Not 9. Driftskostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Anskaffningskostnader	-72	-58	-72	-58
Administrationskostnader	-298	-239	-296	-238
Summa	-370	-297	-368	-296
Övriga driftskostnader				
Skaderegleringskostnader ingående i Utbetalda försäkringsersättningar	-28	-27	-28	-27
Kostnader för kapitalförvaltning ingående i Kapitalavkastning, kostnader	-100	-102	-100	-102
Summa	-128	-129	-128	-129
Summa driftskostnader	-498	-426	-496	-425
Totala driftskostnader uppdelade på kostnadsslag				
Personalkostnader	-72	-60	-71	-59
Lokalkostnader	-7	-8	-7	-8
Avskrivningar	-10	-8	-10	-8
Andra verksamhetsrelaterade kostnader	-408	-350	-408	-350
Driftskostnader	-498	-426	-496	-425

Tkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
KPMG AB				
Revisionsuppdrag ¹⁾	-966	-825	-966	-825
Övriga tjänster	-183	-114	-183	-114
Ernst & Young AB				
Revisionsuppdrag ¹⁾	-332	-481	-332	-481
Summa	-1 480	-1 420	-1 480	-1 420

¹⁾ Med revisionsuppdrag avses lagstadgad revision av års- och koncernredovisningen och bokföringen samt styrelsens och vd:s förvaltning samt revision och annan granskning utförd i enlighet med överenskommelse eller avtal. Detta inkluderar övriga arbetsuppgifter som det ankommer på företagets revisor att utföra samt rådgivning eller annat biträde som förädlas av iakttagelser vid sådan granskning eller genomförandet av sådana övriga arbetsuppgifter.

Not 10. Kapitalavkastning, kostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Kapitalförvaltningskostnader	-322	-253	-132	-123
Räntekostnader mm	-47	-37	-28	-21
Valutakursförluster, netto	-	-1 119	-	-1 119
Nedskrivning aktier koncernföretag	-	-	-11	-30
Summa	-369	-1 409	-171	-1 293

Not 11. Värdeminskning på övriga placeringstillgångar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Aktier och andelar	-7 005	-	-7 005	-
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-137	-739	-137	-739
Summa	-7 142	-739	-7 142	-739

Not 12. Övriga intäkter och kostnader

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Erhållna intäkter från koncernföretag som ej konsolideras	216	139	216	139
Kostnader avseende koncernföretag som ej konsolideras	-216	-139	-216	-139
Summa	-	-	-	-

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2018, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Lån till koncernföretag	-	-	23	-	23
Lån till intresseföretag	-	-	0	-	0
Aktier och andelar	344	-	-	-	344
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	1 676	-	-	-	1 676
Övriga lån ¹⁾	16	-	283	-	299
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-6	-	-6
Övriga finansiella place-ringstillgångar ²⁾	-	43	-	-	43
Fondförsäkringstillgångar	-157	-	-	-	-157
Övriga fordringar	-	-	1	-	1
Kassa och bank	-	-	269	-	269
Summa	1 879	43	570	-	2 493
Finansiella skulder					
Fondförsäkringsåtaganden ³⁾	157	-	-	-	157
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	2	2
Derivat, netto	-	-2 666	-	-	-2 666
Övriga skulder	-	-32	-	-1	-33
Summa	157	-2 698	-	0	-2 540
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	2 036	-2 655	570	0	-48

¹⁾ Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

²⁾ Posten avser avkastning på repor.

³⁾ Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Koncernen 2017, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Lån till koncernföretag	-	-	21	-	21
Lån till intresseföretag	-	-	3	-	3
Aktier och andelar	5 283	-	-	-	5 283
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-229	-	-	-	-229
Övriga lån ¹⁾	-5	-	217	-	212
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-3	-	-3
Derivat, netto	-	1 016	-	-	1 016
Övriga finansiella placeringstillgångar ²⁾	-	52	-	-	52
Fondförsäkringstillgångar	765	-	-	-	765
Övriga fordringar	-	-	-3	-	-3
Kassa och bank	-	-	72	-	72
Summa	5 814	1 068	308	-	7 189
Finansiella skulder					
Fondförsäkringsåtaganden ³⁾	-765	-	-	-	-765
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	0	0
Övriga skulder	-	-39	-	-3	-42
Summa	-765	-39	-	-3	-807
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	5 049	1 029	308	-3	6 382

Fondförsäkringsåtaganden har flyttats från "Övriga finansiella skulder" till "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" verkligt värde via resultaträkningen. Repor har flyttats från "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" på tillgångssidan och "Övriga finansiella skulder" på skuldsidan till "Innehav för handelsändamål" verkligt värde via resultaträkningen. Ingen omklassificering har gjorts.

¹⁾ Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

²⁾ Posten avser avkastning på repor.

³⁾ Värde på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Moderföretaget 2018, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen				
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
Finansiella tillgångar					
Lån till koncernföretag	-	-	23	-	23
Lån till intresseföretag	-	-	0	-	0
Aktier och andelar	344	-	-	-	344
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	1 676	-	-	-	1 676
Övriga lån ¹⁾	16	-	283	-	299
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-6	-	-6
Övriga finansiella placeringstillgångar ²⁾	-	43	-	-	43
Fondförsäkringstillgångar	-157	-	-	-	-157
Övriga fordringar	-	-	1	-	1
Kassa och bank	-	-	269	-	269
Summa	1 879	43	570	-	2 493
Finansiella skulder					
Fondförsäkringsåtaganden ³⁾	157	-	-	-	157
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	2	2
Derivat, netto	-	-2 666	-	-	-2 666
Övriga skulder	-	-32	-	-1	-33
Summa	157	-2 698	-	0	-2 540
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	2 036	-2 655	570	0	-48

¹⁾ Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

²⁾ Posten avser avkastning på repor.

³⁾ Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 13. Nettoresultat per kategori av finansiella instrument, forts.

Moderföretaget 2017, Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen		Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Summa
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål			
Finansiella tillgångar					
Lån till koncernföretag	-	-	21	-	21
Lån till intresseföretag	-	-	3	-	3
Aktier och andelar	5 283	-	-	-	5 283
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	-229	-	-	-	-229
Övriga lån ¹⁾	-5	-	217	-	212
Utlåning till kreditinstitut	-	-	-3	-	-3
Derivat, netto	-	1 016	-	-	1 016
Övriga finansiella placeringstillgångar ²⁾	-	52	-	-	52
Fondförsäkringstillgångar	765	-	-	-	765
Övriga fordringar	-	-	-3	-	-3
Kassa och bank	-	-	72	-	72
Summa	5 814	1 068	308	-	7 189
Finansiella skulder					
Fondförsäkringsåtaganden ³⁾	-765	-	-	-	-765
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	0	0
Övriga skulder	-	-39	-	-3	-42
Summa	-765	-39	-	-3	-807
Nettoresultat finansiella tillgångar och skulder	5 049	1 029	308	-3	6 382

Fondförsäkringsåtaganden har flyttats från "Övriga finansiella skulder" till "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" verkligt värde via resultaträkningen. Repor har flyttats från "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" på tillgångssidan och "Övriga finansiella skulder" på skuldsidan till "Innehav för handelsändamål" verkligt värde via resultaträkningen. Ingen omklassificering har gjorts.

¹⁾ Lån värderade till verkligt värde värderas genom att kurs erhålls som ligger till grund för värdering av underliggande fond, det innebär att förändring i sin helhet hänförs till marknadsrisk.

²⁾ Posten avser avkastning på repor.

³⁾ Värdet på fondförsäkringsåtaganden motsvaras av värdet på fondförsäkringstillgångarna och har därför liten påverkan på resultatet.

Not 14. Skatter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Skatt på årets resultat				
Aktuell skattekostnad	-31	-29	-98	-111
varav avkastningsskatt	-	-	-90	-102
varav inkomstskatt	-31	-29	-8	-9
Uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt	-34	-131	8	-1
Summa	-66	-160	-90	-112
Aktuell skattekostnad avseende avkastningsskatt				
Periodens skattekostnad	-	-	-96	-100
Justering av skattekostnad hänförlig till tidigare år	-	-	6	-2
Summa	-	-	-90	-102
Aktuell skattekostnad avseende inkomstskatt				
Periodens skattekostnad	-31	-29	-7	-8
Justering av skattekostnad hänförlig till tidigare år	0	-	0	-
Summa	-31	-29	-8	-9
Specifikation av uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt				
Uppskjuten skatt avseende temporära skillnader andra finansiella placeringstillgångar	7	-126	7	-1
Uppskjuten skatt avseende förändring i skattesats	0	-	0	-
Uppskjuten skatt övriga temporära skillnader	-42	-	0	-
Uppskjuten skatt avseende obeskattade reserver	-	-6	-	-
Summa	-34	-131	8	-1
Skatt avseende inkomstskatt				
Aktuell skatt avseende inkomstskatt	-31	-29	-8	-9
Uppskjuten skatt	-34	-131	8	-1
Summa	-66	-160	0	-10
Avstämning av effektiv skattesats avseende inkomstskatt				
Resultat före skatt	4 677	10 052	4 380	9 174
Avgår resultat i avkastningsbeskattad verksamhet	-4 356	-9 029	-4 356	-9 131
Summa resultat i inkomstbeskattad verksamhet	321	1 024	24	43
Skatt enligt gällande skattesats för moderföretag, 22%	-192	-225	-5	-10
Skatteeffekt andra icke avdragsgilla kostnader/ ej skattepliktiga intäkter	125	65	5	-
Skatteeffekt hänförlig till tidigare år samt ändrade skattesatser ¹⁾	1	-	1	-
Summa	-66	-160	0	-10

Not 14. Skatter, forts.

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Skatt hänförlig till övrigt totalresultat				
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt	54	-21	-	-
Skatt	-	-	-	-
	54	-21	-	-

Skatt hänförlig till övrigt totalresultat	2018			2017		
Koncernen	Före skatt	Skatt	Efter skatt	Före skatt	Skatt	Efter skatt
Aktuariella vinster och förluster inkl löneskatt	54	0	54	-21	0	-21

¹⁾ I juni 2018 beslutades att bolagsskatten ska sänkas och att sänkningen ska ske stegvis. För åren 2019-2020 sänks bolagsskatten till 21,4 procent och för åren 2021 och framåt sänks bolagsskatten till 20,6 procent. Dock finns det särskilda regler för periodiseringsfonder. Återföring av existerande periodiseringsfonder 2018 ska räknas upp för att balansera den lägre skattesatsen. Vid återföring av åren 2019-2020 görs återföring med 103 procent av avdraget. Vid återföring av åren 2021 och framåt görs återföring med 106 procent av avdraget. Uppräkning sker endast i koncernen. Uppskjuten skatt som återförs till beskattning 2019 eller senare omvärderas i bokslut 2018 till den beslutade skattesatsen som gäller för det år den uppskjutna skatten beräknas återföras.

Not 15. Immateriella tillgångar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Akkumulerade anskaffningsvärden				
Ingående balans	33	33	33	33
Utgående balans	33	33	33	33
Akkumulerade avskrivningar				
Ingående balans	-25	-19	-25	-19
Årets avskrivningar ¹⁾	-7	-7	-7	-7
Utgående balans	-32	-25	-32	-25
Redovisade värden	1	8	1	8

¹⁾ Avser köpeskilling beståndsöverlåtelse av försäkringsrörelsen SPP. Skrivs av på fem år.

Under 2018 har koncernen kostnadsfört 8 (28) miljoner kronor avseende utgifter för forskning, samt 20 (16) miljoner kronor avseende utgifter för utveckling. Under samma period har moderbolaget kostnadsfört 8 (28) miljoner kronor avseende utgifter för forskning, samt 20 (16) miljoner kronor avseende utgifter för utveckling. Utgifter för forskning och utveckling innefattar samtliga utgifter som direkt kan hänföras till forsknings- eller utvecklingsinvesteringar.

Not 16. Byggnader och mark

Koncernen		
Mkr	2018	2017
Marknadsvärde		
Redovisat värde vid årets ingång	11 631	8 687
Förvärv via företag	0	1 733
Investeringar	494	511
Avyttrade fastigheter	-514	0
Orealiserad värdeförändring ¹⁾	652	700
Redovisat värde vid årets utgång	12 263	11 631
Anskaffningsvärde vid årets ingång	9 123	6 725
Fastighetsförvärv		
Förvärv av företag	0	1 887
Investeringar	494	511
Avyttrade fastigheter	-130	0
Anskaffningsvärde vid årets utgång	9 487	9 123

¹⁾ Orealiserade värdeförändringar bokförs i resultaträkningen i posterna orealiserade vinster/förluster på placeringstillgångar.

Bedömt marknadsvärde, Mkr							
Koncernen							
Geografisk marknad	Typ av fastighet	Kontrakterad årshyra ¹⁾	Drifts- överskott ²⁾	Direkt- avkastning ³⁾	Marknads- värde	Marknads- värde kr/kvm ⁴⁾	Avkastnings- krav ⁵⁾
Götaland	Kontor och butiksfastigheter	10	9	4,5%	201	28	4,4 - 9 %
Svealand	Kontor och butiksfastigheter	284	220	3,4%	6 493	93	3,7 - 9 %
Norrland	Kontor och butiksfastigheter	1	1	4,9%	14	5	7,1 - 7,1 %
Götaland	Bostäder	161	106	3,5%	3 028	25	2,8 - 4,4 %
Svealand	Bostäder	122	91	3,6%	2 527	41	2,8 - 4 %
		579	426	3,5%	12 263	47	2,8 - 9 %

¹⁾ Hyreskontrakt per 1 januari omräknat till helår.

²⁾ Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari.

³⁾ Driftsöverskott omräknat med hyreskontrakt per 1 januari i förhållande till marknadsvärde.

⁴⁾ Marknadsvärde per kvm lokalarea (exkl garage).

⁵⁾ Vid värderingarna antaget direktavkastningskrav för bedömning av restvärde.

Not 16. Byggnader och mark, forts.

Fastställande av verkligt värde

Marknadsvärdet har bedömts med en marknadsanpassad flerårig kassaflödesanalys. Kalkylperioden uppgår till 5 alternativt 10 år. Metoden innebär en analys av de förväntade framtida betalningsströmmar (hyror, vakans, drift- och underhållskostnader med mera) som en förvaltning av fastigheten kan antas

generera. I kassaflödeskalkylen görs en nuvärdesberäkning av de bedömda framtida betalningsströmmarna. Som grund för bedömningar om marknadens avkastningskrav ligger ortsprisanalyser av genomförda jämförbara fastighetsköp. Balansposten har kategoriserats som tillhörande nivå 3 i värderingshierakin.

Värderingsantaganden	Götaland	Svealand	Norrland	Götaland	Svealand
	Kommersiella fastigheter	Kommersiella fastigheter	Kommersiella fastigheter	Bostäder	Bostäder
Viktat inflationsantagande År 1	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
Viktad kalkylränta restvärde	6,60%	5,84%	9,26%	5,95%	5,41%
Viktat direktavkastningskrav restvärde	4,51%	3,84%	7,12%	3,62%	3,41%
Långsiktig vakansgrad	3,31%	3,30%	5,00%	0,68%	0,53%
Drift & Underhållskostnader År 1 (i genomsnitt)	141 kr/kvm	410 kr/kvm	198 kr/kvm	436 kr/kvm	439 kr/kvm
Investeringar År 1 (i genomsnitt)	210 kr/kvm	167 kr/kvm	0 kr/kvm	1 396 kr/kvm	767 kr/kvm
Marknadshyra vid noll vakans (i genomsnitt)	1 542 kr/kvm	4 242 kr/kvm	592 kr/kvm	1 522 kr/kvm	1 987 kr/kvm

Det uppskattade verkliga värdet skulle minska om:

- Förväntade marknadsmässiga hyresintäkter var lägre;
- Förväntade drifts- och underhållskostnader var högre;
- Direktavkastningskravet var högre.

Nedan presenteras en känslighetsanalys som visar effekter på verkligt värde om väsentliga antaganden skulle förändras.

2018-12-31	Koncernen	
Antagande, Mkr	Förändring antagande	Effekter på verkligt värde
Förväntade marknadsmässiga hyresintäkter	-5%	-693
Förväntade drifts- och underhållskostnader	+5%	-156
Direktavkastningskrav	+50 punkter	-1 005

	Koncernen	
Påverkan på periodens resultat	2018	2017
Hyresintäkter	535	486
Direkta kostnader för fastigheter som genererat hyresintäkter under perioden	-163	-135
	372	351

Not 16. Byggnader och mark, forts.

	Koncernen	
Taxeringsvärden	2018	2017
Byggnader	3 189	3 115
Mark	1 925	1 879
Summa	5 114	4 994

Samtliga fastigheter har marknadsvärderats. Marknadsvärdebedömningarna har genomförts i enlighet med riktlinjer framtagna av Svenskt Fastighetsindex och har utförts av externa oberoende värderingsmän auktoriserade av Samfundet för Fastighetsekonomi.

För företaget finns inga begränsningar i rätten att sälja förvaltningsfastigheter.

Ingen av den uthyrningsbara ytan används i Folksams verksamhet. Samtliga fastigheter har därmed klassats som förvaltningsfastigheter.

Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag

Moderföretaget, Mkr	Organisations-nummer	Antal	Kapitalandel i %	Bokfört värde 2018	Bokfört värde 2017
Stopstorp KB	969715-6249		99	656	643
Kungsbrohus Holding AB	556891-1670	700	70	450	450
Hysesbostäder i Pålsjö KB	969778-3414		99,9	155	103
Fastighets KB Limhamns Sjöstad	969778-3117		99,9	225	83
KB Sandspridaren	969747-2950		99	48	41
Fastighets KB Mariaporten	969771-7156		99,9	193	188
Hysesbostäder Sköndal KB	969770-9542		99,9	404	408
Litreb III AB	559062-0984	50 000	99,9	1 547	1536
Fastighets KB Spårvagnen	969778-3125		99,9	85	70
Fastighets KB Sejen	969778-3158		99,9	128	91
Fastighets KB Lommanian	969778-3380		99,9	233	125
Bokfört värde				4 123	3 738
Verkligt värde				6 723	5 970

Samtliga aktier är onoterade

Fastighetsföretagens verkliga värden beräknas utifrån substansvärde.

Not 17. Aktier och andelar i koncernföretag, forts.

Moderföretaget, Mkr	2018	2017
Ackumulerade anskaffningsvärden		
Ingående balans 2018-01-01	3 738	2 632
Förvärv av dotterföretag	-	208
Förändring av andelskapitalet i kommanditbolag	41	48
Förändring till följd av under året lämnade / återbetalda aktieägartillskott	344	850
Utgående balans 2018-12-31	4 123	3 738
Redovisat värde 31 december	4 123	3 738

		Kapitalandel i %	
Koncernföretag	Säte	2018	2017
Kungsbros Holding AB	Stockholm	70	70
Litreb III AB	Göteborg	100	100
Stopstorp KB	Stockholm	100	100
KB Sandspridaren	Stockholm	100	100
Fastighets KB Mariaporten	Göteborg	100	100
Hyresbostäder Sköndal KB	Göteborg	100	100
Fastighets KB Spårvagnen	Stockholm	100	100
Fastighets KB Sejen	Stockholm	100	100
Fastighets KB Lommanian	Stockholm	100	100
Hyresbostäder i Pålsjö KB	Stockholm	100	100
Fastighets KB Limhamns Sjöstad	Stockholm	100	100

Not 18. Aktier och andelar i intresseföretag

Moderföretaget, Mkr	Organisations-nummer	Säte	Antal	Kapital-andel i %	Eget kapital 2018	Resultat 2018	Bokfört värde 2018	Bokfört värde 2017
Kulltorp Holding AB	556767-4147	Stockholm	330	33	55	-9	18	29
Power Wind Partners AB	556756-2128	Stockholm	-	-	-	-	-	47
Sinoma Fastighets AB	559161-0836	Stockholm	11 700	23	885	-	207	-
Bokfört värde							225	76

Not 18. Aktier och andelar i intresseföretag, forts.

Moderföretaget	2018	2017
Akkumulerade anskaffningsvärden		
Ingående balans 2018-01-01	177	156
Anskaffning av intresseföretag	207	-
Omvandling av lån till andelar	0	21
Försäljning av intresseföretag	-47	0
Utgående balans 2018-12-31	337	177
Akkumulerade nedskrivningar		
Ingående 2018-01-01	-101	-70
Årets nedskrivning	-11	-31
Utgående balans 2018-12-31	-112	-101
Redovisat värde 31 december	225	76
Verkligt värde		

Koncernens innehav i intresseföretag bedöms ej vara väsentliga.

Nedan specificeras finansiell information i sammandrag för ej väsentliga innehav i intresseföretag baserat på de belopp som ingår i koncernredovisningen. I koncernredovisningen tillämpas kapitalandelsmetoden.

	2018	2017
Redovisat värde	225	76
Koncernens andel av:		
Resultat	-9	-31
Summa totalresultat	-9	-31

Not 19. Aktier och andelar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Svenska och utländska				
Anskaffningsvärde	44 707	39 962	44 707	39 962
Verkligt värde	60 647	61 549	60 647	61 549
varav:				
Noterade aktier	57 150	59 203	57 150	59 203
Onoterade aktier	3 497	2 346	3 497	2 346

Not 20. Obligationer och andra räntebärande värdepapper

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Upplupet anskaffningsvärde				
Svenska staten	14 519	16 738	14 519	16 738
Svenska bostadsinstitut	41 920	37 474	41 920	37 474
Övriga svenska emittenter	20 791	16 968	20 791	16 968
Utländska stater	5 430	7 200	5 430	7 200
Övriga utländska emittenter	9 029	3 710	9 029	3 710
Summa	91 690	82 090	91 690	82 090
varav:				
Noterade	91 601	82 002	91 601	82 002
Onoterade	89	88	89	88
Verkligt värde				
Svenska staten	15 417	17 794	15 417	17 794
Svenska bostadsinstitut	42 196	37 863	42 196	37 863
Övriga svenska emittenter	20 925	17 143	20 925	17 143
Utländska stater	5 408	7 168	5 408	7 168
Övriga utländska emittenter	9 040	3 702	9 040	3 702
Summa	92 986	83 670	92 986	83 670
varav:				
Noterade	92 891	83 583	92 891	83 583
Onoterade	95	87	95	87
Positiv skillnad till följd av att bokfört värde överstiger nominella värden	5 167	6 142	5 167	6 142
Negativ skillnad till följd av att bokfört värde understiger nominella värden	-153	-125	-153	-125
Vid värdering av räntebärande värdepapper enligt upplupet anskaffningsvärde skulle balansposten redovisas till ett belopp på	91 690	82 090	91 690	82 090

Not 21. Övriga lån

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Upplupet anskaffningsvärde				
Vinstandelslån avseende fastighetsplaceringar	12	101	12	101
Efterställda lån alternativa placeringar	1 983	1 878	1 983	1 878
Bokfört värde/Upplupet anskaffningsvärde	1 995	1 979	1 995	1 979
Lån värderade till verkligt värde ¹⁾	285	97	285	97
Summa bokfört värde	2 280	2 076	2 280	2 076
Verkligt värde				
Vinstandelslån avseende fastighetsplaceringar	12	101	12	101
Efterställda lån alternativa placeringar	1 983	1 878	1 983	1 878
Lån värderade till verkligt värde	285	97	285	97
Verkligt värde	2 280	2 076	2 280	2 076

Eftersom övriga lån främst består av lån med fast ränta och en räntebindningstid på max ett år anses verkligt värde överensstämma med bokfört värde.

¹⁾ Anskaffningsvärdet för Lån värderade till verkligt värde uppgår till 277 (103) Mkr för koncernen och moderföretaget.

Not 22. Utlåning till kreditinstitut

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2018	2017	2018	2017
Koncernen				
Kreditinstitut Sverige	90	19	90	19
Kreditinstitut inom EU	82	42	82	42
Kreditinstitut övriga världen	383	454	383	454
Summa	555	515	555	515
Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2018	2017	2018	2017
Moderföretaget				
Kreditinstitut Sverige	90	19	90	19
Kreditinstitut inom EU	82	42	82	42
Kreditinstitut övriga världen	383	454	383	454
Summa	555	515	555	515

Not 23. Placeringsstillgångar för vilka livförsäkringstagaren bär placeringsrisk

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Svenska fonder				
Anskaffningsvärden	4 714	4 722	4 714	4 722
Bokfört värde/verkligt värde	8 417	8 782	8 417	8 782

Not 24. Derivat

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Derivatinstrument med positiva värden				
Anskaffningsvärde				
Aktieoptioner	-	27	-	27
Summa anskaffningsvärde	-	27	-	27
Verkligt värde				
Aktieoptioner	-	9	-	9
Aktieterminer	-	14	-	14
Ränteswappar	140	13	140	13
Valutaterminer	324	328	324	328
Summa verkligt värde	464	364	464	364
Derivatinstrument med negativa värden				
Anskaffningsvärde				
Aktieoptioner	-	27	-	27
Summa anskaffningsvärde	-	27	-	27
Verkligt värde				
Aktieoptioner	-	24	-	24
Aktieterminer	3	9	3	9
Ränteswappar	28	38	28	38
Ränteterminer	5	4	5	4
Valutaterminer	63	127	63	127
Övriga	85	28	85	28
Summa verkligt värde	184	230	184	230

Not 24. Derivat, forts.

	Koncernen		Moderföretaget	
Nominellt belopp/återstående kontraktstid, Mkr	2018	2017	2018	2017
Derivatinstrument med positiva värden				
Under 1 år				
Aktieoptioner	-	2	-	2
Aktieterminer	6	7	6	7
Ränteterminer	2 227	1 492	2 227	1 492
Valuteterminer	265	294	265	294
Summa	2 498	1 795	2 498	1 795
Derivatinstrument med negativa värden				
Under 1 år				
Aktieoptioner	-	0	-	0
Aktieterminer	1	1	1	1
Ränteterminer	20 334	5 597	20 334	5 597
Valuteterminer	83	131	83	131
Summa	20 418	5 729	20 418	5 729
1-5 år				
Övriga	10	4	10	4
Summa	10	4	10	4

Not 25. Upplysningar om kvittning

Företaget har ISDA avtal för OTC derivatavtal. Detta avtal ger parterna en kvittningsrätt av marknadsvärdet på skulder mot marknadsvärdet på fordringarna på motparten i fall av allvarligt betalningsfallismang. Vidare har företaget i flera fall CSA avtal som

kräver den ena parten i derivatavtalet ska ställa säkerhet till den andra om marknadsvärdet på en skuldposition överstiger en överenskommen nivå under en överenskommen tidsperiod.

					Relaterade belopp som inte kvittas i balansräkningen		
		Brutto- belopp	Kvittning i balans- räkningen	Nettobelopp i balans- räkningen	Finansiella instrument	Erhållen / Erlagd kontant säkerhet	Netto- belopp
Koncernen 2018, Mkr							
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	601	-	601	-64	-26	512
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	149	-	149	-64	-84	1
Koncernen 2017, Mkr							
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	352	-	352	-152	-116	84
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	182	-	182	-152	-28	3
Moderföretaget 2018, Mkr							
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	601	-	601	-64	-26	512
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	149	-	149	-64	-84	1
Moderföretaget 2017, Mkr							
Balanspost	Tillgångar						
Derivat	Derivat (OTC)	352	-	352	-152	-116	84
	Skulder						
Derivat	Derivat (OTC)	182	-	182	-152	-28	3

Not 26. Övriga fordringar

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Fordringar på koncernföretag som ej konsolideras	134	26	134	26
Fordran sålda ej likviderade värdepapper	1 141	504	1 141	504
Fordringar kapitalförvaltning	18	13	18	13
Övriga fordringar	106	105	94	99
Summa	1 399	648	1 386	642

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2018-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Tillgångar											
Aktier och andelar	60 647	-	-	-	60 647	60 647	57 150	-	3 497	-	60 647
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	92 986	-	-	-	92 986	92 986	92 891	95	-	-	92 986
Övriga lån	285	-	1 995	-	2 280	2 280	-	-	285	-	2 280
Utlåning till kreditinstitut	-	-	555	-	555	555	-	-	-	-	555
Derivat	-	464	-	-	464	464	-	464	-	-	464
Fondförsäkringstillgångar	8 417	-	-	-	8 417	8 417	8 417	-	-	-	8 417
Övriga fordringar	-	-	1 399	-	1 399	1 399	-	-	-	228	1 171
Kassa och bank	-	-	6 578	-	6 578	6 578	-	-	-	2 255	4 323
Upplupna ränteintäkter	660	164	-	-	824	824	660	164	-	-	824
Övriga upplupna intäkter	-	-	28	-	28	28	-	-	-	-	28
Summa finansiella tillgångar	162 996	628	10 555	-	174 179	174 179	159 118	723	3 783	2 483	171 696
Byggnader och mark	-	-	-	-	12 263	12 263	-	-	12 263		
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	225	225	-	-	-		
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	444	444	-	-	-		
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	12 932	12 932	-	-	12 263		
Summa tillgångar	162 996	628	10 555	-	187 111	187 111	159 118	723	16 046		

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2018-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Skulder											
Fondförsäkringsåtaganden	8 417	-	-	-	8 417	8 417	-	8 417	-		
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	291	291	291	-	-	-		
Derivat	-	184	-	-	184	184	8	176	-		
Övriga skulder	-	-	-	1 966	1 966	1 966	-	-	-		
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	107	107	107	-	-	-		
Summa finansiella skulder	8 417	184	-	2 365	10 966	10 966	8	8 593	-		
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	106 510	106 510	-	-	-		
Summa skulder	8 417	184	-	2 365	117 476	117 476	8	8 593	-		

¹⁾ Under år 2018-2020 tillämpas ett tillfälligt undantag från den nya redovisningsstandarden IFRS 9 Finansiella instrument, upplysningar lämnas för att möjliggöra jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9. Upplysningar lämnas för finansiella tillgångar och avser att efterlikna de grupperingar som görs när IFRS 9 tillämpas utan att för den skull vara en fullständig tillämpning av det regelverket.

²⁾ Avser finansiella tillgångar med avtalsvillkor som vid särskilda datum ger upphov till kassaflöden som endast är betalningar av räntor och kapitalbelopp på det utestående kapitalbeloppet och som ingår i en affärsmodell där syftet är att inkassera avtalsenliga kassaflöden, avser t ex övriga fordringar och banktillgodoavanden för t ex leverantörsbetalningar. Tillgångarna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

³⁾ Andra finansiella tillgångar avser alla andra finansiella tillgångar som inte hänförs till kategorin finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden. Tillgångarna värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2017-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Tillgångar											
Lån till intresseföretag	-	-	8	-	8	8	-	-	-	-	8
Aktier och andelar	61 549	-	-	-	61 550	61 550	59 204	-	2 346	-	61 550
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	83 670	-	-	-	83 670	83 670	83 485	185	-	-	83 670
Övriga lån	97	-	1 979	-	2 076	2 076	-	-	97	-	2 076
Utlåning till kreditinstitut	-	-	515	-	515	515	-	-	-	-	515
Derivat	-	364	-	-	364	364	24	340	-	-	364
Fondförsäkringstillgångar	8 782	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	-	-	8 782
Övriga fordringar	-	-	648	-	648	648	-	-	-	131	517
Kassa och bank	-	-	5 173	-	5 173	5 173	-	-	-	1 973	3 200
Upplupna ränteutgifter	705	23	8	-	735	735	705	23	-	-	735
Övriga upplupna intäkter	-	-	18	-	18	18	-	-	-	18	-
Summa finansiella tillgångar	154 803	387	8 349	-	163 539	163 539	152 200	548	2 443	2 122	161 417
Byggnader och mark	-	-	-	-	11 631	11 631	-	-	11 631	-	-
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	75	75	-	-	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	232	232	-	-	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	11 938	11 938	-	-	11 631	-	-
Summa tillgångar	154 803	387	8 349	-	175 476	175 476	152 200	548	14 074	-	-

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Koncernen 2017-12-31		Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen					Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾			
Mkr		Innehav som bestämts tillhöra kate- gorin	Innehav för handels- ändamål				Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Skulder													
Fondförsäkringsåtaganden		8 782	-	-	-	8 782	8 782	-	8 782	-			
Skulder till kreditinstitut		-	-	-	116	116	116	-	-	-			
Derivat		-	230	-	-	230	230	37	193	-			
Övriga skulder		-	-	-	1 127	1 127	1 127	-	-	-			
Övriga upplupna kostnader		-	-	-	147	147	147	-	-	-			
Summa finansiella skulder		8 782	230	-	1 390	10 402	10 402	37	8 975	-			
Icke finansiella skulder		-	-	-	-	98 101	98 101	-	-	-			
Summa skulder		8 782	230	-	1 390	108 503	108 503	37	8 975	-			

Fondförsäkringsåtaganden har flyttats från "Övriga finansiella skulder" till "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" verkligt värde via resultaträkningen, ingen omklassificering har gjorts.

¹⁾ Under år 2018-2020 tillämpas ett tillfälligt undantag från den nya redovisningsstandarden IFRS 9 Finansiella instrument, upplysningar lämnas för att möjliggöra jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9. Upplysningar lämnas för finansiella tillgångar och avser att efterlikna de grupperingar som görs när IFRS 9 tillämpas utan att för den skull vara en fullständig tillämpning av det regelverket.

²⁾ Avser finansiella tillgångar med avtalsvillkor som vid särskilda datum ger upphov till kassaflöden som endast är betalningar av räntor och kapitalbelopp på det utestående kapitalbeloppet och som ingår i en affärsmodell där syftet är att inkassera avtalsenliga kassaflöden, avser t ex övriga fordringar och banktillgodohavanden för t ex leverantörsbetalningar. Tillgångarna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

³⁾ Andra finansiella tillgångar avser alla andra finansiella tillgångar som inte hänförs till kategorin finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden. Tillgångarna värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Moderföretaget 2018-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Tillgångar											
Lån till koncernföretag	-	-	5 207	-	5 207	5 207	-	-	-	-	5 207
Aktier och andelar	60 647	-	-	-	60 647	60 647	57 150	-	3 497	-	60 647
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	92 986	-	-	-	92 986	92 986	92 891	95	-	-	92 986
Övriga lån	285	-	1 995	-	2 280	2 280	-	-	285	-	2 280
Utlåning till kreditinstitut	-	-	555	-	555	555	-	-	-	-	555
Derivat	-	464	-	-	464	464	-	464	-	-	464
Fondförsäkringstillgångar	8 417	-	-	-	8 417	8 417	8 417	-	-	-	8 417
Övriga fordringar	-	-	1 386	-	1 386	1 386	-	-	-	228	1 159
Kassa och bank	-	-	5 258	-	5 258	5 258	-	-	-	2 255	3 003
Upplupna ränteintäkter	660	164	9	-	834	834	660	164	-	-	834
Summa finansiella tillgångar	162 996	628	14 410	-	178 034	178 034	159 118	723	3 783	2 483	175 552
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	4 348	6 948	-	-	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	382	382	-	-	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	4 731	7 330	-	-	-	-	-
Summa tillgångar	162 996	628	14 410	-	182 765	185 364	159 118	723	3 783		

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Moderföretaget 2018-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Skulder											
Fondförsäkringsåtaganden	8 417	-	-	-	8 417	8 417	-	8 417	-		
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	291	291	291	-	-	-		
Derivat	-	184	-	-	184	184	8	176	-		
Övriga skulder	-	-	-	1 476	1 476	1 476	-	-	-		
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	14	14	14	-	-	-		
Summa finansiella skulder	8 417	184	-	1 781	10 382	10 382	8	8 593	-		
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	105 875	105 875	-	-	-		
Summa skulder	8 417	184	-	1 781	116 258	116 258	8	8 593	-		

¹⁾ Under år 2018-2020 tillämpas ett tillfälligt undantag från den nya redovisningsstandarden IFRS 9 Finansiella instrument, upplysningar lämnas för att möjliggöra jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9. Upplysningar lämnas för finansiella tillgångar och avser att efterlikna de grupperingar som görs när IFRS 9 tillämpas utan att för den skull vara en fullständig tillämpning av det regelverket.

²⁾ Avser finansiella tillgångar med avtalsvillkor som vid särskilda datum ger upphov till kassaflöden som endast är betalningar av räntor och kapitalbelopp på det utestående kapitalbeloppet och som ingår i en affärsmodell där syftet är att inkassera avtalsenliga kassaflöden, avser t ex övriga fordringar och banktillgodohavanden för t ex leverantörsbetalningar. Tillgångarna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

³⁾ Andra finansiella tillgångar avser alla andra finansiella tillgångar som inte hänförs till kategorin finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden. Tillgångarna värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Mkr	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Tillgångar											
Lån till koncernföretag	-	-	5 222	-	5 222	5 222	-	-	-	-	5 222
Lån till intresseföretag	-	-	8	-	8	8	-	-	-	-	8
Aktier och andelar	61 549	-	-	-	61 549	61 549	59 203	-	2 346	-	61 549
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	83 670	-	-	-	83 670	83 670	83 485	185	-	-	83 670
Övriga lån	97	-	1 979	-	2 076	2 076	-	-	97	-	2 076
Utlåning till kreditinstitut	-	-	515	-	515	515	-	-	-	-	515
Derivat	-	364	-	-	364	364	24	340	-	-	364
Fondförsäkringstillgångar	8 782	-	-	-	8 782	8 782	8 782	-	-	-	8 782
Övriga fordringar	-	-	642	-	642	642	-	-	-	125	517
Kassa och bank	-	-	4 049	-	4 049	4 049	-	-	-	849	3 200
Upplupna ränteintäkter	711	23	8	-	742	742	711	23	-	-	742
Summa finansiella tillgångar	154 809	387	12 423	-	167 619	167 619	152 205	548	2 443	974	166 645
Aktier och andelar i koncern- och intresseföretag	-	-	-	-	3 814	6 045	-	-	-	-	-
Övriga icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	191	191	-	-	-	-	-
Summa icke finansiella tillgångar	-	-	-	-	4 005	6 236	-	-	-	-	-
Summa tillgångar	154 809	387	12 423	-	171 624	173 855	152 205	548	2 443		

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder, forts.

Information om redovisade värden per kategori av finansiella instrument

Moderföretaget 2017-12-31	Finansiella tillgångar/skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen						Nivåindelning verkligt värde			Tillfälligt undantag från IFRS 9 Finansiella instrument verkligt värde ¹⁾	
	Innehav som bestämts tillhöra kategorin	Innehav för handelsändamål	Lån och andra fordringar	Övriga finansiella skulder	Redovisat värde	Verkligt värde	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden SPPI ²⁾	Andra finansiella tillgångar ³⁾
Skulder											
Fondförsäkringsåtaganden	8 782	-	-	-	8 782	8 782	-	8 782	-		
Skulder till kreditinstitut	-	-	-	116	116	116	-	-	-		
Derivat	-	230	-	-	230	230	37	193	-		
Övriga skulder	-	-	-	747	747	747	-	-	-		
Övriga upplupna kostnader	-	-	-	14	14	14	-	-	-		
Summa finansiella skulder	8 782	230	-	877	9 889	9 889	37	8 975	-		
Icke finansiella skulder	-	-	-	-	97 516	97 516	-	-	-		
Summa skulder	8 782	230	-	877	107 405	107 405	37	8 975	-		

Fondförsäkringsåtaganden har flyttats från "Övriga finansiella skulder" till "Innehav som bestämts tillhöra kategorin" verkligt värde via resultaträkningen, ingen omklassificering har gjorts.

¹⁾ Under år 2018-2020 tillämpas ett tillfälligt undantag från den nya redovisningsstandarden IFRS 9 Finansiella instrument, upplysningar lämnas för att möjliggöra jämförelse med företag som tillämpar IFRS 9. Upplysningar lämnas för finansiella tillgångar och avser att efterlikna de grupperingar som görs när IFRS 9 tillämpas utan att för den skull vara en fullständig tillämpning av det regelverket.

²⁾ Avser finansiella tillgångar med avtalsvillkor som vid särskilda datum ger upphov till kassaflöden som endast är betalningar av räntor och kapitalbelopp på det utestående kapitalbeloppet och som ingår i en affärsmodell där syftet är att inkassera avtalsenliga kassaflöden, avser t ex övriga fordringar och banktillgodohavanden för t ex leverantörsbetalningar. Tillgångarna värderas till upplupet anskaffningsvärde.

³⁾ Andra finansiella tillgångar avser alla andra finansiella tillgångar som inte hänförs till kategorin finansiella tillgångar med avtalsenliga kassaflöden. Tillgångarna värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Not 27. Finansiella tillgångar och skulder forts.

Information om finansiella instruments verkliga värden

I ovanstående tabell lämnas upplysningar om hur verkligt värde bestämts för de finansiella instrument som värderas till verkligt värde i balansräkningen. Uppdelning av hur verkligt värde bestämts görs utifrån följande tre nivåer.

Nivå 1: enligt priser noterade på en aktiv marknad för samma instrument

Nivå 2: utifrån direkt eller indirekt observerbar marknadsdata som inte inkluderas i nivå 1

Nivå 3: utifrån indata som inte är observerbara på marknaden

KPA Pensionsförsäkring har under året överfört obligationer till ett värde av 99 miljoner kronor från nivå 2 till nivå 1 i moderföretaget och i koncernen. Anledningen är att innehavet bedöms vara noterad på en aktiv marknad. Inga betydande överföringar har skett till eller från nivå 3 under året.

Information om verkligt värde för finansiella tillgångar och skulder som inte värderas till verkligt värde i balansräkningen

För finansiella tillgångar och skulder som inte värderas till verkligt värde i balansräkningen, såsom utlåning till kreditinstitut, övriga fordringar, kassa och bank, upplupna ränteintäkter, övriga upplupna intäkter, skulder till kreditinstitut, övriga skulder och övriga upplupna kostnader anses det bokförda värdet reflektera det verkliga värdet.

Finansiella instrument noterade på en aktiv marknad

För finansiella instrument som är noterade på en aktiv marknad bestäms verkligt värde med utgångspunkt från tillgångens noterade köpkurs på balansdagen utan tillägg för transaktionskostnader (t ex courtage) vid anskaffningstillfället. Ett finansiellt instrument betraktas som noterat på en aktiv marknad om noterade priser med lätthet finns tillgängliga på en börs, hos en handlare, mäklare, branschorganisation, företag som tillhandahåller aktuell prisinformation eller tillsynsmyndighet och dessa priser representerar

faktiska och regelbundet förekommande marknadsstransaktioner på affärsmässiga villkor. Eventuella framtida transaktionskostnader vid en avyttring beaktas inte. Den största delen av företagets finansiella instrument åsätts ett verkligt värde med priser som är kvoterade på en aktiv marknad.

Finansiella instrument som inte är noterade på en aktiv marknad

Om marknaden för ett finansiellt instrument inte är aktiv, så tar företaget fram det verkliga värdet genom att använda en värderingsteknik. De använda värderingsteknikerna bygger i så hög utsträckning som möjligt på marknadsuppgifter och företagsspecifika uppgifter används i så låg grad som möjligt. Värderingstekniker används för följande klasser av finansiella instrument; obligationer, derivat, vissa innehav i så kallade alternativa placeringar, fond- i fondbesittning samt onoterade innehav av aktier vilka redovisas i balansposten aktier och andelar.

Aktier och andelar

Aktier och andelar värderas till verkligt värde. Aktier och andelar som är officiellt noterade värderas med hjälp av senaste officiella köpkurs, i lokal valuta.

För innehav i onoterade andelar, främst riskkapitalbolag, ska värderingen i första hand följa IPEVCs principer eller likvärdiga värderingsprinciper och ska i första hand vara baserad på tillgängliga marknadspriser, men även andra värderingsmetoder som t.ex. diskonterat kassaflöde, substansvärderingsmetoden, nyligen genomförda transaktioner och multipelvärdering används. Generellt gäller att innehaven ska uppvisa verkligt värde med beaktande av försiktighet och konsekvens i värderingen. Värderingen uppdateras då ny värdering erhålls och justeras för eventuella kassaflöden fram till bokslutstillfället.

Verkligt värde för så kallade fond-i-fond fastställs utifrån underlag erhållet från extern part utsedd av fond i fondbörvaltaren. Det verkliga värdet beräknas genom att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas och kurssetts. Värderingen uppdateras när ny värdering erhålls och justeras för eventuella kassaflöden fram till bokslutstillfället.

För aktier som inte noterade på en aktiv marknad används värderingstekniker för att bestämma det verkliga värdet. Tekniken som används är diskonterade kassaflöden.

Obligationer och andra räntebärande värdepapper

Obligationer och andra räntebärande värdepapper värderas till verkligt värde. Både svenska och utländska obligationer och andra räntebärande värdepapper med officiell handel marknadsvärderas dagligen med hjälp av senaste officiella köpkurs i lokal valuta.

För instrument utan officiell handel och där tillförlitliga marknadspriser inte finns att tillgå värderas instrumentet med hjälp av allmänt vedertagna värderingsmodeller som innebär att kassaflöden diskonteras till relevant värderingskurva. Obligationer och andra räntebärande värdepapper utan officiell handel marknadsvärderas med hjälp av en yieldkurva baserad på STIBOR (för löptider upp till 9 månader) respektive swapräntor (för löptider över 1 år) samt en marknadsmässig justering med en för respektive värdepapper bedömd rimlig kreditspread.

Derivat

Derivat värderas till verkligt värde. Börshandlade ränte- och aktieterminer tas upp till det verkliga värdet utifrån senast officiella köp- eller säljkurs. Ränteswappar och swaptions värderas med hjälp av yieldkurvor baserad på köp- och säljkurs samt avseende swaptions; även volatilitetsytor. OTC-aktieindexoptioner marknadsvärderas med hjälp av Black & Scholes värderingsmodell, med marknadsdata som input. Valuteterminer värderas med hjälp av noterad köpkurs mot kronor för valuta vid värderingsdagens slut och yieldkurvor för de två valutorna för aktuell löptid. Transaktionskostnader för derivat kostnadsförs.

Värderingsprocessen för finansiella instrument

Verkliga värden för finansiella tillgångar och skulder som handlas på en aktiv marknad baseras på noterade priser. För övriga finansiella instrument använder sig företaget av andra värderingstekniker. Finansiella instrument där handeln inte är frekvent och det verkliga värdet därför mindre objektivt, krävs i varierande utsträckning att företaget gör bedömningar beroende på likviditet, koncentrationer, osäkerheter beträffande marknadsfaktorer, prisantaganden och andra risker som påverkar ett specifikt instrument.

Företaget har ett värderingsforum för att uppfylla intern kontroll med hänsyn till finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde i balansräkningen. Värderingsforum, där CFO är beslutande, har övergripande ansvar för att kontrollera alla väsentliga värderingar till verkligt värde.

Värderingsforum hålls kvartalsvis för att analysera väsentliga ej observerbara indata och justeringar i värderingar. Om tredjepartsinformation används vid värdering utvärderas om informationen uppfyller kraven enligt IFRS, inklusive i vilken nivå i verkligtvärdehierarkin som innehavet ska kategoriseras.

Värderingsforumets huvuduppgift är att fastställa värderingsramverket för samtliga finansiella instrument som värderas till verkligt värde i balansräkningen. Detta innefattar en värderingsinstruktion som är gemensam för samtliga försäkringsföretag. Väsentliga värderingsfrågor rapporteras till Revisionskommittén.

Företaget har ett flertal kontroller för att säkerställa korrekt värdering för finansiella instrument som värderas till verkligt värde i balansräkningen. Det inbegriper bland annat oberoende kontroller av priser, uppföljning av avkastning mot index mm.

Tilläggsinformation avseende innehav inom nivå 3

I tabellen nedan presenteras en avstämning mellan ingående och utgående balans för sådana finansiella instrument som värderats till verkligt värde i balansräkningen med utgångspunkt från en värderingsteknik som bygger på icke-observerbara marknadsdata (nivå 3).

	Aktier och andelar				Övrigt			
	Koncernen		Moderföretaget		Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017
Ingående balans	2 346	2 144	2 346	2 144	97	-	97	-
Totalt redovisade vinster och förluster								
redovisat i årets resultat ¹⁾	407	59	407	59	14	-6	14	-6
Anskaffningsvärde förvärv	845	256	845	256	190	112	190	112
Försäljningslikvid	-99	-113	-99	-113	-16	-9	-16	-9
Utgående balans	3 497	2 346	3 497	2 346	285	97	285	97
Vinster och förluster redovisade i årets resultat för tillgångar som ingår i den utgående balansen ¹⁾	403	59	403	59	14	-6	14	-6

¹⁾ Redovisas i kapitalavkastning, intäkter och kostnader samt realiserade vinster och förluster på placeringstillgångar i årets resultat.

Värderingstekniker och väsentliga indata för innehav tillhörande nivå 2

KPA Pensionsförsäkring har innehav i valutaterminer, swappar samt kapitalandelsbevis vilka hänförs till värderingskategori 2.

Valutaterminer värderas med hjälp av noterad köpkurs mot svenska kronor för aktuell valuta och yieldkurvor för de två valutorna för aktuell löptid.

Swappar värderas med hjälp av yieldkurvor.

Kapitalandelsbevis/vinstandelsbevis avser lån till alternativa investeringsfonder, värdering baseras på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförvaltaren som följer värderingsprinciper enligt årsredovisningslagen (1995:1554). Fonderna offentliggör substansvärdet per andel för kapitalandelsbevisen/vinstandelsbevisen och innehaven är noterade på Nordic Growth Market NGM i Stockholm för NDX-segmentet.

Värderingstekniker och väsentliga ej observerbara indata för innehav tillhörande nivå 3

Till nivå 3 hänförs onoterade andelar i investeringsfonder, onoterade aktier samt vissa lån.

KPA Pensionsförsäkrings innehav i i onoterade investeringsfonder avser private equityfonder, private equityfond-i-fonder, hedgefond-i-fonder samt fastighetsfond-i-fonder. Fonderna värderas med alternativ värderingsmetod för vilka observerbara indata inte finns tillgänglig.

För private equityfonder och private equity-fond-i-fonder baseras värdering på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförvaltaren. Värderingen följer IPEVCs principer (International Private Equity and Venture Capital) utfärdade av EVCA (European Venture Capital Association), som är en sammanslutning av riskkapitalföreningar som har gått samman och tagit fram värderingsprinciper för beräkning av verkliga värden. Det verkliga värdet beräknas genom

att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas och kurssätts. IPEVCs värderingsmetoder inkluderar användning av diskonterat kassaflöde, substansvärdeметoden, nyligen genomförda transaktioner och multipelvärdering, som innebär att jämförelse görs av relativa värden för aktie och/eller företaget s.k. multiplar (nyckeltal).

Värdering av fastighetsfond-i-fond baseras på kurser och andelsvärden som erhålls från fondförvaltaren och följer INREVs principer (Investors in Non-listed Real Estate Vehicles). Det verkliga värdet beräknas genom att de underliggande tillgångarna i respektive fond marknadsvärderas.

Onoterade aktier värderas antingen med hjälp av prognosticerade diskonterade kassaflöden med icke noterad indata som input eller till substansvärdet.

Ett antal lån värderas till verkligt värde. Lånen avser lån till alternativa investeringsfonder och värderas med hjälp av NAV som erhålls från respektive fond.

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder

Koncernen, Mkr	2018			2017		
	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Tillgångar						
Andra immateriella tillgångar	1	0	1	8	0	8
Byggnader och mark	-	12 263	12 263	-	11 631	11 631
Aktier och andelar i intresseföretag	-	225	225	-	75	75
Lån till intresseföretag	-	0	0	-	8	8
Aktier och andelar	9 865	50 782	60 647	1	61 549	61 550
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	6 987	85 999	92 986	4 297	79 373	83 670
Övriga lån	-	2 280	2 280	-	2 076	2 076
Utlåning till kreditinstitut	555	-	555	515	-	515
Derivat	324	140	464	351	13	364
Fondförsäkringstillgångar	551	7 866	8 417	-	8 782	8 782
Fordringar avseende direktförsäkring	198	-	198	5	-	5
Övriga fordringar	1 399	-	1 399	648	-	648
Likvida medel	6 578	-	6 578	5 173	-	5 173
Aktuell skattefordran	181	-	181	175	-	175
Upplupna ränteintäkter	824	-	824	735	-	735
Uppskjuten skattefordran	-	27	27	-	-	-
Övriga förutbetalda kostnader	65	-	65	62	-	62
Summa tillgångar	27 528	159 582	187 110	11 970	163 507	175 477

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder, forts.

Koncernen, Mkr	2018			2017		
	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Skulder och avsättningar						
Försäkringstekniska avsättningar						
Livförsäkringsavsättning	3 364	102 200	105 564	3 180	94 228	97 408
Oreglerade skador	4	74	78	5	60	65
Övriga försäkrings- tekniska avsättningar	-	7	7	-	7	7
Fondförsäkringsåtaganden	551	7 866	8 417	524	8 258	8 782
Pensioner och liknande förpliktelser	-	24	24	-	67	67
Aktuell skatteskuld	22	-	22	21	-	21
Uppskjuten skatteskuld	-	574	574	-	512	512
Skulder avseende direkt försäkring	218	-	218	20	-	20
Skulder till kreditinstitut	291	-	291	116	-	116
Derivat	71	113	184	164	66	230
Övriga skulder	1 966	-	1 966	1 127	-	1 127
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	131	-	131	147	-	147
Summa skulder och avsättningar	6 618	110 858	117 476	5 304	103 198	108 502

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder, forts.

Moderföretaget, Mkr	2018			2017		
	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Tillgångar						
Andra immateriella tillgångar	1	-	1	8	-	8
Aktier och andelar i koncernföretag	-	4 123	4 123	-	3 738	3 738
Lån till koncernföretag	-	5 207	5 207	-	5 222	5 222
Aktier och andelar i intresseföretag	-	225	225	-	76	76
Lån till intresseföretag	-	-	-	-	8	8
Aktier och andelar	9 865	50 782	60 647	1	61 549	61 549
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	6 987	85 999	92 986	4 297	79 373	83 670
Övriga lån	-	2 280	2 280	-	2 076	2 076
Utlåning till kreditinstitut	555	-	555	515	-	515
Derivat	324	140	464	351	13	364
Fondförsäkringstillgångar	551	7 866	8 417	-	8 782	8 782
Fordringar avseende direkt försäkring	198	-	198	5	-	5
Övriga fordringar	1 386	-	1 386	642	-	642
Kassa och bank	5 258	-	5 258	4 049	-	4 049
Aktuell skattefordran	181	-	181	176	-	176
Upplupna ränteintäkter	834	-	834	742	-	742
Övriga förutbetalda kostnader	2	-	2	2	-	2
Summa tillgångar	26 142	156 623	182 765	10 787	160 837	171 624

Not 28. Förväntade återvinningstidpunkter för tillgångar och skulder, forts.

Moderföretaget, Mkr	2018			2017		
	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt	Högst 1 år	Längre än 1 år	Totalt
Skulder och avsättningar						
Försäkringstekniska avsättningar						
Livförsäkringsavsättning	3 364	102 200	105 564	3 180	94 228	97 408
Oreglerade skador	4	74	78	5	60	65
Övriga försäkringstekniska avsättningar	-	7	7	-	7	7
Fondförsäkringsåtaganden	551	7 866	8 417	524	8 258	8 782
Pensioner och liknande förpliktelser	-	-	-	0	1	2
Uppskjuten skatteskuld	0	6	6	-	13	13
Skulder avseende direkt försäkring	218	-	218	20	-	20
Skulder till kreditinstitut	291	-	291	116	-	116
Derivat	71	113	184	164	66	230
Övriga skulder	1 476	-	1 476	747	-	747
Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	17	-	17	14	-	14
Summa skulder och avsättningar	5 991	110 266	116 258	4 771	102 634	107 405

Not 29. Aktiekapital

	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Antal aktier	300 000	300 000	300 000	300 000
Kvotvärde, kronor	1 000	1 000	1 000	1 000

Not 30. Disposition av företagets vinst eller förlust

Styrelsens förslag till vinstdisposition

Till årsstämman förfogande står enligt balansräkningen.

Konsolideringsfond	61 859 279 966
Årets resultat	4 289 995 386
Totalt, kronor	66 149 275 352

Styrelsen och vd föreslår stämman att 66 149 275 352 kronor balanseras i ny räkning.

Not 31. Obeskattade reserver

Periodiseringsfond, Mkr	2018	2017
Ingående balans	56	52
Avsättning	11	13
Upplösning	-9	-9
Utgående balans	58	56

Periodiseringsfond	2018	2017
Avsättning 2012	-	9
Avsättning 2013	6	6
Avsättning 2014	9	9
Avsättning 2015	10	10
Avsättning 2016	9	9
Avsättning 2017	13	13
Avsättning 2018	11	-
Summa	58	56

Not 32. Livförsäkringsavsättning

	Koncernen		Moderföretaget	
Mkr	2018	2017	2018	2017
Ingående balans	97 408	90 907	97 408	90 907
Premiernas påverkan på avsättning	8 120	7 678	8 120	7 678
Utbetalningar	-3 070	-2 869	-3 070	-2 869
Utbetalningar på grund av flytt	-751	-819	-751	-819
Riskresultat	-6	9	-6	9
Effekt av ändrade marknadsräntor	3 763	2 433	3 763	2 433
Avgiftsbelastning	-424	-351	-424	-351
Avkastningsskatt	-98	-104	-98	-104
Effekt av (övriga) förändrade aktuariella antaganden	294	272	294	272
Tekniska ändringar som påverkar reserven	274	281	274	281
Andra förändringar	55	-29	55	-29
Utgående balans brutto	105 564	97 408	105 564	97 408
Total förändring	-8 156	-6 501	-8 156	-6 501

Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar har följande beräkningsantaganden använts:

Ränteantaganden

Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). Se not 1 Redovisningsprinciper.

Dödlighetsantaganden

KPA Pensionsförsäkring tillämpar köns- och födelseårsberoende dödlighetsantagande vid beräkning av livförsäkringsavsättning. De dödlighetsantaganden som tillämpas vid beräkningen av livförsäkringsavsättning motsvarar aktuell erfarenhet inom KPA Pensionsförsäkring, kompletterade med årliga procentuella dödlighetsreduktioner för att uppskatta den framtida dödligheten.

Driftskostnadsantaganden

Driftskostnadsantaganden är beräknade med utgångspunkt i aktuella driftskostnader. Avsättningen beräknas med procentuella belastningar på premie, avsättning och utbetalning.

Skattekostnadsantaganden

För att bestämma antagandet om statslåneränta vid beräkningen av avkastningsskatt används den statsobligationsränta som har en löptid närmast 10 år, dock minst 0,5 procent.

Optionsantaganden

Vid beräkning av livförsäkringsavsättning tillämpas antaganden om försäkringstagarnas utnyttjande av optioner att premieannullera eller ändra utbetalningstiden. De antaganden som tillämpas baseras på försäkringstagarnas beteende i KPA Pensionsförsäkring. Antagandet om ändrad utbetalningstid innebär att hänsyn tas till att en andel av försäkringstagarna, vid tidpunkten för utbetalning, förändrar den tidsperiod under vilken pensionen betalas ut. Antaganden om premieannullation avser enbart annullation av äkta löpande premier, eftersom engångspremier i serie inte ingår i beräkning av livförsäkringsavsättning.

Not 33. Oreglerade skador

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
IB rapporterade skador	32	43	32	43
IB inträffade ännu ej rapporterade skador (IBNR)	33	25	33	25
Ingående balans	65	68	65	68
Kostnad för skador som inträffat innevarande år	43	36	43	36
Utbetalt/överfört till försäkringsskulder	-23	-21	-23	-21
Förändring av förväntad kostnad för skador som inträffat under tidigare år (avvecklingsresultat)	-16	-19	-16	-19
IBNR förändring	9	8	9	8
Andra förändringar	-	-7	-	-7
Utgående balans brutto	78	65	78	65
UB rapporterade skador	37	32	37	32
UB inträffade ännu ej rapporterade skador (IBNR)	41	33	41	33
Avsättning för oreglerade skador	78	65	78	65
Total förändring	13	-3	13	-3

Vid beräkning av avsättning avseende pågående ersättningsfall med premiefrielse har följande beräkningsantaganden använts:

Ränteantaganden

Förväntade kassaflöden diskonteras med ett antagande om aktuell ränta (per balansdag). Se not 1 Redovisningsprinciper.

Sjuklighetsantaganden

För premiefrielsesreserver baseras beräkningen på antagande om sannolikheten för avveckling genom tillfrisknande eller dödsfall. En avsättning görs även för inträffade men ännu inte inrapporterade skador baserad på företagets historiska erfarenheter och skadeutfall.

Not 34. Försäkringsteknisk avsättning för livförsäkring för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Fondförsäkringsåtagande				
Ingående balans	8 782	8 270	8 782	8 270
Inbetalningar	450	395	450	395
Utbetalningar *	-647	-638	-647	-638
Avgifter	-6	-4	-6	-4
Värdeförändring på placeringstillgångar	-157	765	-157	765
Avkastningsskatt	-7	-6	-7	-6
Övrigt	1	-	1	-
Utgående balans	8 417	8 782	8 417	8 782

* Varav 455 (430) hänför sig till Smart Pension, vilket innebär att innehav i fondförsäkring flyttar över till traditionell livförsäkring i företaget.

Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser

Koncernen, Mkr	2018	2017
Pensionsförpliktelser		
Nuvärde av helt eller delvis fonderade förpliktelser	313	275
Nuvärde av helt eller delvis ofonderade pensionsförpliktelser	-	1
Totalt nuvärde av förmånsbestämda förpliktelser	313	276
Verkligt värde på förvaltningstillgångar	289	209
Netto redovisat avseende förmånsbestämda planer i balansräkning	24	67
Nettobeloppet för förmånsbestämda planer redovisas i följande poster i balansräkning		
Avsättningar till pensioner	24	67
Nettobeloppet i balansräkning	24	67
Förändring av nuvärdet för fonderade förpliktelser		
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 1 januari	275	267
Utbetalda ersättningar	-12	-10
Kostnader för tjänstgöring innevarande period	3	3
Räntekostnad	9	8
Omvärderingar:		
Aktuariella vinster och förluster avseende ändrade finansiella antaganden	18	20
Effekt av ändrad fördelningsmodell inom Folksamkoncerner ¹⁾	21	0
Fordran	-	-13
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 31 december	313	275
¹⁾ Se not 1 Redovisningsprinciper för mer information.		
Förändring av nuvärdet för ofonderade pensionsförpliktelser		
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 1 januari	1	4
Kostnader för tjänstgöring innevarande år	-	1
Räntekostnad	-	0
Aktuariella vinster och förluster	-1	-3
Skuld	-	-1
Förpliktelser för förmånsbestämda planer per den 31 december	-	1
Nuvärdet av förpliktelserna fördelar sig på planerna / medlemmar enligt följande		
Aktiva medlemmar	23%	26%
Fribrevsinnehavare	36%	34%
Pensionärer	41%	40%

Not 35. Pensioner och liknande förpliktelser, forts.

Koncernen, Mkr	2018	2017
Förändringar av förvaltningstillgångarnas verkliga värde		
Förvaltningstillgångarnas verkliga värde per den 1 januari	209	218
Avgifter från arbetsgivaren	2	2
Utbetalda ersättningar	-12	-10
Ränteintäkt redovisad i resultatet	7	7
Reduceringar och regleringar	1	-
Avkastning på förvaltningstillgångar exklusive ränteintäkt	66	3
Effekt av ändrad fördelningsmodell inom Folksamkoncerner ¹⁾	16	-
Fordran (+)/skuld (-) mellan Folksamkoncerner	-	-11
Förvaltningstillgångarnas verkliga värde per den 31 december	289	209

¹⁾Se not 1 Redovisningsprinciper för mer information.

Koncernen, Mkr	2018	%	2017	%
Förvaltningstillgångarna består av följande				
Egetkapitalinstrument	84	29%	65	31%
Skuldinstrument	165	57%	119	57%
Fastigheter	40	14%	25	12%
	289	100%	209	100%
Skuldinstrument				
Bostadsobligationer	109	38%	65	31%
Statsobligationer	65	23%	40	19%
Realränteobligationer	17	6%	10	5%
Kassa	-27	-9%	4	2%
	165	57%	119	57%
varav				
Noterade innehav	165	100%	119	100%
Eget kapitalinstrument				
Sverige	32	11%	25	12%
Nordamerika	29	10%	21	10%
Europa exkl. Sverige	12	4%	10	5%
Japan	3	1%	4	2%
Asien exkl. Japan	3	1%	2	1%
Utvecklingsmarknader	6	2%	2	1%
	84	29%	65	31%
varav				
Noterade innehav	84	100%	65	100%

Fastigheter

Fastigheter utgör 14 procent (12 procent) av förvaltningstillgångarnas värde. Alla fastigheter är belägna i Sverige.

Pensionsstiftelsens tillgångar utgör förvaltningstillgångar för pensioner och värderas till marknadsvärde. Pensionsstiftelsen investerar på sådant sätt att likviditeten för pensionsstiftelsen är säkrad. Investeringsperioden är långsiktig och ska täcka ökningar av pensionsförpliktelser. Den genomsnittliga löptiden på pensionsförpliktelserna uppgår till cirka 17 år.

I Konsumentkooperationens pensionsstiftelse finns tre portföljer med olika risknivåer, en låg, en mellan och en hög risknivå.

I förvaltningen av Folksam's tillgångar i pensionsstiftelsen har Folksam valt en fördelning av portföljen där tillgångsfördelningen är cirka 57 procent skuldinstrument, cirka 29 procent eget kapitalinstrument och cirka 14 procent fastigheter.

Investeringsplaner beslutas av styrelsen för Pensionsstiftelsen och en gång per år görs en översyn av strategierna och tillgångsfördelningen.

Koncernen	2018	2017
Kostnad redovisad i årets resultat		
Kostnader avseende tjänstgöring innevarande period	2	3
Netto ränteintäkt/räntekostnad	2	1
Nettokostnad (+) / Intäkt (-) avseende förmånsbestämda pensionsplaner	4	4
Total pensionskostnad i årets resultat	4	4
Kostnaden redovisas i följande rader ingående i årets resultat		
Administrationskostnader	2	3
Kapitalavkastning intäkter	-7	-7
Kapitalavkastning kostnader	9	8
	4	4
Verklig avkastning på förvaltningstillgångar	73	10
Kostnad redovisad i övrigt totalresultat		
Aktuariella vinster (-) och förluster (+) inklusive löneskatt	-12	-24
Skillnad mellan faktisk avkastning och avkastning enligt diskonteringsräntan på förvaltningstillgångarna	66	3
Netto redovisat i övrigt totalresultat	54	-21

Antaganden för förmånsbestämda förpliktelser	2018	2017
Diskonteringsränta	2,18%	2,53%
Framtida löneökning	3,46%	3,50%
Framtida ökning av inkomstbasbelopp	3,46%	3,50%
Framtida ökning av pensioner (inflation)	1,96%	2,00%
Avgångsintensitet	5,00%	5,00%
Livslängdsantaganden	FFFS 2007:31	FFFS 2007:31

Livslängd

Antagandena om livslängd följer Finansinspektionens trygghandgrunder (generationsdödlighet). Tabellen nedan visar förväntad återstående livslängd för män och kvinnor i olika åldrar. Samma antaganden om livslängd används för Folksams samtliga pensionsplaner.

Förväntad återstående livslängd, år

Ålder	Man	Kvinna
30	56	57
50	34	37
70	15	18

Aktuariella antaganden

Den aktuariella beräkningen av pensionsförpliktelser och pensionskostnader baseras på följande antaganden.

Diskonteringsränta

För att bestämma diskonteringsräntan använder Folksam den marknadsmässiga avkastningen på balansdagen som erhålles på svenska bostadsobligationer med en löptid som motsvarar längden på pensionsförpliktelsen.

Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar

Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar beräknas baserat på den marknadsmässiga avkastningen på balansdagen som erhålles på svenska bostadsobligationer med en löptid som motsvarar längden på pensionsförpliktelsen.

Framtida löneökning

Framtida löneökning avspeglar förväntade framtida procentuella löneökningar som en sammansatt effekt av inflation, tjänsteålder och befordran.

Inflation

Beträffande inflationsantagande har Folksam valt att följa Riksbankens uppsatta inflationsmål som utgångspunkt vid beräkningarna

Framtida ökning av pensioner

Inflationsantaganden används för uppräknings av framtida ökning av pensioner.

Inkomstbasbeloppet

Inkomstbasbeloppet fastställs årligen av regeringen och används bland annat för att bestämma taket i pensionsgrundande lön i det allmänna pensions-systemet.

Känslighetsanalys		
Koncernen, Mkr	Ökning	Minskning
Diskonteringsränta 1% förändring på pensionsskuld	-45	57
Framtida löneökning 1% förändring på pensionsskuld	2	-2

Känslighetsanalyserna baseras på en förändring i ett antaganden medan det andra antagandet är konstant.

Finansiering

Koncernen uppskattar att 3 (1) miljoner kronor blir betalda under 2019 till fonderade och ofonderade förmånsbestämda planer.

Aktuariella beräkningar görs för Folksam Liv- och Folksam Sak-koncernerna på förmånsbestämda pensionsavsättningar enligt IAS 19. Beräkningarna görs per pensionsplan och arbetsgivare.

KTP planen, som är den största pensionsplanen inom Folksam, är tryggt i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse. Folksam Sak har betalningsansvaret för pensionsplanen för samtliga anställda inom Folksam.

Inom Folksam fördelas kostnaderna och åtaganden inom respektive koncern enligt en fördelningsnyckel

baserad på lönesummor för respektive företag som ingår i Folksam Liv- och Folksam-Sak koncernerna. Detta görs för att återspegla en så korrekt bild som möjligt av kostnader och åtaganden inom koncernerna.

Lönesummorna varierar mellan åren varför den procentuella fördelningen av utgående pensionsavsättningen ändras mellan Folksam Liv- och Folksam Sak koncernerna. Fördelningsnyckeln avseende ingående pensionsskuld baseras på ett vägt tal av historisk data medan fördelningsnyckeln avseende årets avsättning baseras på årets fördelade lönekostnader. Mer om pensionsplaner och pensionsåtaganden finns att läsa i not 45 Medelantal anställda samt löner och ersättningar samt i not 1 Redovisningsprinciper.

Moderföretaget, Mkr	2018	2017
Ingående balans	1	4
Kostnader för tjänstgöring innevarande period	-	1
Räntekostnad	0	0
Aktuariella vinster och förluster	-1	-3
Övriga förändringar	-	-1
Utgående balans	-	1

Antaganden för förmånsbestämda förpliktelser	2018	2017
Diskonteringsränta	2,18%	2,53%
Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar	2,18%	2,53%
Framtida löneökning	3,46%	3,50%
Framtida ökning av inkomstbasbelopp	3,46%	3,50%
Framtida ökning av pensioner (inflation)	1,96%	2,00%
Avgångsintensitet	5,00%	5,00%
Livslängdsantaganden	FFFS 2007:31	FFFS 2007:31

Avsättning för pensioner och liknande förpliktelser i moderföretaget avser ej tryggade förpliktelser enligt kollektivavtal. Anställda födda 1955 eller tidigare och som var anställda den 1 juni 2006 har rätt att gå i pension vid 62 års ålder, för övriga anställda gäller 65 år. Den som har möjlighet att gå vid 62 års ålder kan maximalt få en ersättningsnivå motsvarande cirka 65 procent av pensionsmedförande lön fram till 65 års ålder.

När den anställde väljer att gå i pension vid 62 års ålder gör Folksam en kompletterande premieinbe-

talning för att täcka pensionsförmånen fram till 65 års ålder. Beräkning av avsättning för pensioner och liknande förpliktelser har gjorts med antagande om att cirka 50 procent utnyttjar möjligheten till förtida pensionsavgång.

Ytterligare information om pensionsåtaganden lämnas i not Medelantal anställda samt löner och ersättningar.

Not 36. Uppskjuten skatteskuld

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Uppskjutna skattefordringar (-) och skatteskulder (+)				
Byggnader och mark	510	468	-	-
Aktier och andelar	5	12	5	12
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	0	1	0	1
Obeskattade reserver	31	32	-	-
Avsättning för pensionsförpliktelser utanför tryggandelag	0	0	-	-
Summa	547	513	6	13

Samtliga förändringar mellan åren i posten uppskjuten skatt har redovisats som uppskjuten skattekostnad/skatteintäkt i resultaträkningen.

I juni 2018 beslutades att bolagsskatten ska sänkas och att sänkningen ska ske stegvis. För åren 2019-2020 sänks bolagsskatten till 21,4 procent och för åren 2021 och framåt sänks bolagsskatten till 20,6 procent. Dock finns det särskilda regler för periodiseringsfonder. Återföring av existerande periodiserings-

fonder 2018 ska räknas upp för att balansera den lägre skattesatsen. Vid återföring av åren 2019-2020 görs återföring med 103 procent av avdraget. Vid återföring av åren 2021 och framåt görs återföring med 106 procent av avdraget. Uppräkning sker endast i koncernen. Uppskjuten skatt som återförs till beskattning 2019 eller senare omvärderas i bokslut 2018 till den beslutade skattesatsen som gäller för det år den uppskjutna skatten beräknas återföras.

Not 37. Skulder till kreditinstitut

Mkr	Verkligt värde		Upplupet anskaffningsvärde	
	2018	2017	2018	2017
Koncernen				
Kreditinstitut Sverige	291	116	291	116
Totalt	291	116	291	116
Moderföretaget				
Kreditinstitut Sverige	291	116	291	116
Totalt	291	116	291	116

Not 38. Övriga skulder

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Skulder till koncernföretag som ej konsolideras	40	35	39	34
Skulder till närstående företag	469	461	20	12
Köpta ej likviderade värdepapper	1 204	503	1 204	503
Övriga skulder	254	128	213	198
Summa	1 966	1 127	1 476	747

Not 39. Övriga upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Upplupna kostnader	119	139	15	14
Förutbetalda intäkter	12	8	1	-
Summa	131	147	17	14

Not 40. Ställda säkerheter

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Övriga ställda säkerheter (bokfört värde)				
Byggnader och mark	12 263	11 631	-	-
Aktier och andelar i koncernföretag	-	-	9 331	3 738
Aktier och andelar	59 260	60 150	59 260	60 150
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	91 803	82 329	91 803	82 329
Övriga lån	2 268	1 878	2 268	1 878
Derivat	27	-68	27	-68
Kassa och bank	4 969	3 556	4 969	3 556
Upplupna räntor och hyresintäkter	822	727	822	727
Fondförsäkringstillgångar	8 417	8 782	8 417	8 782
	179 831	168 985	176 898	161 092
För andras räkning pantsatta tillgångar				
Aktier i intresseföretag	-	47	-	47
Obligationer och andra räntebärande värdepapper	1 089	1 256	1 089	1 256
Likvida medel	555	515	555	515
Totalt ställda säkerheter	181 475	170 803	178 543	162 910

Säkerheter har ställts i enlighet med clearing-institutens angivna marginalsäkerhetskrav.

Ställda säkerheter

I händelse av obestånd har försäkringstagarna för-
månsrätt i de registerförda tillgångarna. KPA Pen-
sionsförsäkring har rätt att föra tillgångar in och ut ur
registret så länge som tillgångarna enligt Försäkrings-
rörelselagen överstiger de åtaganden som företaget
har mot försäkringstagarna. De försäkringstekniska
åtagandena uppgår till 114 066 (106 262) miljoner
kronor för koncernen och 114 066 (106 262) miljoner
kronor för moderföretaget.

För andras räkning pantsatta tillgångar avser obliga-
tioner och/eller likvida medel pantsatta för positioner
i börshandlade derivat. Pantsättning är ett krav från

clearinginstitutet och således en förutsättning för
handel.

För andras räkning pantsatta tillgångar avser också
likvida medel pantsatta för positioner i OTC-derivat.
Pantsättningen avser reglering av orealiserat resultat
och regleras via med motparterna ingångna ISDA-
avtal.

I posten ingår också lämnad pant för aktier i intres-
seföretag där KPA Pensionsförsäkring enligt aktie-
ägaravtal pantsatt sina aktier till förmån för övriga
delägare. Panten får endast disponeras för att tillvara-
ta avtalsparternas rättigheter enligt aktieägaravtalet.

Not 41. Eventualförpliktelser

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Solidariskt betalningsansvar för skulder i handelsbolag ¹⁾	-	-	248	237
Garantier	23	-	18	-
	23	-	266	237
<i>Varav till förmån för koncern-/Intresseföretag</i>	23	-	266	237

¹⁾ Jämförelsetal för koncernens eventualförpliktelser har ändrats. Förpliktelserna har minskat för koncernen till följd av att konsoliderade kommanditbolags förpliktelser redan är upptagna i koncernens balansräkning som skulder. Förpliktelsen för kommanditbolags skulder kvarstår som eventualförpliktelse i moderföretaget.

Not 42. Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen

Mkr	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Avtalat, ännu ej investerat riskkapital	2 951	1 379	2 951	1 379
Avtalat, ännu ej utbetalat lån till koncernföretag	-	-	350	-
Avtalat, ännu ej investerad del i fastighet	147	636	147	636
	3 097	2 015	3 447	2 015
<i>Varav till förmån för koncern-/Intresseföretag</i>	147	636	497	636

Not 43. Hyresintäkter

Mkr	Koncernen	
	2018	2017
Operationella leasingavtal (leasinggivare)	1 468	1 358

Företaget har ingått hyresavtal av operationell natur med fastigheterna i fastighetsföretag för koncern KPA Pensionsförsäkring, KB Sandspridaren, Stopstorp KB, Fastighets KB Sejen, Fastighets KB Spårvagnen, Fastighets KB Mariaporten, Hyresbostäder Sköndal KB, Äldreboende Solbacka AB, Arlöv Vårdbostäder, Löten Vårdbostäder AB, Trumman Häggvik AB, Godsfin-kan Hammarby AB, Ymerplan AB, Litreb Kungsgatan

AB, Copper Building AB, Helbask Gju Fastigheter AB, Hbg Hannover 2226 Fastigheter AB, Helbask Myr Fastigheter AB, Helbask O Fastigheter AB, Helbask Prins Fredrik Fastigheter AB, Hbg Ragnvalla Fastigheter AB, Hbg Ör 23 Fastigheter AB, Tilly Kaninbacken 8 AB, Tilly Tierp AB, Tilly Helendal 7:1 AB, Fastighets AB Kungsbrohus, Fastighets AB Gudingén, Boende Ursvik 22 AB och Boende Ursvik 32 AB.

	2018	2017
Hyror som förfaller:		
Inom ett år	344	298
Mellan ett och fem år	874	762
Senare än fem år	250	298
Totala leasingavgifter under perioden	258	295
Varav minimileaseavgifter	258	295

Not 44. Upplysningar om närstående

Närstående parter

Denna not innehåller en beskrivning av väsentliga relationer mellan KPA Pensionsförsäkring och övriga företag inom KPA Pension samt relationen till närstående företag i Folksam (Folksam Sak-koncernen respektive Folksam Liv-koncernen) samt övriga närstående parter. Samtliga företag i Folksam-koncernerna och SKL Företag-koncernen definieras som närstående.

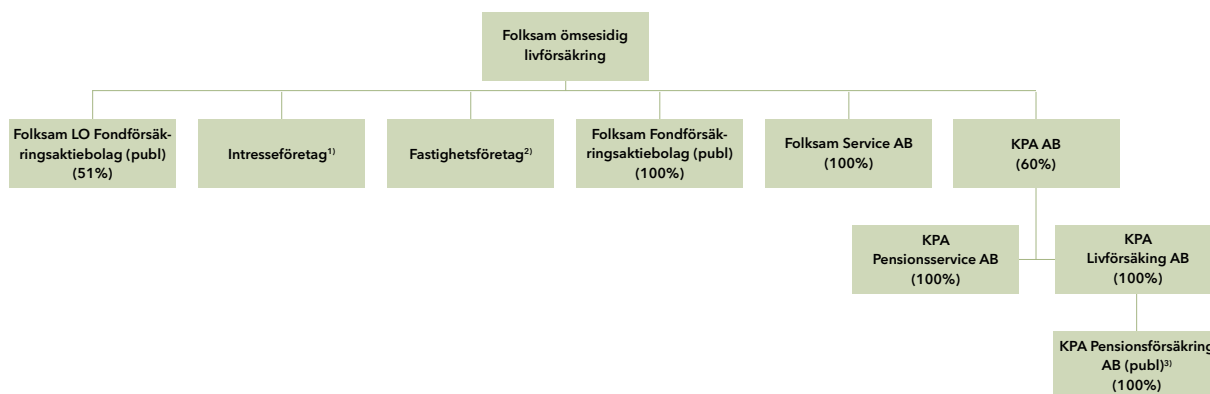
Övriga närstående parter utgörs av nyckelpersoner, nyckelpersoners nära familjemedlemmar (enligt definitionen i IAS 24) samt företag som står under bestämmande eller betydande inflytande av nyckelpersoner eller deras nära familjemedlemmar. Med företag avses alla typer av företag och organisationer förutom företag i KPA Pension och Folksam och företag/organisationer med inflytande i KPA Pension och Folksam genom styrelserepresentation. Nyckelpersoner överensstämmer med de ledande be-

fattningshavare för vilka upplysning lämnas avseende "Löner, ersättningar, arvoden och förmåner" i not 45. Det förekommer inga transaktioner med övriga närstående parter utöver normala kundtransaktioner på marknadsmässiga villkor.

Inga transaktioner har skett mellan KPA Pensionsförsäkring och SKL Företag-koncernen.

Bolagsstruktur

Folksam består av två koncerner. Folksam Liv-koncernen och Folksam Sak-koncernen. Bilden nedan visar legal struktur för Folksam Liv-koncernen. Detaljerad redovisning av samtliga Sak-koncern-företag finns i Folksam ömsesidig sakförsäkrings årsredovisning.

¹⁾ Detaljerad redovisning av intresseföretag finns i not 19-20 i årsredovisning för Folksam Liv.

²⁾ Detaljerad redovisning av dotterföretag finns i not 18 i årsredovisning för Folksam Liv.

³⁾ Detaljerad redovisning av dotter- och intresseföretag finns i not 17-18 i årsredovisning för KPA Pensionsförsäkring.

Upplysningar om hur närståendetransaktioner ingås och följs upp

Varje år beslutar styrelsen om en verksamhetsplan som bland annat beskriver ekonomiska mål och nyttjandet av gemensamma resurser. Vid regelbundet under året informera styrelsen om prognos och utfall av verksamhetsplanen. Principiella avvikelser från beslutad verksamhetsplan ska godkännas av styrelsen. I samband med årsbokslutet ska den slutliga fördelningen av kostnader mellan företagen beslutas av styrelsen.

Kostnadsfördelning

Varje företag, verksamhetsområde och produkt ska bära sina direkta och/eller indirekt hänförliga kostnader. Driftskostnader fördelas så långt möjligt efter faktiskt nyttjande på företag och produkt. Exempel på sådana kostnader är datorutrustning, lokaler och telefoni. För övriga kostnader görs en bedömning av faktiskt nyttjande, utifrån bland annat tidsredovisning, antal transaktioner eller antal försäkringar kopplade till kostnaden. Exempel på sådana kostnader är utnyttjande av vissa stödenheter och marknadsföring.

KPA Pensionsförsäkring har rollen som inköpsföretag för övriga företag i KPA Pension. Företaget tillhandahåller också koncernledande funktioner, verksamhetsfunktioner samt stabsfunktioner. Företaget fakturerar månadsvis ut samtliga kostnader, exklusive företagets egna kostnader, till övriga företag inom KPA Pension. Kostnaderna faktureras i proportion till nyttjandegrad (dvs. respektive företag bär sina särkostnader samt en framräknad del av gemensamma kostnader). I första hand fördelas kostnaderna direkt till det företag där resurserna förbrukas men när kostnader inte kan hänföras till ett enskilt företag används fördelningsnyckel.

Överenskommelser

Den kostnadsfördelning som överenskommit på övergripande nivå operationaliseras genom att interna överenskommelser upprättas mellan kostnadsställen/företag som interndebiteras. Överenskommelserna dokumenteras och innehåller uppgifter

om hur uppföljning och kontroll ska utföras.

Internränta

Internränta betalas för fordringar och skulder mellan företag inom KPA Pension och Folksam. Räntan är STIBOR 1 vecka. I KPA Pensionsförsäkring uppgick internräntan 2018 till en kostnad om 21 tusen kronor och 2017 en intäkt om 66 tusen kronor.

Lån

KPA Pensionsförsäkring har lämnat lån till dotter- och intresseföretag i samband med fastighets- och företagsförvärv om totalt 5 207 (5 230) miljoner kronor. Intäktsräntan på dessa lån uppgick till 24 (24) miljoner kronor. Lånen redovisas under balansposterna Lån till koncernföretag och Lån till intresseföretag.

Garantier/eventualförpliktelser

Solidariskt betalningsansvar för handelsbolagets skulder redovisas bland ansvarsförbindelser med 248 (237) miljoner kronor. Garantier om 18 (-) miljoner kronor har lämnats enligt överlåtelseavtal avseende aktierna i PWP AB.

Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen

Avtalat, ännu ej investerad del i fastighet respektive avtalat, ännu ej utbetalat lån till koncernföretag redovisas under Ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen med 147 (636) miljoner kronor respektive 350 (-) miljoner kronor.

Aktieägartillskott

Lämnat kapitaltillskott under året uppgår till 359 (850) miljoner kronor: Fastighets KB Sejen 35 (65), Limhamns Sjöstad KB 142 (12), Litreb III AB 11 (541), Lommanian KB 106 (66), Pålsjö 52 (52), Sköndal Fastighets KB - (62) och Spårvagnen KB 13 (50).

Utdelningar

Lämnade utdelningar under året uppgår till 20 (-) miljoner kronor: Sköndal Fastighets KB 20 (-) och Litreb III AB 0 (-).

Närståendetransaktioner

Noter

Följande transaktioner har skett mellan KPA Pensionsförsäkring och närstående parter inom:		2018				2017			
	Erlagd	Erhållen	Fordran	Skuld		Erlagd	Erhållen	Fordran	Skuld
KPA-koncernen, Tkr									
Moderföretag:			5 052	-				6 519	-
Administrativt stöd	1 080	775				42 022	18 818		
Koncernföretag:			126 596	-				18 032	-
Administrativt stöd	6 984	222 565				5 659	123 114		
Summa	8 064	223 339	131 647	-		47 682	141 932	24 551	-
Folksam Liv-koncernen, Tkr									
Moderföretag:			-	38 415				-	33 838
Administrativt stöd	1 404	1 598				3 900	1 358		
Försäkringsrörelsen	31 229	900				29 572	722		
IT	89 021	1 920				49 917	-		
Kapitalförvaltning	100 149	-				101 816	-		
Dotterföretag:			2 075	332				967	18
Administrativt stöd	404	467				115	436		
Summa	222 207	4 885	2 075	38 747		185 321	2 516	967	33 855
Folksam Sak-koncernen, Tkr									
Moderföretag:			-	19 994				-	11 670
Administrativt stöd	36 103	-				31 045	-		
Försäkringsrörelsen	5 792	-				5 391	73		
IT	39 724	1 008				38 911	248		
Summa	81 618	1 008	-	19 994		75 347	320	-	11 670
Summa	311 889	229 233	133 722	58 741		308 350	144 768	25 518	45 525

Försäkringsrörelsen består av kostnader för bland annat distribution, skadehantering, kundservice, försäkringsadministration och den gemensamma marknadsorganisationen. Med kapitalförvaltning avses kapitalförvaltningskostnaderna. Bland IT-transaktionerna ingår bland annat datautrustning, drift och utveckling av system, trycksaker samt telefoni. Administrativt stöd avser kostnader inom övriga centrala enheter, exempelvis kostnader för hyra, personalkostnader, kommunikation, redovisning, revision och marknadsföring.

Not 45. Medelantal anställda samt löner och ersättningar

	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Medelantal anställda¹⁾				
Tjänstemän	65	52	65	52
varav män	39%	39%	39%	39%

¹⁾Företagen inom Folksamgruppen tillämpar tillikaanställning vilket innebär att personalen är anställd i flera företag inom gruppen. Varje anställd är organisatoriskt placerad på ett kostnadsställe. Ett kostnadsställe kan endast tillhöra ett företag. Den anställdes lönekostnader belastar initialt det organisatoriskt tilldelade kostnadsstället, varefter lönekostnaderna fördelas mellan kostnadsställen inom Folksamgruppen i förhållande till utfört arbete. Utifrån tillikaanställningsmodellen är medelantalet anställda i KPA Pensionsförsäkring 223 (150) personer.

	Koncernen		Moderföretaget	
	2018	2017	2018	2017
Löner, ersättningar och övriga förmåner, Tkr ¹⁾				
Styrelse	1 123	1 083	1 123	1 083
Vd	2 089	2 093	2 089	2 093
Andra ledande befattningshavare	2 447	1 747	2 447	1 747
Summa ledande befattningshavare	5 659	4 923	5 659	4 923
Tjänstemän	38 693	30 204	38 693	30 204
Totalt	44 352	35 127	44 352	35 127
Sociala kostnader	29 615	14 302	29 615	14 302
varav pensionskostnader styrelse, inklusive löneskatt	-	-	-	-
varav pensionskostnader vd, inklusive löneskatt	777	776	777	776
varav pensionskostnader vice vd, inklusive löneskatt	-	-	-	-
varav pensionskostnader andra ledande befattningshavare, inklusive löneskatt	1 094	887	1 094	887
varav pensionskostnader tjänstemän, inklusive löneskatt	13 524	1 924	13 524	1 924

¹⁾ Vd är även verksam i andra KPA-företag. Lönekostnaderna fördelas därför mellan dessa företag. Ledande befattningshavare består av företagsledningen, som är tillika engagerad av samtliga företag i KPA Pension. Därför fördelas lönerna mellan företagen.

Fördelning kvinnor och män, styrelse och ledande befattningshavare Antal, Koncernen	2018		2017	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Styrelse	8	3	7	4
Vd	1	-	1	-
Andra ledande befattningshavare	1	2	1	3
Summa kvinnor och män, styrelse och ledande befattningshavare	10	5	9	7

Ersättningspolicy

Ersättningspolicy KPA Pensionsförsäkring utgår från Folksam Livs ersättningspolicy samt de grundläggande värderingarna inom Folksam och har som mål att långsiktigt attrahera, motivera och behålla kvalificerade medarbetare med rätt kompetens vilka bidrar till att KPA Pensionsförsäkring når sina mål och strategier på kort och lång sikt. Ersättningen ska vara individuell och differentierad, den ska motivera goda prestationer och önskvärda beteenden samt bidra till ett sunt risktagande som ligger i linje med ägarnas och kundernas förväntningar på KPA Pensionsförsäkring. Ersättningarna ska utformas och bestämmas utan hänsyn till kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

KPA Pensionsförsäkring AB har en restriktiv hållning till rörliga ersättningar. För att minimera överdrivet risktagande samt undvika intressekonflikter där kundens intressen inte tas till vara med tillbörlig omsorg så utgår inga rörliga ersättningar inom KPA Pensionsförsäkring utöver kollektiva program baserade på Folksam Livs övergripande mål fastställda av styrelsen för Folksam Liv och som gäller för alla anställda inom Folksam inklusive dotterbolag.

För verkställande direktör utgår ingen rörlig ersättning. För övriga anställda inom KPA Pensionsförsäkring AB som kan påverka bolagets risknivå utgår ingen rörlig ersättning dock med undantag för kollektiva program baserade på Folksam Livs övergripande mål vilka är fastställda av styrelsen för Folksam Liv och som gäller för alla anställda inom Folksam inklusive dotterbolag.

Beslutsgång för ersättningspolicy

KPA Pensionsförsäkrings ersättningspolicy är fastställd av KPA Pensionsförsäkrings styrelse.

Ersättningsutskott

Inom KPA Pensionsförsäkring har styrelseordföranden ersättningsutskottets roll.

Anställda som kan påverka risknivån i KPA Pensionsförsäkring

KPA Pensionsförsäkring har identifierat de anställda som väsentligen kan påverka risknivån i företaget. Denna grupp av anställda utvärderas löpande och kan ändras beroende på den påverkan de har från tid till annan. Anställda som kan påverka risknivån i KPA Pensionsförsäkring är vd samt tillikaanställda med ansvar för kontrollfunktioner samt i ledande strategiska befattningar, tillikaanställda i kontrollfunktioner samt tillikaanställda styrelseledamöter i moder- och dotterföretag som står under Finansinspektionens tillsyn.

Folksam belöningsprogram

Folksam har ett belöningsprogram som omfattar samtliga medarbetare inom Folksam inklusive dotterföretag utom vd, koncernledning, vd/vice vd i dotterföretag och chef för internrevision. Syftet med belöningsprogrammet för 2018 var att skapa fokus på Folksams strategi och övergripande mål; att Folksam ska ha försäkrings- och pensionssparandebranschens mest nöjda kunder. Detta innebar ett fokus på Folksams affärs mål - Nöjda kunder samt Helkunder - vilka utgjorde de belöningsgrundande målen i belöningsprogrammet.

Belöningsprogrammet kan falla ut med 0 kronor till maximalt 20 000 kronor per medarbetare beroende på grad av målpuppfyllelse. Utfallet i belöningsprogrammet växlas obligatoriskt till en avsättning i en individuell tjänstepensionsförsäkring.

Ersättning styrelse och utskott

2018, Tkr	Styrelse- arvode	Risk- och kapital- utskott	Övriga förmåner	Sociala kostnader ¹⁾	Totalt
Styrelsens ordförande					
Anders Knappe	159	52	-	66	277
Övriga styrelseledamöter					
Lena Dahl	122	-	-	38	160
Eva Fagerberg	122	42	-	52	216
Karin George af Klercker ²⁾	-	-	-	-	-
Lenita Granlund	122	-	-	38	160
Anders Henriksson	115	-	-	36	151
Catrina Ingelstam	122	26	-	47	195
Anna-Karin Laurell, fr o m maj ²⁾	-	-	-	-	-
Sture Nordh	115	-	-	36	151
Helene Odenljung	87	-	-	27	114
Patrik Schinzel, avgått maj	43	26	-	22	91
Annika Wallenskog	115	-	-	36	151
Summa ersättning styrelse och utskott	1 122	146	-	398	1 666

2017, Tkr	Styrelse- arvode	Risk- och kapital- utskott	Övriga förmåner	Sociala kostnader ¹⁾	Totalt
Styrelsens ordförande					
Anders Knappe	169	41	-	66	276
Övriga styrelseledamöter					
Lena Dahl	126	-	-	40	166
Eva Fagerberg	120	41	-	51	212
Karin George af Klercker ²⁾	-	-	-	-	-
Lenita Granlund	113	-	-	36	149
Anders Henriksson	126	-	-	40	166
Sture Nordh	126	-	-	40	166
Helene Odenljung	106	-	-	33	139
Patrik Schinzel	-	-	-	0	0
Annika Wallenskog	126	-	-	40	166
Catrina Ingelstam, fr o m maj	71	-	-	22	93
Summa ersättning styrelse och utskott	1 083	82	-	366	1 531

¹⁾ Varav inga pensionskostnader.²⁾ Interna ledamöter erhåller inget arvode.

Arvodesnivåer styrelsen, Tkr	2018	2017
Styrelseordförande, fast årsarvode	109	107
Övriga ex vd, fast årsarvode	73	72
Sammanträdesarvode per tillfälle	7,0	6,9
Arvoden till ledamöter i Risk- och kapitalutskott, Tkr	2018	2017
Ordinarie ledamot	31	30
Sammanträdesarvode per tillfälle	5,3	5,2
Löner, ersättningar, arvoden och förmåner	2018	2017
Moderföretaget, Tkr		
Vd		
Britta Burreau ¹⁾		
Grundlön	2 053	2 056
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	36	37
Pensionskostnad ³⁾	777	776
Summa kostnader	2 866	2 869
Andra ledande befattningshavare		
Andra ledande befattningshavare 3 (4) personer, varav 3 (4) personer med rörlig ersättning ^{1,4)}		
Grundlön	2 355	1 632
Rörlig ersättning ⁵⁾	23	59
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	69	56
Pensionskostnad ³⁾	1 094	887
Summa kostnader	3 541	2 634
Övriga tjänstemän		
Övriga anställda 62 (47) personer, varav 62 (47) personer med rörlig ersättning		
Grundlön	38 282	29 626
Rörlig ersättning ⁵⁾	411	578
Övriga förmåner och ersättningar ²⁾	-	-
Pensionskostnad ³⁾	13 524	1 924
Summa kostnader	52 217	31 128

¹⁾ Vd och ledande befattningshavare tillhör även KPA Pensions företagsledning. Lönekostnaderna fördelas därför mellan KPA Pensions bolag.

²⁾ Övriga förmåner och ersättningar avser huvudsakligen tjänstebil.

³⁾ Pensionskostnader avser kostnader hänförligt till respektive år.

⁴⁾ Ledande befattningshavare består av koncernens företagsledning, som är tillika engagerad av samtliga företag i KPA Pension.

⁵⁾ Rörlig ersättning avser Folksam's belöningsprogram.

Övrig information om ersättningar till anställda enligt Finansinspektionens föreskrift FFFS 2015:12

Räkenskapsårets kostnadsförda totalbelopp för avgångsvederlag uppgick till 0 tusen kronor. Räkenskapsårets ackumulerade totalbelopp för avgångsvederlag uppgick till 0 tusen kronor och räkenskapsårets utbetalda avgångsvederlag uppgick till 0 tusen kronor.

Ersättningar till ledande befattningshavare

Principer

Till styrelsens ordförande och ledamöter inklusive arbetstagarrepresentanter utgår arvode enligt bolagsstämmans beslut.

Ersättningen till vd och andra ledande befattningshavare utgörs av grundlön, övriga förmåner och pension. Det finns inga rörliga ersättningar eller övriga ersättningar till vd. För övriga ledande befattningshavare utgår inga rörliga ersättningar utöver Folksam belöningsprogram.

Med andra ledande befattningshavare avses de 3 personer som tillsammans med vd utgör KPA Pension företagsledning. För företagsledningens sammansättning, se ovan.

Pensioner

Pensionsåldern för vd är 65 år. Vd har en premiebaserad pensionsförmån med en premieavsättning som motsvarar 31 procent av den årliga bruttolönen. Övriga ledande befattningshavare omfattas av den kollektivavtalade tjänstepensionsplanen, KTP som är tryggad i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse. Pensionsålder för övriga ledande befattningshavare är 65 år.

Avgångsvederlag

Avgångsvederlag utgår för vd med 12 månadslöner och uppsägningstiden är 6 månader från företagets sida. Inga avtal om avgångsvederlag eller liknande förmåner finns för andra ledande befattningshavare utan dessa har i likhet med alla anställda 6 månaders uppsägningstid enligt kollektivavtal.

Pensionsupplysningar (moderföretag)

KPA Pension åtagande till anställda för kollektivavtalade tjänstepensioner tryggas i Konsumentkooperationens pensionsstiftelse sedan 1 juli 2011. Pensionsplanen, KTP-planen, består av en förmånsbestämd plan för de som är födda 1 juli 1978 eller tidigare eller en premiebaserad plan för de som är födda senare än 1 juli 1978.

Premierna för de förmånsbestämda och premiebestämda delarna redovisas löpande som kostnader i arbetsgivaren KPA ABs resultaträkning. Kostnaden för särskild löneskatt på pensionskostnader periodiseras i takt med att de uppstår i KPA ABs resultaträkning. Pensionsåtagandena redovisas inte i KPA ABs balansräkning.

Tidigare intjänade pensionsförmåner enligt KPA-planen tryggas med försäkring. KPA Pension tryggar även pensionsrätt i KPA ABs Pensionsstiftelse för före detta anställda (16 stycken) enligt pensionsavtalet PA-KL och några äldre kommunala pensionsbestämmelser. Pensionsåtaganden tryggade i stiftelsen har beräknats enligt Finansinspektionens tryggningsgrund FFFS 2007:24 som ska användas vid beräkning av pensionsskuld för företag.

Räntan för 2018 är fastställd till 0,6 (0,7) procent för nominella åtaganden, medan räntan för indexerade åtaganden är -0,6 (-0,4) procent.

Vid redovisning av pensionsåtaganden i juridisk person tillämpas reglerna i tryggandelagen och Finansinspektionens föreskrifter. Tillämpning av tryggandelagen är en förutsättning för skattemässig avdragsrätt. Reglerna i IAS 19 avseende förmånsbestämda pensionsplaner tillämpas därför inte utan upplysningar lämnas enligt relevanta delar av vad som anges i IAS 19. Pensionsberäkningarna bygger på löne- och pensionsnivåer på balansdagen.

Tkr	Koncernen och Moderföretaget	
Specifikation av redovisade pensionskostnader i KPA Pension, pensionering genom försäkring	2018	2017
Försäkringspremier	728	1 340
Särskild löneskatt på pensionskostnader	56	330
Årets pensionskostnad	784	1 670

Pensionsåtagande tryggade i KPA AB:s Pensionsstiftelse	2018	2017
Verkligt värde på tillgångar i stiftelsen	29 747	31 870
Finansiella skulder	-1 684	-1 640
Pensionsåtagande tryggade i stiftelsen	-24 359	-24 518
Övervärde	3 704	5 712

Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell

Mkr	Not	Ingående marknadsvärde 2018-01-01	Utgående marknadsvärde 2018-12-31	Total- avkastning 2018
Räntebärande				
Obligationer	20	83 670	92 986	
Upplupen ränta på räntebärande värdepapper		711	660	
Omklassificering till alternativa placeringar		-87	-95	
Räntederivat		-7	271	
Valutaderivat		200	262	
Utlåning till kreditinstitut		515	555	
Skulder till kreditinstitut		-116	-291	
Likvida medel		2 889	2 505	
Räntebärande innan värderingsskillnader		87 775	96 852	-43
Prisskillnader		67	98	-281
Värderingsprinciper terminer		10	1	301
Räntebärande enligt TAT		87 852	96 952	-23
Aktier				
Aktier och andelar	19	61 549	60 645	
Omklassificering till alternativa placeringar		-2 346	-3 497	
Restitutioner	26	13	18	
Aktiederivat	24	-37	-89	
Likvida medel		267	382	
Aktier innan värderingsskillnader		59 446	57 459	-793
Skillnad värderingskurs bid/traded		49	49	0
Värderingsprinciper terminer		-3	3	10
Aktier enligt TAT		59 492	57 511	-783
Specialplaceringar				
Omklassificering från aktier		2 346	3 497	
Omklassificering från ränta		87	95	
Aktier och andelar i intresseföretag		76	225	
Övriga lån		2 076	2 280	
Lån till intresseföretag		8	-	
Upplupen ränta lån till intresseföretag		1	-	
Likvida medel		45	53	
Specialplaceringar innan värderingsskillnader		4 639	6 151	745
Värderingsskillnader		0	0	0
Specialplaceringar enligt TAT		4 639	6 151	745

Not 46. Avstämning av totalavkastningstabell, forts.

Mkr	Not	Ingående marknadsvärde 2018-01-01	Utgående marknadsvärde 2018-12-31	Total- avkastning 2018
Fastigheter				
Indirekta ägda fastigheter	17	3 738	4 123	
Lån till koncernföretag		5 222	5 207	
Upplupen ränta lån		7	9	
Fastigheter innan värderingsskillnader		8 967	9 340	484
Värderingsskillnader		2 232	2 600	367
Fastigheter enligt TAT		11 199	11 940	851

Not 47. Tvister

Det förekommer inte några tvister som i väsentligt avseende kan påverka företagets finansiella ställning.

Not 48. Väsentliga händelser efter balansdagen

I januari 2019 har KPA Pensionsförsäkring sänkt priset från två till en procent i en produkt kopplad till den kollektivavtalade tjänstepensionen, den så kallade premiefrielseförsäkringen. Premiesänkningen berör 900 arbetsgivare i kommuner och kommunala bolag.

Årsredovisningens undertecknande

Stockholm den 18 mars 2019

Anders Knapé
Ordförande

Lenita Granlund

Sture Nordh

Anders Henriksson

Eva Fagerberg

Annika Wallenskog

Helene Odenjung

Lena Dahl

Karin George af Klercker

Anna-Karin Laurell

Catrina Ingelstam

Britta Burreau
VD

Vår revisionsberättelse har lämnats den

2019

Ernst & Young AB

KPMG AB

Daniel Eriksson
Auktoriserad revisor

Magnus Ripa
Auktoriserad revisor

Definitioner och begrepp

Avkastningsränta

Den avkastning med vilken de försäkrades sparande (pensionskapitalet) ökar.

Direktavkastning, i procent

Kapitalavkastning, intäkter, minskat med driftskostnader för byggnader och mark, i förhållande till det genomsnittliga verkliga värdet på posterna; placeringstillgångar, placeringstillgångar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk samt kassa och bank. Med Kapitalavkastning, intäkter menas hyresintäkter från byggnader och mark, utdelning på aktier och andelar, ränteintäkter m.m.

Duration

Löptid.

Försäkringstekniska avsättningar

En skuldpost i balansräkningen i livförsäkringsföretagen som avser garanterade åtaganden gentemot försäkringstagarna.

Förvaltningskostnadsprocent

Driftskostnader jämte skaderegleringskostnader, i förhållande till det genomsnittliga verkliga värdet på posterna; placeringstillgångar, placeringstillgångar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk samt kassa och bank. Med driftskostnader menas anskaffningskostnader, förändring i posten Förutbetalda anskaffningskostnader, administrationskostnader samt provisioner och vinstandelar i avgiven återförsäkring.

Kollektiv konsolidering

Företagets tillgångar värderade till verkligt värde minskade med aktiekapital, finansiella skulder och företagets totala åtagande (garanterade och icke garanterade).

Kollektiv konsolideringsnivå

Förhållandet mellan tillgångsvärden och företagets totala åtagande.

Konsolideringskapital

Konsolideringskapital utgörs av i balansräkningen redovisat eget kapital, obeskattade reserver, uppskjuten skatt samt övervärden och undervärden i placerings-tillgångar som inte redovisats i balansräkningen.

ORSA

"Own Risk Solvency Assessment" det vill säga egen risk- och solvensbedömning där företagets risker och kapitalbehov bedöms.

SCR-kvot

Med SCR-kvot avses förhållandet mellan kapitalbas och solvenskapitalkrav.

Solvensgrad

Förhållandet mellan tillgångsvärden och företagets garanterade åtagande.

Solvenskvot

Förhållandet mellan kapitalbas och solvensmarginal.

Solvensmarginal

Den lägsta nivå, beräknad utifrån verksamhetens art och omfattning, som kapitalbasen ska uppgå till enligt Försäkringsrörelselagen.

Totalavkastning

Summan av direktavkastning (före avdrag för förvaltningskostnader) samt realiserade och orealiserade värdeförändringar på placeringstillgångarna.

Totalavkastning, i procent

Kapitalavkastning, intäkter jämte värdeförändringar och realisationsresultat vid försäljning av placeringstillgångar i förhållande till det genomsnittliga verkliga värdet på posterna; placeringstillgångar, placeringstillgångar för vilka försäkringstagaren bär placeringsrisk samt kassa och bank. Med Kapitalavkastning, intäkter menas hyresintäkter från byggnader och mark, utdelning på aktier och andelar, ränteintäkter m.m.

Bolagsbenämningar

Folksam

Folksam omfattar Folksam Liv-koncern och Folksam Sak-koncern. I begreppet koncern ingår konsoliderade och ej konsoliderade företag.

Folksam Liv-koncernen

I de finansiella rapporterna används begreppet koncern för att beskriva konsoliderade och ej konsoliderade företag. I koncernens balans-och resultaträkningar med tillhörande noter avses företag som konsolideras. Folksam Liv konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Intresseföretag konsolideras och är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande. Folksam Liv är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar dels helägda dotterföretag som Folksam Fondförsäkringsaktiebolag (publ) (Folksam Fondförsäkring), dels delägda företag som företagen inom KPA Pension, som ägs till 60 procent och Folksam LO Fondförsäkringsaktiebolag (publ) (Folksam LO Fondförsäkring), som ägs till 51 procent. KPA Pension omfattar KPA AB, KPA Livförsäkring AB (publ) (KPA Livförsäkring), KPA Pensionsförsäkring AB (publ) (KPA Pensionsförsäkring) samt KPA Pensionservice AB.

Folksam Sak-koncernen

I de finansiella rapporterna används begreppet koncern för att beskriva konsoliderade och ej konsoliderade företag. I koncernens balans-och resultaträkningar med tillhörande noter avses företag som konsolideras. Folksam Sak konsoliderar dotterföretag som står under bestämmande inflytande. Intresseföretag konsolideras och är de företag i vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande. Folksam Sak är moderföretag i en koncern som förutom moderföretaget omfattar helägda dotterföretag som Tre Kronor Försäkring AB och Förenade Liv Grupp-försäkring AB (publ) (Förenade Liv) samt delägda företag som Saco Folksam Försäkrings AB, som ägs till 51 procent.

Folksam Liv-gruppen

Avser den försäkringsgrupp som rapporteras enligt Solvens II-regelverket, för Folksam Liv motsvarar det företag som ingår i Folksam i Folksam Liv-koncernen det vill säga företag som både konsolideras och ej konsolideras i de finansiella rapporterna.

Folksam Sak-gruppen

Avser den försäkringsgrupp som rapporteras enligt Solvens II-regelverket, för Folksam Sak motsvarar det företag som ingår i Folksam Sak-koncernen det vill säga företag som både konsolideras och ej konsolideras i de finansiella rapporterna.

Besöksadress: Bohusgatan 14, 116 67 Stockholm
Telefon: 08-665 04 00, Org: 556527-7182
Kundtjänst: 020-650 500 www.kpa.se

KPA
PENSION